WWW.KETABONA.COM

کلیله او دمنه

ژباړن: خېړنوال الحاج مولوي زين الله منلی

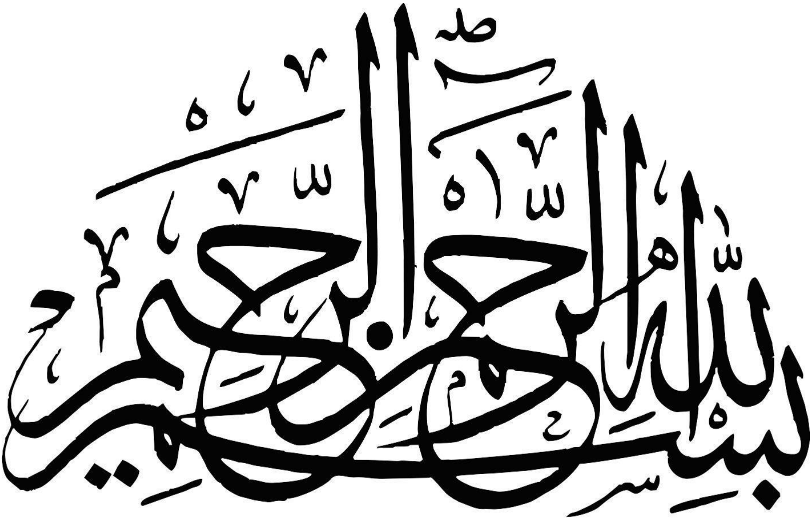
بسم الله الرحمن الرحيم

کلیله او دمنه

ژباړه : د سرخیړنوال الحاج مولوي زین الله منلی

کتاب پېژندنه:

دکتاب نوم:...کلیله او دمنه

ژباړن:..خېرنوال الحاج مولوي زین الله منلی

کمپوز او ډیزاین: ....اسدالله خان امرخېل

خپرندویه:... کتاب ښار

چاپ کال:..1395

چاپ وار:..دریم

چاپ شمېر:..1000

©Najib Manalai 2010

زمری او غوايي

دابشليم پاچا بيدپای فيلسوف ته وويل:

– ما اورېدلي دي چې خلک وايي چې دروا‌غجن او چلي انسان په خپلو دروا‌غو او چلونو دوستان سره بېلوي او ددوی دوستي ورانولای شي، تر دې چې يو تر بله سره دښمان شي.

بيدپای فيلسوف وويل:

– هو دا خلک رښتيا وايي او هغه کيسې ډېرې او مشهورې دي چې د دروا‌غجنو او چلناکو وګړو ورانی په کې ښودل شوی دی.

دده خبرې ته د پاچا پام شو او ورته يې وويل:

– له دغو کيسو نه خو يوه کيسه را واوروه چې زما له پاره هم پند او درس شي، ځکه زه هم وېرېږم چې ځينې دروا‌غجن او چليان زما او زما د دوستانو دوستي ورانه او ويجاړه نه کړي.

بيدپای ورته وويل :

– د هندوستان په "دستاوند" ښار کې يو سړی و چې تر ډېره پورې ژوندی و تر څو چې زوړ او ضعيف شو. درې زامن يې درلودل چې هيڅ کسب او کار يې زده نه و چې ځان يې پرې چلولی وای. ده چې خپل زامن وليدل چې خپل مال او شته بې

ځایه بې ځایه لګوي، نو را ټول یې کړل او ورته یې وویل چې ای زامنو زما عمر اوس لږ پاتې دی او نږدی ده چې ومرم ما خو زیار ایسته او ستاسو لپاره به مې شته پېدا کول نو اوس له دې وروسته تاسو په خپل ځان تکیه وکړئ، له ما څخه تمه پرې کړئ او په دې پوه شئ چې هر څوک په ژوند کې درې شیان غواړي: غواړي چې شتمن او د مال څښتن وي، غواړي چې په خلکو کې د قدر او عزت خاوند وي او په اخرت کې خدای ته منلی او نژدې وي. خو دا ټول بې زیار او زحمته سړي ته په لاس نه ورځي نو ښه دا ده چې سړی په روا او ښو لارو زیار و کاږي ، مال او شته پیدا کړي نه چې په ټګی، غلا او نورو ناروا لارو یې پیدا کړي. او کله چې څوک مال پیدا کړي او ویې نه ساتي او په وده کې یې زیار و نه ګالي مال او شته ببرته ترې ځي ، تش لاس پاتې کېږي او بې وزله کېږي.

شتمن سړی خلکو او خدای ته تر هغې نه ګرانېږي چې له خپل ماله بې وزلو ته څه ورنه کړي او دوستانو ته یې ورنه کړي، اشنایانو ته یې ورنه کړي او د خیر په نورو کارو کې یې و نه لګوي.

هغه څوک چې مال پیدا کړي او په ځان او نورو یې ونیسي نو هم به په خپله بدمرغه شي او هم به د خلکو او خدای په نظر کې څه قدر او عزت و نه لري . سربېره پر دې کېدلای شي چې مال ته یې پېښه وشي او له لاسه یې ووځي: مثلاً غله به یې یوسي، و به سوځي، غرق به شي او یا به په زلزلو په ځمکه ننوځي.

زامنو چې د خپل پلار خبرې واورېدې نو ویې ویل چې ریښتیا وایې. پلار ته یې وویل چې موږ ستا خبرې واورېدې، نور به داسې نه کوو چې کول مو او پر خپل ځان به تکیه او بسیا یو.

بله ورځ د سړي مشر زوی د حلالې او روا روزۍ د پیدا کولو لـه پـاره لـه خپلـو مریانو او خدمتګارانو سره په یوه ګاډۍ کې سپور شو چـې دوو غوایـانو راښـکله . د یـو غوایي نوم برګی او د بل نوم چغر و.

دوي په خپل کار پسي روان وو چې په لار کې په یوه پسته ځمکه کې په خټـو او چکړو ور پېښ شول، د برګي پښې په خټو کې لاړې او چې هر څومره زور یې وکـړ پښې یې له خټو نه را ونه وتلې. خاوند او ملګري یې را کښته شول چې برګی لـه خټـو څخه را وباسي خو را ویې نه ایستلای شو.

یوه خدمتدګار ته یې وویل چې ته دلته د برګي سره اوسه او هر کله چې ځمکه لږه وچه شوله او برګی ترې راوواته نو بیا راپسې راځه! دوئ یې پرېښـودل او مریـانو او خدمتګارانو یو پلو او چغر بل پلو ګاډۍ ځان پسې راښکله. څو ورځې وروسته خـدمتګار په تنګ شو، برګی یې په ځای پرېښوده ، خپل بادار پسې ولاړ. چې په لار کې بادار ته ور ورسېده نو بادار یې ترې پوښتنه وکړه چې برګی دې څه کـړ، ده ورتـه وویـل چـې هغه خو مړ شو.

خاوند چې د برګي له مرګه خبر شو نو ډېر خپه شو. خادم یې د تسلی لپاره ورته وویل:

– اې باداره! د خدای قضا او قدر و چې برګی مـړ شـو. او هېڅـوک د خـدای د قضا او قدر نه ځان نه شي ژغورلای. که خدای دده د هلاکت اراده نـه وای کـړې نـو ولی به د کال په دې موسم کې راوتلو او بیا به په دې چکړه او خټه لار راتللو.

بل خادم وویل:

– ای باداره! ربښتیا وایی او ماته د هغه سړي کیسه را یـادوي چـې لـه قـدر نـه تښتېده او بیا هم چې څه خدای ورته مقرر کړي وو وورورسېدل.

بادار وویل:

– برګی په ما باندې ډېر ګران و، وړوکی خوسکی مې لوی کړی و، ډېر قوي او کلک غوایي و او ډېر پسې خپه یم خو څه به وکړم؟ اوس د تسلی لـه پـاره راتـه هغـه کیسه وکړه چې لږ ساعت مو تېر شي.

خادم وویل:

– وایي یو سړی په یوه لاره روان و چې په دغه لار ډېر ځناور وو. چـې څـه لار یې ووهله نو یو زورور لېوه یې ولیده ، ووېرېده چـې کـه دا لېـوه را سـره مخـامخ شـو خوري مې نو چاپېره یې وکتل او د یو سیند بلې خواته یې یو کلی ولیده. له ځـان سـره یې وویل چې دغه کلي ته به ور پورې وځم او د دې کلي د خلکو په مرسـته بـه د دې لېوه څخه ځان خلاص کړم. خو کله چې سیند ته ورسېده پول یې ورباندې ونه مونـده. حیران شو ، وېره یې نوره هم زیاته شوله. کله چې لېوه ورته را نـژدې شـو، ځـان یـې اوبو ته ور واچاوه د سیند له ژوروالي نه هم خبر نه و، لامبو یې هم زده نـه وه، نـو پـه زوره یې چیغې کړې:

– آه! آه! ومې ژغورئ چې ډوبېږم! ومې ژغـورئ! ومـې ژغـورئ چـې ډوبېـږم! ډوبېږم!

د سیند په غاړه دوه سړي په لاره تېرېدل، چې دده چیغې او فریاد یـې واورېـده را منډې یې کړلې ځانونه یې اوبوته ور واچول، ځان یې ورپسې وروررساوه ، له سیند نـه یې را وویست او تر هغې ورسره وو چې په سد شو دواړو نه یې تشکر وکړ نـو بیـا یـې وکتل د سیند په غاړه یوه کوټنۍ په نظر ورغله. ځان سره یې وویل: چې دغـه کـوټنۍ ته به ورشم او شپه به په کې تېره کړم او سبا به ځم. د لېوه او ډوبېدلو نه خـو ښـه دی خلاص شوم. چې کوټنۍ ته ورسېده په یو سوري کې یې دننه کوټنۍ ته وکتل ګـوري داړه ماران دي ، څوک سوداګر یې شکولی دی او مال یې ترې اخستی دی، اوس یـې

خپل منځ کې سره وېشي. ووېرېده چې که کوټنۍ ته ورننوځي نو هغه څه به ورسره وکړي چې له سوداګر سره يې کړي دي ، د ګوتو په څوکو شو او غلی غلی وتښتېده.

کلي ته ستړی ستومانه ورسېده او له تللو نه ولوېده. د دمې جوړولو له پاره يې دېوال ته تکيه وکړه او ويې ويل چې ښه ده، غله راباندې ړانده شول. که يې ليدلی وای نو له لېوه او ډوبېدلو نه خو وژغورل شولم خو دوی بې وژلو نه پرېښودلم. بيا په ډوب خوب ويده شو. دېوال ورباندې را ونړېده او دستي مړ شو.

نو بادار وويل:

– رښتيا هم څه چې سړي ته پېښه وي هغه ورته رسېږي او ځان ترې نشي ژغورلای.

بيدپای چې د کيسې دې ځای ته ورسېده نو دابشليم ورته په خوښۍ وکتل او ويې ويل:

– ای هوښياره فيلسوفه! ستا هره خبره ګټوره ده، پوه او نا پوه ترې ګټه اخستلای شي. زه ستا په ملګرتيا ډېر خوښ يم او ستا د فضل او عقل نمانځنه کوم. لکه څرنګه چې خادم وويل برګی رښتيا مړ شوی و؟

بيدپای ځواب ورکړ:

کله چې ختّه لږه وچه او کلکه شوله نو برګي ترې خپلې پښې راوکښلې او ولاړ. ځمکه تکه شنه وه، واښه ډېر وو. هر ځای به آزاد ګرځېده او واښه بې يې خوړل . ښه څرب او غوښن شو او په خپل زور او قوت پوه شو.

برګی په رنباړو سر شو او مستي به يې کوله. کله به يې يو ځای ته ښکرونه اړمول او کله بل ځای ته او هر هر ځای کې به يې چې خوښه شوله ګرځېده به.

دې ځای ته نژدې يو ځنګل و چې ډېر ځناور او نور وحشي حيوانات پکې وو. يو زمری و چې د ډېر زور او قوت خاوند و او ددې ځناورو او ځنګل پاچاهي د ده وه.

کله چې زمري د غوايي رمباړه واورېدله ډېر ووېرېده ځکه ده نه کله داسې اواز اورېدلی و او نه يې کله غوايي ليدلی و. ګومان يې و کړ چې دا د رمباړو خاوند خو بـه د ډېر قوت او زړوتيا څښتن وي. نو له همدې ورځې څخه په خپله کوټه کـې لـه وېـرې غلی کښېناست او په نورو ځناورو يې مقرره کړه چې د ده مړی ده ته همدلته راوړي.

له هغو ځناورو څخه چې د زمري په دروازه کې د خـدمت لـه پـاره ولاړ وو دوه ګيدړان ورونه وو چې د يوه نوم کليله او د بل دمنه و. دواړه د عقل او پـوهې خاونـدان وو، کليله د ښه خوی خاوند و خو دمنه ډېر مکار او کينه کښ و.

کله چې په کور کې د زمري اوسېدل اوږده شول نو دمنه خپل ورور ته وويل :

– زه دې زمري ته حيران يم چې څرنګه يې ځان په کور کې بند کړی او زمـوږ لاس ته ناست دی. ده به موږ ته مړی راکوله اوس موږ ته ګوري.

کليله ورته وويل :

– ته يو وږوکی او بې وزله خادم يې. ستا يې د لويانو په کارو کې څه؟ تـه خبـر نه يې چې څوک چې د لويانو په کارونو کې ګوتې وهي د هغه شادي کانه به وربانـدې وشي چې د نجار په کار کې يې ځان ورګډ کړ؟

دمنه خپل ورور ته وويل :

– ته خو تل داسې کيسې کوې چې د لويې او پرمختګ مخه نيسي. خو ښـه دا ده چې زړه دې يخ شي نو ووايه چې د شادي کيسه څرنګه وه.

کليله وويل:

– زه د خپل ځان د خوښۍ له پاره دا کيسه تا ته نه کوم. د دې له پاره يې درتـه کوم چې ته ترې پند واخلې. شادي يو نجار وليده چې يوه ګرګه يې اره کوله. د دې لـه پاره چې د اره کولو کار اسان شي نو په ګرګه کې يې يوه پانه ټـک وهلـه. د شـادي د نجار کار خوښ شو. چې نجار کـور تـه ولاړ دا ورپاڅېـده، ټـوپ يـې کـړ، پـر ګرګـه

کښېناست او په اره کولو یې پیل وکړ. دی لا په همدې کار بوخت و چې لکۍ یې د لرګي په چاود کې ننه وتله او د لرګي نه پانه وختله. شادي کلک له لکۍ په چاود کې ونښت، ډېرې چیغې یې و کړې تر څو چې بې سده شو. نجار چې له کوره راغی امسا یې راواخیسته او شادي یې کلک کلک وواهه. دا کیسه مې د دې لـه پـاره دروا ورولـه چې ته د لویانو په کار کې د ځان له وراچولو نه وېره وکړې. زه او ته د پاچا له نزدیکانو څخه نه یو چې پوښتنه ترې وکړو یا هغه له موږ سره په کوم کار کې مشوره وکړي. زه او ته بېچاره او بېوزله خادمان یو.

دمنه وویل:

– ما له پوهانو اورېدلي چې تر څو چې سړی ربړونه و نه زغمي تـر هغـې خپلـو هیلو ته نه رسېږي او تر څو چې ځان هلاک ته ورنه کړي تر هغو د خپلو مقصدونو پـه لاس ته راوړلو نه بریالی کېږي. ما ته یوه ورځ ژوند چې په قدر او عـزت وي تـر ټـول عمر ژونده ښه ښکاري چې په خوارۍ او بې عزتۍ تېرېږي. زه هره ربړه پر ځـان مـنم خو دا نه منم چې ټول عمر د پاچا په در وازه کې خوار او زار ولاړیم.

کلیله په داسې حال کې چې د ده د فکر له سمولو نه نهېلی و، ورته وویل:

– ورځه، په مخه دې ښه، بریالی اوسې.

دمنه زمري ته ورغی او سلام یې واچاوه. زمری ناست و ملګرو ته یې وویل:

دا څوک دی؟ او زما په رعیت کې څه کاره دی؟

هغوئ ورته وویل چې ستا خادم دمنه د ګیدړ خان زوی دی او ستاسو په دروازه کې خادم دی.

زمري وویل:

– ښه راغلی دمنه! پلار دی خدای وبخښه زما له ډېرو نژدی ملګرو او مخلصانو څخه و، راځه، څه اړه لرې چې درته پوره يې کړم؟ ځکه چې ته خو دې د پلار د دوستۍ له کبله پر ما حق لرې.

دمنه وويل:

– سرلوړی اوسی. زه راغلم چې ځان در وښيم چې ستا په دروازه کې يو خادم يم او تل خدمت ته تيار ولاړ يم. ځکه چې د پاچاهانو په دروازو کې ځينې پېښې کېږي چې وړو ته په کې هم لکه د لويو اړه پېښېږي . هر څه ګټه او فايده لري تر دې چې يو پرېوتی خلی هم د اوربلولو لپاره په کار راځي.

کله چې زمري د دمنه خبرې ونغوړلی د ده عقل او ژبې ته ډېر په تعجب شو ، پوه شو چې دی به په خپله هوښيارۍ او رايه ګټه را واړوي نو ورسره ناستو ملګرو ته يې وويل:

– هوښيار سړی په عقل او فکر پورته کېږي. هر څومره چې په خلکو کې پټېږي لکه د شمعې لمبې يې پورته کېږي. لکه شمع چې سړی ښکته ټيټوي د هغې لمبه پورته کېږي. دا دمنه د نورو خادمانو سره په دروازه کې ولاړ و او د خلکو په نظر کې لکه د نورو خادمانو غوندې جاهل ښکارېده خو اوس يې له خبرو عقل او زيرکي ښکاره شوه نو زموږ له خوا دی د ډېرې نمانځنی وړ دی.

دمنه زمري ته را وړاندې شو او پښې يې ورښکل کړې او ويې ويل:

– نېکمرغه، سرلوړی او نمانځلی اوسې. پاچاهان هغه څوک ځان ته را نږدې کوي چې ګټه او اخلاص يې په کې ليدلی وي. او هغه څوک چې پاچا ته نږدې وي ښايي چې هېڅکله د پاچا په خدمت کې خپل وس او توان ونه سپموي. اوس خو تا خپله خوښې له مانه ښکاره کړه نو پر ما هم لازمه ده چې ستا په خدمت کې ځان ستړی او قربان کړم.

زمري وويل:

– د پاچا له لويو او سترو خطاګانو او عېبونو څخه دا دي چې پوهان له ځانه لیرې کا او ناپوهان ځان ته را نژدی کاندي ځکه چې په دې ډول یې پاچاهي له منځه ځي ، ورانېږي او کار ورنه پاتې کېږي. او، دمنه، تا خو خپل فضل، اخلاص او عقل راوښوده نو زه هيله کوم چې له دې وروسته به راځې او زموږ په کارو کې به موږ سره مشوره کوی.

دمنه ډېر خوشاله شو ، خپل ورور ته وروګرزېده او څه چې د ده او پاچا په منځ کې تېر شوي وو له ټولو نه یې خبر کړ ، ورته یې وويل:

– اوس پوه شوې چې زه په هغه څه کې چې ځان ته مې غوښتل په حقه وم؟! او پوه شوې چې موږ ډیر سپک او ذلیل ژوند تېر کړی دی چې یوه ورځ هم په کې د تېرولو نه وه؟!

نو کلیله ورته وويل:

– تا خو ځان تر پاچا وررسا‌وه او د پاچا مخ دې ځان ته راواړه خو سره ددې هم زه پر تا وېرېږم ځکه چې د پاچا نژدیکت ډېر خطرونه لري. پوهانو پاچا د جګ غره سره مشابه کړی دی چې ورختل سخت وي او په سر باندې یې مېوې، شکلې ونې، قیمتي تیږې او ملغلرې وي خو بیا هم په کې د ځیرووںکو ځناورو ځای وي، نو ورختل ګران او اوسېدل په کې لا ګران وي.

زمری له دمنه څخه ډېر خوښ شو او ورځ په ورځ به یې ځان ته نژدې کاوه. یوه ورځ دمنه زمري ته ورغی ، هېڅوک ورسره نه وو نو ورته یې وويل:

– زه دې ګورم چې دا ډېره موده دې ځان په کور کې بند کړی دی تر دې چې ضعیف او خوار شوی یې دا ولې، او په څه؟

پخوا له دې چې زمری دمنه ته ځواب ورکړي غوايي رمبارې کړلې . زمري له وېرې سره ورېږدېده او چوپ شو . وېره يې په مخ کې ښکاره شوه، نو د زمري په زړه کې چې څه وو دمنه، په خپله پوهه، پر ټولو پوه شو او ورته يې وويل :

– باداره ته د دغه اواز له خاوند نه وېرېږې؟

زمري وويل :

– هو، دا ډېره موده کېږي چې دا ډاروونکی اواز اورم او زړه مې له ويرې رپېږي. ځکه ما ګومان کاوه چې له ما څخه به بل قوي او زړور ځناور نه وي خو چې اوس دا آواز اورم نو خيال کوم چې د اواز خاوند به د غره په شان لوي او قوي وي.

دمنه وويل:

– باداره، دا ګومان دې په حقه نه دی، داسې نه ده چې هر اواز د خاوند په قوت دلالت کوي. يو ګيدړ و د يو ډول آواز يې واورېده چې په ونه کې ځوړند و کله به چې ونه باد ښوروله نو لښتې به يې په ډول لګېدلې او آواز به يې پورته کېده.

ګيدړ ګومان وکړ چې دا آواز خو د يو لوی تيار غوښن جسم دی. ورغی په دې هيله چې اوس به پر زړه پورې خوراک واوړي. خو کله يې چې ورټوپ کړ او په ډېر ربړ يې ډول څيرې کړ ګوري چې هېڅ نشته نو په ډېر درد يې ډول ته وکتل او ويې ويل: ډير ځله بې ګټې او بې نفعې شيان لوړ آواز لري او غټ ښېي وي. باداره دا کيسه مې درته ددې له پاره وکړه چې که چېرته د آواز خاوند وګورو نو لکه څرنګه چې تا ګڼلی دی دومره چندان شی نه دی. او که دې خوښه وي نو زه به ورشم او له حقيقت نه به يې ځان خبر کړم او ډېر ژر به بېرته راشم.

زمري ورسره ومنله ، د تللو اجازه يې ورکړله چې ځان خبر کړي چې خبره څه ده او د آواز خاوند څه شی دی؟

کله چې دمنه ولاړ، نو زمري له ځان سره فکر وکړ او پــه زړه کــې د دمنــه پــه لېږلو پښېمانه شو چې ښه مي ونه کړل چې دمنه مې ولېږه؛ ځکه چې څه باور پرې پــه کار دی او ځوک ویلای شي چې ما سره به ټګي او خیانت نه کــوي ځکـه چــې ډېـره موده ظلم مې وربانديې کړی دی چې د نورو خادمانو سره مې په خواره او ذلیله وظیفـه مقرر کړی و. کېدلای شي چې د دغه ظلم له کبلـه یــې مـا ســره کینــه وي او زمـا د دښمن سره لاس یو کړي ، یا مې عېبونه او بې زړتوب ورته ووایي او یا ورته لـه مانــه قوي ښکاره شي او ورسره همله پاتې شي.

زمری حیران ولاړ و او رېږدېده چې د وړاندې یې ولیده چــې دمنــه را روان دی نو خوشاله شو او د زړه سودا یې ووتله.

دمنه راغی ، زمري ورته هر کلی ووایه او ورته ویې ویل:

– څه دې وکړل او څه دې ولیدل؟

دمنه وویل :

– د آواز خاوند خو غوایي و.

زمري وویل:

– څومره قوت او زور یې درلود؟

دمنه وویل:

– نه زور لري او نه قوت زه ورنژدې شوم خبرې مې ورسره وکړې او هېڅ ترې نه وېرېدم او نه په کې د وېرې او ډار څه وو.

زمري وویل:

– البته چې هغه خپل زور او قوت تاته ونه ښوده ځکه چې ته یې کــم پــه نظـر ورغلی یې که یې قوي په نظر ورغلی وای نو بیا به دې یې زور لیدلی وای. دده مثـال

لکه باد داسې دې چې په وړو وښو او بوټو باندې ښوی تېرېږي خو چې لویو ونو ته ورشي نو بیا خپل زور ښکاره کړي او لوي منډان په کې مات کړي.

دمنه وویل:

– نه باداره دا واښه خور غوایي دومره نه دې لکه چې ستا په خیال درغلی دی او که غواړې چې درته يې راولم چې اخلاص من او خدمتګار دی شي نو اوس يې فوراً درته راولم.

زمري وویل:

– همدغه غواړم مهرباني وکړه او ژر کوه.

دمنه په ډېر غرور او کبر غوایي ته ورغی او ورته ویې ویل :

– ای غوایي زما بادار خو تاته ډېر په غصه دی ځکه چې ته د ده په ملک کې بې د ده له اجازې اوسې. نو زه يې درپسې رالېږلی یم چې ورشې او ما سره يې وعده کړې ده چې که چېرته تاسره راغی نو زه ورته څه نه وایم.

غوایي په ډېر غرور ګیدړ ته وکتل او ورته یې وویل:

– بادار دې څوک دی چې ته يې دلته رالېږلی یی؟ چېرته اوسي، او له مانه څه غواړي؟

دمنه وویل:

– د ځیروونکو ځناورو پاچا دی ، په دې ځنګل کې اوسي او د ځناورو او زمریانو لوی لښکر لري، رعیت، خدمتګاران او اتباع لري . دلته چې څه کېږي د ده په اجازه کېږي. زه هم د ده یو وړوکی خدمتګار او عسکر یم.

غوایي چې له دمنه نه د زمري نوم واورېده نو سره ورپېده او زېړ شو. دنیا وروباندې تنګه شوه، له ځانه سره يې وویل: ای برګیه! چې د ختو او چکړو نه خلاص شوې نو مرګ دې راغی، اوس څه وکړم؟ وتښتم که چېرته یو انسان راباندې پېښ

شي چې ومې نيسي او د ځناورو له شره مې خلاص کړي. انسان به رابانـدې يېـوې او ځپر کوي، دا خو له مرګ نه اسان دي. چېرته يو ځاى کې پټ شم که څـه وکـړم؟ آه! آه! دا ټول ماته ګټه نه شي کولاى او نه مې له زمري نـه خلاصـولاى شـي. غوښـه او وازده به مې د زمري او د ده د ملګرو خوراک شي؟

وروسته له چورته برګي خپل ډار پټ کړ او ګيدړ ته يې وويل:

– ومې منله چې زمرى زورور دى او ته يـې اسـتازى يـې چـې ماپسـې يـې را استولى يې. خو له تا نه دا خبره هېره ده چې پوهان وايـي چـې: سـړى دى پـه خپلـه خوښه ځان په هلاکت کې نه اچوي؟ زه واښه خورم او تاسو غوښې خورئ ، څرنګـه زه تاسره ولاړ شم او څوک به زما ضمانت وکړي چې زه به روغ بېرته دلتـه راشـم؟ ځکـه چې زما غوښه خو ستاسو په زړه پورې مړۍ ده، که زه زمري ته ورغلم نـو مـردم. خـو ښه داده چې همدلته پاتې شم او خپل ځان وساتم او که څـوک رانـژدې کېـږي هغـه سره به جنګ وکړم، ځکه څوک چې ځان نه ساتي خير پکې نه شته.

دمنه وويل:

– اى غوايي، ته نه غواړې چې په ځناورو کې ملګرى او دوست پېدا کـړې؟ مـا خپل ګران ملګرى وګڼه ځکه زما ستا په مرګ کې څه ګټه ده؟ او لکه تـه چـې وايـې که زمري دې مړ کړې نو ستا غوښه او هډوکې ما پورې نه رارسېږي، ځکه چـې قـوي ځناور زما غوندې ځناور هېڅ نه پرېږدي. که زه پوه شم چـې زمـرى سـتا د وژلـو اراده لري نو زه به دې د خلاصولو چاره هم وکړم. ته مه خپـه کېـږه او زړه دې جمـع کـړه. ځکه چې خپل فکر خراب کړې او ډار وکړې نژدې ده چې په هغه شر کې به ولـوېږې چې ته ترې ځان ژغورې.

برګي د دمنه خبره واورېده او ځواب يې ورکړ:

– زه خو درسره نه ځم ورشه بادار دې خبر کړه چې که یې خوښه وي دلته دې راشي. زه خو خپل ځان هرو مرو ساتم ځکه چې خدایﷻ ماته ښکرونه د ځان ساتنې له پاره راکړي دي او همدا وخت د ځان ساتنې دی.

کله چې دمنه پوه شو چې تهدید او ډارولو خو څه کار ورنه کړ نو په چل او مکر یې لاس پورې کړ او ویې ویل:

– ته ولې دومره کینه کوې؟ ولې دا خراب فکرونه کوې؟ زما بادار غواړي چې ته یې په رعیت کې وشمېرل شې او ستا قدر عزت وکړي. که ته له ما سره ولاړ شې او د هغه اطاعت وکړې نو بیا به د هغه سره په ډېر قدر او نمانځنه ژوند کوې. خو که سرتمبګي دې وکړه او له تللو نه ډډه وکړې نو زمری خو تاته نه راځي، نور زمریان، پړانګان لېوان او کاږه به درپسې راولېږي او درنه به تاو شي بیا به نه پوهېږې چې څرنګه خپل ځان وساتې، د تېښتې لار به هم درنه ورکه شي.

وروسته له فکر کولو نه برګي وویل:

– تاسو خو زما غوښې او وازدې پسې یاست او غواړئ چې ما وخورئ نو که زه درسره ولاړ شم څوک به زما ضمانت وکړي چې زمری راته څه ونه وایي او مخکې له مخکې نه به مې لېوان اوکاږه و نه نیسي او زمري ته به ونه رسېږم؟

دمنه په زړه کې خوشاله شو ځان یې برګې ته غټ کړ او ورته یې وویل چې: زه ستا د سر سلامتۍ ضمانت کوم او وعده درکوم چې د زمري سره به په ډېر قدر او عزت اوسېږې.

برګي او دمنه لا دلته سره خبرې کولې او زمري په خپل ځای کې له ډاره رپېده. کله به یې په زړه کې ویل چې څه دمنه خو یو امین او مخلص شخص دی نو مابه نه غولوي او تېکي به راسره نه کوي او کله به یې ویل چې: ګیدړان ډېر تېګان او

مکرجن دي او دمنه هم ګیدړ دی، نو کېدای شي چې د غوايي سره لاس يو کړي او زما په راز او ضعف باندې يې خبر کړي او را پسې په جنګ راشي او تخت رانه ونيسي.

زمری لا په دې فکر کې و چې له ورايه يې دمنه وليده چې راځې چې يو سور رنګی غټ حېوان ورسره دی او لوی لوی ښکرونه لري خو په عاجزئ او وېره ورسره را روان دی او پښې ځان پسې را کاږي. نو پوه شو چې دا خو غوايي دی او ګيدړ يې زړه له ډاره ډک کړی دی، نو په خپل ځای آرام کښېناستـه او لکه چې پاچاهان د ملاقات کوونکو په مخکې سره ځان وېړسوي ده هم ځان ډېر غټ ښوده او په غرور ناست وه.

لومړی دمنه راغی او پاچاته يې ځمکه ښکل کړه او بيا يې برګي ته د راننوتلو اجازه واخستله. نو دمنه بېرته ولاړ چې برګي ته د پاچا د حضور آداب وروښيي.

غوايي راغی او خوله يې د پاچا په مخکې په خاورو کې ښخه کړه او ښکرونه به يې په خاورو ننه ايستل او تر هغه په همدې حال و چې تر څو ورته پاچا د سر پورته کولو اجازه ورکړه. نو را پاڅېده او عاجز ودرېده نه يې خبرې کولې او نه خوځېده.

نو پاچا وغوښتل چې ځان سره يې زړور او بلد کړي ، ورووړاندې شو او ورته ويې ويل چې څرنګه راغلی يې نو برګي ورته خپله کيسه وکړه. د زمري زړه خوشاله شو او ورته يې وويل:

– مه خپه کېږه پس له دې ته زما له نزديکانو څخه شوې ځکه چې ته هوښيار ادبناک او حياناک يې او هوښياران وايي چې: هوښياران او ادبناک خلک د نزديکت او نمانځنې حق لري ځکه له دوی څخه تل ښه اوربدل کېږي.

غوايي په دې خبره خوښ شو او بيا يې د احترام له پاره ښکرونه ورته په خاورو ښخ کړل.

شپې ورځې تېرېدلې او برګی به زمري ته ته او راته ، په کارونو کې به يې ورسره مشوره او مصلحت کاوه. چې ورځ به تېرېدله د برګي قدر زياتېده تر څو چې له ټولو وحوشو څخه زمري ته نژدې شو.

کله چې دمنه د برګي قدر او منزلت له زمري سره وليده نو قهر او غصه ورغله او خپل ورور کليله ته ورغی او وويې ويل:

– اې وروره زه څومره بې عقل او بې فکره وم؟ د زمري په نفع او ګټه کې مې کوشش وکړ او هغه ويره چې د ده په زړه له غوايي نه ناسته وه ما وايستله او غوايي مې ورته راوسته اوس يې غوايي په زړه کې ځای نيولی دی ، زه يې پر ځای پرېښودم او هېر يې کړم.

نو کليله ورته وويل:

– هو تا ځان او نورو ټولو ځناورو ته تاوان ورواړاوه او زه ګومان نه کوم چې څه درنه وران شوي بېرته به يې سم کړې ځکه چې غوايي اوس د زمري په زړه کې ځای نيولی دی او بل چاته يې په کې ځای نه دی پرې ايښی. تر دې چې پاچا د ده په حق کې يوه خبره هم نشي اورېدلای، که څه هم رښتا خبره وي، نو ستا دروغ به څرنګه د ده په حق کې واوري او ستا خبره به رښتا وګڼي او که رښتا ووايم نو زمری مجبور دی چې غوايي ورته له موږ نورو حيواناتو نه ګران وي ځکه له موږ ټولو نه پوه او هوښيار دی او اخلاص يې زمري سره ډېر دی. موږ رښتيا غوايي سره کينه لرو خو دا مو هېره کړې ده چې له کومې ورځې چې غوايي راغلی دی د پاچا ټول کارونه ښه شوي دي او چه د پاچا کارونه ښه شي نو د رعيت کارونه هم ښه کېږي او که پاچا خراب شي او ظلم وکړي نو په ښارونو کې ورانی او فساد پېښېږي او رعيت ضايع کېږي او بربادېږي. نو زمری او غوايي پرېږده او په منځ کې فتنه او فساد مه غورځوه.

دمنه ځواب ورکړ:

– زه تاته تعجب کوم ای کليله چې ته دومره د خپل ځان په سپکه او ذلت راضي يې! ته خوښ يې چې يو واښه خور پاچاته له موږ نه نژدې وي؟

– ته به پر غوايي څه وکړې، ای دمنه؟ په داسې حال چې هغه د قوت او پوهې خاوند دی او ستا بې له مکر او حيلې نه نور څه شته؟ پرېږده د خلکو په کارو کې کار مه لره.

– تا رښتيا وويل ای کليله چې زه بې له مکر او چل نه نور څه نه لرم خو هوښيار سړی کولای شي چې پر قوي خلکو باندې په خپله پوهه غالب شي.

خلک کيسه کوي چې يو کارغه و چې د يوې ونې په منډانو کې يې ځان ته ځاله جوړه کړې وه کله به يې چې بچي وايستل او لږ به غټ شول نو يو تور مار به راغی او د ده بچي به يې تېر کړل. نو د کارغه زړه ورته تنګ شو او غوښتل يې چې يوه چاره يې وکړي نو د مصلحت لپاره خپل دوست ګيدړ ته راغي ورته يې وويل چې ما قصد کړی دی چې دغه مار پسې ورشم او چې ويده وي سترګې يې په ټونګه ووهم چې ړندې شي او نور زما ځاله ونه ګوري ، له لوږې مړ شي! ملګري ګيدړ ورته وويل چې دا فکر خو دې ښکاره غلط او بې ځايه دی ځکه چې ته پخپله خپل ځان هلاکت ته وړاندې کوي ته به پخوا له هغې چې خپل مطلب ته ورسېږې هلاک شې او ستا کار به لکه د هغه ماهي خور شي چې د چنګاښ د وژلو اراده يې کړې وه او ځان يې په خپله وواژه.

نو کارغه وويل چې: تشکر چې پوه دې کړلم د هغه ماهيخور کيسه څرنګه وه. ګيدړ وويل چې د ماهيخور کور د يوې بحيرې په غاړه و چې ډېر ماهيان پکې و او ځاله به يې ددې بحيرې د غاړې په ونو کې اچوله . چې وږی کېده به خپله غذا او خوراک به يې له ماهيانو څخه برابرول. خو کله چې زوړ او ضعيف شو او د ماهيانو ښکار يې نه شو کولای نو وږی او خپه شو . يوه ورځ ورباندې چنګاښ چې په همدې

بهيره کې اوسېده تېرېده نو کله چې يې غمجن وليده پوښتنه يې ترې وکړه چې ولې غمگين يې؟ ماهيخور ورته وويل چې څرنګه غمګين نه شم. ما به دلته تل ماهيان خوړل او ښه ژوند مې درلوده. او نن مې دوه تنه ښکاريان وليدل چې په دغه لار تېرېدل او يوه بل ته يې ويل: دا بحيره ډېر ماهيان لري راځه چې څه ماهيان چې په دې بحيره کې دي چې دا خو ښکار کړو. نو هغه بل ځواب ورکړ چې هو ريښتيا دا بحيره خو ډير ماهيان لري خو هغه لومړی بحيره کې له دېنه ډېر ماهيان وو او اوبه يې ژر وچېدلې راځه چې اول هغه ونيسو او بيا به دا ونيسو نو زه په دې خپه يم چې که دا ښکاريان راشي او ټول ماهيان ونيسي نو ماته خو هيڅ نه پاتې کېږي ځکه چې ددوي جال واړه او غټ ټول ماهيان نيسي او ببرته څه نه پرېږدي.

چنګاښ دا کيسه واورېده او ماهيان يې ورباندې خبر کړل.

ماهيان راغلل چې د ماهيخور سره د ځان په خلاصي کې مشوره وکړي چې څرنګه به له ښکاريانو خلاص شي. ماهيانو ماهيخور ته وويل چې: موږ راغلي يو چې تا سره سلا مشوره وکړو ځکه چې د ښکاريانو زور هم موږ ته راځي او هم تاته او کله چې مصيبت او غم دواړه دښمانو ته يو برابر رسېږي نو لازم دي چې لاس سره يو کړي او د خلاصی لار پيدا کړي. نو ته په هغې کې چې له ښکاريانو څخه دې اورېدلي دي څه وايي ؟

ماهيخور حيران پاتې شو، سره ولړزېده او ويې ويل چې زه ګومان نه کوم چې موږ به ګوندې له دوی او د دوي له جاله څخه ځان وژغورلای شو. ماته يوه بله نژدې بحيره مالومه ده چې ونو اودورمو پټه کړې ده ، ښکاريانو يې لاره نه ده ليدلې نو که تاسو هلته راشئ په امن او سلامتي به هلته ژوند وکړئ.

ماهيانو ورته وويل چې: دا خدمت خو پرته له تا بل څوک نه شي کولای، لطف وکړه او موږ له دې ځايه هلته يوسه.

ماهیخور دوی ته وویل چې که څه هم دا کار خو ډیر ګران دی خو بیا هم له دې کبله چې تاسو سره مینه لرم باید دا تکلیف وزغمم او تاسو له دې بلا څخه خلاص کړم نو هره ورځ به یې یو یا دوه ماهیان وړل او یو نژدې غره ته به ورته هلته به کښیناسته او وبه یې خوړل. په دې کې ډېره موده تېره شوه او د ده په چل څوک پوه نه شول تر دې چې نژدې وه چې د بحیري ماهیان خلاص شوي وای.

نو یوه ورځ چنګاښ راغی او ورته یې وویل چې: ملګري مي ټول ولاړل زه نور ژوند دلته نه غواړم مهرباني وکړه ما هم خپلو ملګرو ته وروله.

ماهیخور د ده ومنله ، خوشاله شو ویې ویل چې ښه خوندوره خوراکه یې پیدا کړه او چنګاښ یې غره ته والوزاوه . کله چې هغه ځای ته چې ماهیخور په کې ماهیان خوړلي وو ورنژدې شول نو چنګاښ د ماهیخور د خوړلو ماهیانو هډوکي سر په سر ولیدل او د ده په نیت پوه شو نو سمدلاسه یې له غاړې تاو شو او مړ یې کړ.

بیا ګیدړ کارغه ته وویل چې: دا کیسه مي درته د دې له پاره وکړه چې چلیان او مکرجن کله کله په خپله په خپل مکر وژل کېږي او مري خو زه به درته یو چل وښیم که دې له لاسه وشو نو د مار له شره به خلاص شې.

کارغه وویل چې: زه خو همدا د مصلحت لپاره درته راغلی یم نو اوس چل راوښیه چې هغه څه دی؟

– زه وایم چې لاړ شه د خلکو کورو ته وروالوزه او ګوره که څه دې وموندل نو را تېښتوه یې او د مار په سوري یې وراچوه.

کارغه په خپله پوهه د ګیدړ په مطلب پوه شو او دستي والوته او په یو لور او بل به تېرېده تر څو چې یوه نجلۍ یې ولیدله چې د سرو غاړکۍ یې له غاړې خلاصه کړې ده او په خوا کې یې ایښې ده ، خپل سرمینځي. کارغه په غاړه کۍ ورغوتېه شو او د سترګو په رپ کې یې وتښتوله. نجلۍ چېغې کړې:

– هلئ، غاړه کی مې کارغه وتښتوله.

خلکو د دې چيغې واورېدې او کارغه پسې يې منډې کړې. کارغه په هـوا روان و، غاړه کی يې په پنجو کې نیولې وه. دی مخکې او خلک ورپسې وو. تـر څـو چـې د مار سوړې ته ورسېده او غاړه کی يې د مار په سوړه ورګوزار کړه. په خپلـه ولاړ لېـرې سيل ته کېناست چې څه کيږي.

کله چې خلکو غوښتل چې غاړکی راواخلي مار يې ولیده، وربانديې راټول شـول، په تیږو او کوتکونو يې مړ کړ.

❋ ❋ ❋

کله چې دمنه له دې کيسو نه خلاص شو نو کلیله ته يې مـخ ورواړاوه او ويـې ويل:

– اوس پوه شوې چې انسان څرنګه په چلونو په خپلو هیلو بریالی کېدای شي؟

کلیله جواب ورکړ:

– حیله او چل هلته فايده لري چې دښمن دې ناپوه او غبـي وي. سـتا حیلـه او چل به څرنګه په غوايي و چلېږي چې له تا نه يې عقل او پوهه زیاتـه ده. د دې دلیـل چې غوايي هوښيار دی دا دی چې زمري ازمايلی او په دې ازموينه کې بريـالی شـوی دی نو ځکه يې خپل ملګری کړی او نمانځلی دی.

د منه وويل :

– هو، منم چې غوايي، لکه ته چې وايې، هوښيار او ذکي دی خـو سـره لـه دې هم زما په فضل او پوهه قايل دی ځکه چې ما تر زمري رارسولی دی او زما له برکتـه له زمري نه په امن شوی دی نو اوس هم پر ما باور لري [.څه چـې ورتـه وايـم منـي

يې. زه باور لرم چې هماغسې به دی له منځه یوسم لکه سويې چې زمـری لـه منځـه یوړ.

کلیله وپوښتل:

– هغه څنګه وو؟

د منه ځواب ورکړ:

– په یوه ورشو کې چې ډول ډول واښه يې درلودل یو زمري پاچاهي کولـه. پـه دې ځای کې ګڼو ژويو ژوند کاوه خو زمري به حق ناحقه نور حیوانات ځـورول او وژل به يې] نو وحشيانو حيواناتو په خپلو غارونو کې ځانونه بنـد کـړل او د دې ځمکـې لـه مېوو او وښونه ئې له له وېرې استفاده نه شوه کولای. او که شیبه نیمه به راوتل او څه نا څه به يې خوړل ، بېرته به غارو ته ورتلل. د زمري د ناڅاپه راپېښېدلو نه به وېرېـدل. ډېره زمانه تېره شوله، او حيوانات په تنګ شول نو ويې غوښتل چـې لـه زمـري سـره سوله وکړي او ده سره په یو کار اتفاق وکړي. نو د حيواناتو جرګه زمري تـه ورغلـه او ورته يې وويل:

– زمریه! ته موږ ډاروې او ځوروې مو او ته هم که له موږه کوم یو نیسـې هغـه په ډېر تکلیف وي او په اسانۍ ځان نه درکوي. نو خوښه دې نه ده چې موږ درته هـره ورځ یو حیوان راونیسو چې ته هم له خوارۍ او تکلیف نه خلاص شې او موږ به هم په ارام شو او واښه به خورو!

زمري ځواب ورکړ:

– زه خو په دې سوله خوښ یم خو که وعده خلافي مو وکړه نـو بیـا بـه خپـل حال وګورئ.

چې جرګه بېرته ولاړه او وحوش يې خبر کړل نو دوئ به پچه اچولـه او چـې د هر چا پچه به وختله هغه به زمري ته د یو استازي په لاس ور استول کېده.

دوي ډېره موده همدا کار کاوه تر څو چې د سويې پچه وختله نو سويې وويل :

– زه تاسو ته يو اسان سوال کوم که مو زما سوال ومانه نو له زمري نه به مـو د ټول عمر له پاره خلاص کړم.

حېواناتو وويل:

– ووايه څه غواړې؟

سويې وويل چې: زه غواړم چې تاسو استازي ته ووايې چې په لار کې لـه مانـه يوه ګړۍ ستون شي. حيواناتو وويل چې دا خو اسانه خبره ده ستون دې شي.

سويه زمري ته ورغله. د هغه د مړۍ وخت تېر شوې و. زمرى ډېـر پـه غصـه و سترګې يې درنې وې او غاښونه يې چيچل.

سويه ورنژدې شوله سلام يې واچاوه او ويې ويل چې:

– باداره وبخښه! زه د وحوشو استازې يم او زه يې د يـوې ځربـې سـويې سـره تاته را واستولم خو په لار کې يو بل زورور زمرې را پېښ شو او سويه يـې رانـه سـتنه کړله او تاته يې ډېرې ښکنځلې هم وکړې او ويې ويل چـې پـه دې ځمکـه کـې بـل څوک نشته چې پاچا وي. پاچا همدا زه يم بل لا څوک دى. نـو زه راغلـم چـې تـا لـه واقعې نه خبر کړم.

زمري چې دا کيسه واورېدله نو ويې منله ، په غضب شو او ويې ويل:

– دا زمرې چېرته دې راځه را ويې ښيه!

سويه ورسره ولاړه ، يو ډېر ژور کوهي ته ورسېدل چې سپينې رڼې اوبه په کـې وې. سويې کوهي ته وکتل او زمري ته يې وويل:

– صاحبه! زمرى دلته اوسېږي او هغه سويه هم ورسره ده او لا خوړلې يـې نـه ده.

زمري د کوهي اوبو ته وکتل، نو خپل صـورت يـې پـه کـې ولیـده او د سـويې صورت يې هم په خوا کې و نو د سويې خبره يې ومنله او کوهي تـه يـې ورټـوپ کـړ چې سويه له زمري نه خلاصه کړي. سمدلاسه په اوبو کـې ډوب شـو او سـويه بېرتـه وحوشو ته خوشاله راغله او له دغه ښه خبر نه يې خبر کړل.

نو کله چې کلیله کیسه واورېدله ويې ويل:

– ما خو درته ډېر نصيحت وکړ خو تا قبول نه کړ. نو نور دې چې څه په غـوايي لورېږي هغه کوه خو پام کوه چې زمري ته ضرر ونه رسېږي ځکه چې زمـوږ پاچـا دی او بې له ده رعيت ته بل څوک نه پکارېږي.

څو ورځې دمنه زمري ته حاضر نه شو. بیا یوه ورځ خبر شو چـې زمـری يـوازې دی ، بل څوک ورسره نشته نو ورننواته او ځان يې ورتـه غمجـن وروښـود. کلـه چـې زمري ولیده ورته يې وويل:

– چې دمنه چېرته وې او ولې خپه ښکارې؟!

دمنه ځواب ورکړ:

– باداره! ځار دې شم، ځینې خبرې دي چې ځوروي مې . تاته يې ويـلای هـم نه شم. نو همدا وه چې ستاسو حضور ته نه درتلم.

زمري وويل:

– ما خبر کړه دمنه، چې ته ولې خپه يې ځکه چې ته پر ما حق لرې چې ستا له حاله خبر اوسم او کومک درسره وکړم. که ناروغه يې چې طبيب درته را وغـواړم ، کـه چا دربانديې ظلم کړې وي چې پوښتنه دې و کړم او غم دې وخورم ، که پور در باندې وي چې هم ترې دې خلاص کړم او که نور څه وي هم اسان به شي.

کله چې دمنه دا خبرې له پاچا نه واورېدلې احترام يې ورته وکړ او ويې ويل که زما خپل غم وای خو پروا نه وه خو

نو دمنه خپله خبره پای ته ونه رسوله. او ځان یې خپه ښکاره کاوه نو زمري وویل چې ووایه او که کار ما پورې اړه لري هم خبر دی.

دمنه وویل:

– هوښیارانو ویلې دي چې د لئیمانو او بدانو سره ښه کول بدي زېږوي او څوک چې د دوستانو او مخلصانو خبرې ته غوږ نه نیسي هغه تل پښېماني او حسرت خوري: زه په دې غوايي غولېدلی وم او خوشاله وم چې تاته مې رانژدې کړ او خبر نه وم چې خوشې لئیم او خسیس دی او ښه ورسره پکار نه دي.

زمري په هیبت سره وویل:

– دا ته څه وایې؟ غوايي یانې برګی ښیې چه ښه ورسره پکار نه دي؟ څه خبره ده ووایه ؟ دا خو عجیبه خبره ده.

دمنه وویل:

– ته مه په غضب کېږه کله انسان اړ کېږي چې هغه خبرې ته هم غوږ کښېږدي چې خوښه یې نه وي ځکه چې ګټه یې پکې وي لکه ناروغه چې ترخه دوا او بدبوی دارو د روغتیا له پاره خوري تا په برګي باور کړی دی او دی زیار باسي چې ځان درنه په مکر او حیله خلاص کړي.

– برګی له ما څخه ځان خلاصول غواړي؟ چا سره مصلحت لري.

– هو! برګی درته چلونه جوړوي. ماته یوه رښتیني سړي، چې هېڅ دروغ نه وايي، ویلي دي چې برګي ستا له رعیت نه یو څو کسان را ټول کړي وو ، ستا عیبونه یې ورته بیانول او ستا په متابعت یې ملامتول. هغو هم په خپله خطا اقرار وکړ او له ده څخه یې د ځانونو د خلاصولو چاره وغوښتله.

زمري وویل :

– عجيبه ده. برګی خو پرون ماسره و او ځان يې ډېر راته ښوی او نـژدې نژدې کاوه. دومره يې دا مکر پوخ کړی دی چې پرې پوه هم نه شوم. دی به نـو څـه وکړي په داسې حال کې چې دی زما يوه مرۍ ده.

– باداره! هوښيار بايد د چا په ظاهر ونه غـولېږي او خپـل دښـمن وړوکـی ونـه ګڼي ځکه که برګی په خپله تا ته ضرر نشي رسولای نو کولای شي چـې پـه مکـر او حيله نور ځناور او وحشيان درپسې را وپاروي او ماته هغـه رښـتيني خبـر رسـوونکي دا هم وويل چې: نژدې ده چې خپـل مطلـب تـه ورسـېږي. هوښـيار بايـد د پېښـې لـه پېښېدونه مخکې ځان ورته تيار کړي چې ورباندې د هغه ماهي ټوکـه ونـه شـي چـې ضعيف او متردد وه.

نو زمري وويل: د ماهي کيسه څرنګه وه او څه پرې وشول؟

دمنه ځواب ورکړ چې د ماهي کيسه ډېره ګټوره او د اورېدلو کيسه ده ، هوښـيار د نورو له پېښو نه عبرت او پند اخلي:

په يوه ډنډ کې درې تنه ماهيان وو چې ډېر په ناز او نعمت يې ژوند کـاوه. يـوه ورځ دوه تنه ښکاريان په دې ډنډ تېرېدل نو يوه وويل:

دا څومره نېږدې ډنډ دی او ښه ماهيان په کې دي او موږ لا تراوسه تـرې خبـر هم نه يو او يو ماهي مو لا تر اوسه له دې ډنډ څخه نه دی نيولی.

بل وويل چې: راځه چې جال راوړو او چې څه په کې دي ټول ښکار کړو.

د دغو درېواړو ماهيانو عقل او تدبير سره برابر نه وو. کله يـې چـې د ښـکاريانو خبرې واورېدلې نو يو چې پوه و ولاړ او د کانال له لارې لوی بحر ته ورننواته . دوهـم: د ښکاريانو خبره دروغ وګڼله او ځان سره يې وويـل چـې نـن خـو ښـکاريان ولاړل او سبا ته به د وخته راشي نو زه به هم په قراره د شپې ولاړ شم درېيم ماهي د ښـکاريانو په خبره هېڅ چرت خراب نه کړ، په آرام يې خپل خوراک او کار کاوه لکه چې هېڅ يـې

نه وي اورېدلي. لږ وروسته ښکاريان راغلل ، جال يې راوړ. نو دوهم ماهي پوه شو چې کار خراب دی او لکه چې په هلاکت کې ولويد . ځان سره يې وويل چې هوښيار انسان بايد په ارامۍ او پوره ډاډ د ځان ژغورلو لار پيدا کړي او که وارخطا شو نو بيا هيڅ نه شي کولای او په بلا ککړيږي. نو کله چې ځان سره له دې فکر نه خلاص شو ځان يې مړ واچاوه او کله به پړمخ او کله به ستونی ستاغ شو. ښکاريانو وويل چې دا ماهي خو مړ دی ، يو ښکاري دا ماهي واخيسته او د ډنډ او بحر په منځ کې يې واچاوه او شا يې واړوله.

ماهي چې پوه شو چې اوس د ښکاري پام نه دی په ټوپونو شو او لوی بحر ته يې ځان ورورساوه. دريم ماهي په تردد کې شو کله به د ابو سرته ولاړ او کله به يې غوټه ووهله او ګومان يې کاوه چې جال به ورونه رسيږي چې اخر په جال کې ونښته او همدا يې مرګ و.

کله چې دا کيسه زمري واورېدله دمنه ته يې وويل چې: په خبره او مقصد دې پوه شوم خو زه برګي ته ډېر په تعجب کې يم چې څرنګه ماسره غدر او ټګي کوي او پر ما د حملې عزم لري سره ددې چې ما ورسره هيڅ بد نه دي کړي. څه يې چې غوښتي هغه يې کړي او منزله مې يې لوړه کړې ده؟!

نو دمنه ځواب ورکړ:

– دا څه د تعجب خبره نه ده ځکه چې برګی ډېر حقير او خسيس دی او د خسيس همدا کار وي چې رتبه او قدريې لوړ شي نو ځان ورته ډېر غټ ښکاري او که کوم اخلاص ښکاره کوي هغه هم له ډاره وي ، چې پوه شي چې په امن يم نو بيا هغه خپلې خسيسۍ او ټګۍ ته رجوع کوي نو برګي هم په همدې ډول تاسره خپل اخلاص ښکاره کاوه تر څو چې په خپل قدرت او زور پوه شو اوس درته پلمې جوړوي او غواړي چې تخت دې ونيسي.

زمري وويل چې: زما خو ډېر بد راغی او که امان مې نه وای ورکړی نو سره بـه مې شکولی وای او خپل او ستاسـو خـوراک بـه مـې ګرځـولی وای نـو اوس بـه یـې راوغواړم او د خپلې ټګۍ او غدر په حساب به يې پوه کړم او بيا به يې وشـړم چـې هـر پلو ځي، ځي دې!!

دمنه ووېرېده که برګی را وغواړي او ددوي دواړو په مـنځ کـې خبـرې لانـدې باندې شي نو حقيقت به ورته ښکاره شي او دبرګی برائت او بې ګناهي به ښکاره شـي او په خپله به په غم ککړ شي ، بلا به ور باندې ولوېږي نو ويې ويل:

– زه درسره په دې رايه او فکر موافقه نه لرم. ځکه که ته يې راوغواړې نو ځان به درته تيار کړي يا به دې ووژني او که وتښتېده نو بيا به درته پلمې جوړوي او که لـه تا ليري وي ستا به وسه هم پرې نه کېږي. او هوښيار پاچاهان لکه تا خپل دښمنان په جزا رسوي چا چې ګناه اوجرم کړی دوي ته عذاب او جـزا ورکـوي او نـه یـې ښـکاره کوي نو دا غوايي خو په پټه تا ته پلمې جوړې کړي دي، نو ته هم په پټه جزا ورکړه او مه يې ښکاره کوه او ناڅاپه يې ونيسه.

زمري وويل:

– هوښيارانو ويلي دي چې څوک چې چاته عذاب ورکوي او ګنـاه یـې نـه وي ښکاره او دليل يې هم نه وي نو هغه ظالم او تيري کونکی دی او د ظلم پای په همده تمامېږي. زه څرنګه د برګي سره ټګي وکړم او په دليل ورباندې دا خپله ګنـاه ور وانـه ړوم.؟

دمنه وويل: چې بې دليله يې په جزا نه رسوې نو پام کوه او ځان سـاته چـې ژر به درته خبره ښکاره شي او د بد نيتۍ علامې او نخښې به په خپله په ده کې پـه خپلـو سترګو وګورې. زمري وويل چې ښه چې د ده د بدنيتۍ نخښـې مـالومې دي نـو پـروا نشته. دا نخښې نو کومې دي.؟!

دمنه وويل: چې نخښې يې دادي چې راځي رنګ به يې الوتی وي اندامونه به يې رېږدي او کيڼ ښی خواته به ګوري ښکرونه به داسې ښوروي لکه چې په چا يې ورمنډي.

زمري وويل چې: دا خو پوره علامې دي نو زه به ورته هرکلی وکړم او ښه به ورسره کوم تر څو چې دا علامې په کې وګورم نو بيا به هغه څه ورسره وکړم چې ورسره وړ وي.

دمنه وکتل چې چل خو کار وکړ او د زمري زړه يې برګي ته وپړساوه نو ويې غوښتل چې برګي ته ورشي او د ده زړه زمري ته تنګ کړي. خو ډارېده چې بې د زمري له اجازې ورشي نو ويې ويل: که اجازه راکوي زه به برګي ته ورشم او ورسره به څه قدر کښېنم شايد چې نوې خبرې ترې واورم ځکه چې هغه خو پر ما باوري دی او ډاډ راباندې لري نو کېدلای شي چې د زړه حال راته ووايي.

زمري اجازه ورکړه او ورته ويې ويل:

– ته خو په خپله ښه پوهېږې. اميد کوم چې راځې د برګي ټول خبرونه درسره وي چې جزا ورکړم.

دمنه برګي ته ورغی. برګي يې هرکلی او درناوی وکړ او مېلمستا يې ورته مخکې کښېښودله او ورته ويې ويل:

– ګرانه وروره چېرته وې؟ دا ډېره موده نه وې ډېر درپسې خپه وم، ستا عادت خو دا و چې دومره به رانه نه ليرې کېدلې کومه ګناه خو به دې رانه نه وي ليدلی چې ستا د خپګان موجب او سبب شوی وي؟

دمنه وويل:

– نه برګیه له تانه به څوک څرنګه خپه شي ځکه چې ته مهربان او خوږ ملګری یې خوږه ژبه، پاک زړه لرې. له تانه ټل دوستان خوښ وي. خو هغه څه پېښ شوي چې ما د هغه هیله او انتظار نه درلوده.

برګي وویل:

– څه درپېښ شوي؟ ما خبر کړه که کوم تکلیف او رنځ درته رسېدلی وی ځان خوبه درنه ځار کړم ووایه څه پېښ شوي دي؟

دمنه وویل:

– کاشکې چې پر ما بلا لوېدلی وای او هغه څه چې پېښ دي نه وای پېښ شوي خو اوس به څه وکړو؟ هوښیارانو ویلي دي: څوک چې د پاچاهانو سره تماس او ملګري لري هغه په امن نه پاتې کېږي او عزت او سلامتیا نه لري.

– دا ته څه وایې ای دمنه؟ داسې مالومېږي چې زموږ له عادل پاچا نه څه شوي دي؟ څه پېښ شوي؟ ژر کوه ما خبر کړه!

دمنه ځان غمجن او په غضب غوندې کړ ویې ژړل او بیا یې سر را پورته کړ او ویې ویل:

– زموږ په شان ضعیفان د غټانو په مخکې هېڅ حقوق نه لري. د پاچاهانو زړونه رنګ رنګ اوړي او را اوړي ته به ترې د ښې تمه کوي هغه به درته بده درواړوي. ماته یو رښتینی دوست وویل چې: ما له پاچانه واورېدل چې ملګرو ته یې وویل: «برګی خو، ښه غوښن او تیار شوی دی، او نور چندان څه په کار نه راځي نه ئې د فکر مزه شته او نه د رایې ځکه څه ښه فکرونه چې ده درلودل هغه ترې موږ زده کړل. نوره ښه دا ده چې په غوښو یې یوه مېلمستیا جوړه کړو، او خپل رعیتیان پرې ماړه کړو.» نو چې دا خبرې مې واورېدلې له دې جهته چې ما او تا سره د دوستۍ او

وروری لاس ورکړی دی راغلم چې اوس به نو څه کوو چې له دې تګــی او مکــر نــه ځان خلاص کړو.

برګی چې دا خبرې واورېدلی نو وډارېده او بې هيلې شو او ويې ويل:

– ګرانه ملګريه په دې کې موږ هم څه چاره لرو که نه؟ زه خو ډېر بې عقلــه وم چې پر زمري مې باور کاوه او د ده په کښېناســتلو خوښــېدلم. مــا بايــد دا خــوب پخــوا ليدلی وای ځکه چې زه خو د ده او د ده د ملګرو خوراک يم. او که د ده خوښه نــه وي چې ما وخوري نو ملګري خو يې را پسې ځان وژني او زما غوښو پســې مــړه دي. زه لا مخکې په دې پوهېدم چې اخر به مې څه وي ځکه چې ماله هغه کيسو او حکاياتو پند اخستی دی کومې چې ماته په خپله يادې دي. نو پرېږده چې پر مــا هــم د هغــه اوښ کانه وشي.

دمنه په فرياد او خواشينۍ سره ورته وويل چې د اوښ کيسه څرنګه ده ګونــدې ددې کيسې له اورېدلو نه د خلاصي لار پيدا کړلای شو.

برګي وويل: يو زمری و او کارغه، ګيدړ او لېوه يې تابيان و نــو ده بــه دوي تــه طعام ورکاوه او د هغوی به يې خدمت کاوه.

يوه ورځ يو اوښ له قافلې څخه وتښتېده او ځنګله ته ننواته چې ځان پټ کــړي د زمري په کاله ورپېښ شو. زمري يې ښه هرکلی وکړ او د کيسې پوښــتنه يــې تــرې وکړه اوښ وويل چې سوداګر راباندې ډېر مال بارکړی و او نژدې وه چــې ټــول قــوت مې له لاسه ورکړی وای نو چې فرصت مې بيا مونده ترې را وتښتېدم.

زمري ورته ډاډګېرنه ورکړه او ورته يې وويل چې نور بېغمه اوسه او دلته به موږ سره په ځنګل کې اوسې.

يوه ورځ زمری ښکار ته ولاړ او د ده او د يو فيل په منځ کې ډېر سخت جنګ وشو، بېرته زخمي او ستړی ستومانه ځای ته راغی او ډېره موده د خوځېدو نه و او ښکار يې نه شو کولای.

نو کله چې لوږه پر ده او خدمتګارانو يې سخته شوه نو راټول يې کړل او ورته يې وويل: ولاړ شئ په ځنګله کې چېرته طعام را پيداکړئ که نه نو نژدې ده چې زه او تاسو له لوږې مړه شو.

لړ په ځنګل کې ولاړل او يو فکر يې وسنجاوه. بېرته راغلل زمري ته. نو کله چې زمري دوی وليدل خوشاله شو او ګومان يې وکړ چې ګوندې کوم تيار ښکار يې راوړی دی. خو دوي وويل چې: څوک چې ښکار کوي نو هغه په ځان کې څه زور او قوت ګوري او موږ له لوږې خوزېدلای هم نه شو ښکار به څرنګه وکړو.

زمري وويل: نو څه به کوو؟

کارغه وويل:

– آمر سختئ کولو ته څه اړه نه لري دغه دی اوښ تيار شته نو ولې به لوږه تېروو.

زمري چې دا خبره واورېده نو په قهر شو او ويې ويل چې:

– ای کارغه دا څه وايې؟ اوښ وخورو. او حال دا چې ما امان ورکړی او دده د سلامتئ ضمانت مې کړی دی.

کارغه وويل:

–ته مه په قهرېږه: خلک وايي: يو له کوره جار دی او کور له وطنه او وطن له پاچانه. ته ضعيف شوی يې او ژوند دې په خطر کې دی. نو ته حق لرې چې مرګ له ځانه د اوښ په خوړلو دفع کړی. موږ به چل جوړ کړو او حيله به وکړو چې ته د ټګئ کولو له ګناه نه هم خلاص شې.

– زمري چې دا خبره واورېدله چپ شو او خبرې يې نه کولې نو کارغه پوه شو چې زمری زما په دې رايې راضي دی.

کارغه، لېوه، ګيدړ او اوښ زمري ته را ټول شول. او دده د روغتيا پوښتنه يې کوله. کارغه وويل:

– زه ګورم چې لوږه درباندې سخته ده او زه ستا له پاره ژوند کوم نو ما وخوره او خپله لوږه ليرې کړه.

ګيدړ وويل:

– په تا کې څه دي؟ خو بڼکې او هډوکي يې او څه فايده په تا کې نشته په ما کې له تا څخه غوښه ډېره ده ما دې وخوري!

لېوه وويل:

– ستا غوښه مرداره ده زه له تا نه پاک يم او غوښه او وازده را کې ډېره ده ما دې وخوري.

ګيدړ وويل:

– طبيبانو ويلي دي چې د لېوه غوښه سړی وخوري لېونی کوي يې نو ستا په خوړلو کې خير نشته.

په دې وخت کې اوښ فکر وکړ چې که زه ورته ځان وړاندې کړم نو دوی به لکه د ځان څخه يې چې دفاع وکړه له ماڅخه به هم دفاع وکړي او زمری به رانه خوشاله شي نو ويې ويل: نه ، نه زه له تاسو ټولو نه ښه يم او غوښه مې هر مرض ته دوا ده. ما دې وخوري.

نو ټولو نارې کړې. رښتياده رښتيا ده! پرې ورټوپ يې کړ او څيرې يې کړ.

له دې کيسې څخه وروسته برګي وويل:

– اوس په حقيقت پوه شوم چې اوس مې نو له زمري نه خلاصېدل نشته؟

دمنه ځواب ورکړ: نو اوس څه غواړې چې وکړې.

برګې وویل:

– څه چې خدای پېښه کړې وې هغه به وې خو نه غواړم چې داسې په اسانه ځان په لاس ورکړم. جنګ او جدل ته هم تیار یم، نور چې څه کېږي هغه به کېږي.

دمنه وویل:

– زما خو داسې خوښه نه ده او په دې رایې درسره زه موافقه نه کوم. ته باید له صبر او حوصلې نه کار واخلې. هوښیارانو ویلي دي انسان چې د سختیو سره په تندی مقابله کوي نو عقل یې الوزي او کار یې خرابېږي. او که په صبر او آرامی ورسره مقابله وکړي نو بریالی کېږي، نو ښه داده چې ته صبر وکړې تر څو چې شر د زمري په سترګو کې وګورې نو بیا به په پوره مېړانه له خپله ځانه دفاع کوی.

برګې وویل:

– زه به نو څرنګه پوه شم چې د زمري سترګې راته سرې دي؟

دمنه وویل:

– چې ورغلې او مخکې پښې یې درولې وې او داړې یې چینګې وې او سترګې یې سرې وې نو پوه شه چې په زړه کې یې درته ورانه ده.

برګې وویل:

– ښه دا خو پوره نخښې دي.

نو کله یې چې زمری غوایي ته وپاراوه او غوایي زمري ته نو خپل ورور کلیله ته ورغی او په ټوله کیسه یې ټکي په ټکي خبر کړ.

کلیله او دمنه دواړه ورغلل او د زمري په دروازه کې ودرېدل چې وګوري چې اوس به څه کېږي او د زمري او غوایي په منځ کې به څه پېښېږي:

لږ درنګ وروسته غوایی راغی او زمری هغسې ناست و لکه څرنګه چې دمنه ویلي وو نو په زړه کې یې وویل چې: څوک چې پاچاته ځان ورنږدې کوي او ورسره ملګري کوي داسی دی لکه یو سړی چې د مارانو سره په یوه کور کې اوسېږي . نه په خپل ژوند باور لري او نه په دې چې ګوندې ماران به ورباندې راونه پاربږي شپه ورځ په همدې فکر وي. نو رنګ یې واوښته، اندامونه یې ورپېدل او جسم یې سره وخوځېده.

کله چې زمري غوایي په هماغه حال ولیده چې دمنه ویلي و نو ګومان یې وکړ چې لکه چې راسره جنګ کوي نو سم د واره یې یو په بل ورټوپ کړل او بې له کوم فکر او صبر نه یې سره په جنګ پېل وکړ زمري غوایي په ښېرو او خپرو واهه او غوایي به په خپلو ښکرونو سوغاوه له دواړو نه وینې وبهېدلې زمری په زګېرویو شو او غوایي په رمباړو.

نو کله چې کلیله زمری په داسې سختۍ او ربړ کې ولیده دمنه ته یې وویل:

– خوار شې تګه، ناپوهه، او خاینه! تا خو ماسره وعده کړې وه چې یوازې غوایي وژنم او زمري ته ضرر نه رسوم تازه وغولولم او تګي دې راسره وکړه تا ماسره هغه څه وکړل لکه شادیانو چې د هغه مرغه سره وکړل چې دوي ته یې نصیحت کاوه:

یوه شپه ډېر ساړه شول، نو شادیان د اور په لټولو پسې ووتل چې ورباندې تاوده شي. یو سور مچ یې ولیده چې د اور د سپرغۍ غوندې ښکارېده پرې ورټوپ یې کړ او را و یې نیوه. لرګي یې ورباندې کېښودل او په پوکولو یې پیل وکړ چې اور بل شي. ښه ستړي شول او اور بل نه شو نو یو مرغه و چې دوي یې په دې کار ولیدل د نصیحت په توګه یې ورته وویل: دا خو یو الوتونکی حیوان دی اور نه دی په ده اور نه بلېږي خوشې خواري مه کوئ او ځان مه ستړی کوئ.

خو دوئ د ده نصیحتونه وانه وربېدل او همداسې یې اور پـو کـاوه. مرغـه ورتـه نژدې شو او ورته یې وویل: چې دا اور نه دې خوشې خوارې مه کـوئ، نـو شـادي تـه قهر ورغی ورټوپ یې کړ ، را ویې نیوه او په ځمکه یې وواهه. دستي مړ شـو. سـتا پـه ګناه او خیانت چې زمري سره دې وکړ زه به هم په غم ککړ شم نو ښه دا ده چې نـور درسره ونه اوسېږم تر څو چې هغه کانه رباندې ونه شي چې په یـو سـاده او بـې پـروا ملګري د بل چلي او ټګمار ملګري له لاسه وشوله.

دمنه وویل: ددوي په منځ کې څه پېښ شول؟

کلیله وویل: ساده او ټګمار ملګري سره په تجارت کې شریک شول او سفر تـه ولاړل په لاره تلل چې ساده ملګري د زرو روپو بکس بیا موند، را پورته یې کړ او پـټ یې کړ خو مکار او ټګمار ورباندې پوه شو او ورته یې وویل:

– زموږ شرط خو دا و چې هره ګټه به نیموو او دا بکس هم په ګټه کـې شـمېږ دی.

ساده په دې خبره راضي شو او بېرته راوګرځېدل، په وېـش یـې پیـل وکـړ نـو ټګمار وویل:

– راځه پرېږده ویش یې څه کوو، راځه چې لږې لږې روپۍ ترې واخلو نورې به ددغې ونې بېخ ته ښخې کړو او چې کله مو ورته اړه پېښېدله لږې لږې به ترې اخلو.

ساده ورسره ومنله ، لږې لږې روپۍ یې سره واخیستلې ، بکس یـې ونـې سـره ښخ کړ او ځای یې نخښه کړ. خپل ښار ته راغلل.

د شپې مکار راغی، بکس یې را ووېست، کور ته یې راوړ او هیڅ یې هلته پـرې نه ښودل.

څو ورځې وروسته ساده ملګري ته اړه پېښه شوه نو ملګري ته ورغی چې لـږې لږې روپۍ بیا له خپلې خزانې څخه راوباسي.

چې هغه ځای ته ورسېدل مکار د ځای په سپړلو پيل وکړ. دا ځای سپړي او هغه ځای سپړي خو هېڅ نه مومي. تسکوره يې و غورځوله، په جامو ځيرلو يې پيل وکړ، خپل مخ يې واهه، وېښته يې شکول، چيغې يې وهلې:

– خزانه. بکس روپۍ. مال مې ورک شو! آه! . ای ټګماره، ای خاينه، خزانه دې را نه غلا کړله.

ساده چې دا کار وليد په قسمونو يې پيل وکړ:

– ما نه ده غلا کړې، نه مې لېدلې او نه تر اوسه پورې دلته راغلی يم.

خو مکار ټګمار د ده خبره و نه منله، ويې ويل:

– له موږ سره هيڅوک هم نه وو، بل چا ليدلي هم نه يو نو پرته له تا بل چا دا کار نه دی کړی.

* * *

مکار قاضي ته ولاړ، شکايت يې ورته وکړ. له قاضي څخه يې وغوښتل چې ساده دې ورته خپل مال بېرته ورکاندي. قاضي چې له ساده نه پوښتنه وکړه هغه قسم وکړ چې ما نه دی اخيستی او ما غلا نه ده کړې نو قاضي مکار ته وويل:

– شاهدان لرې؟

مکار ځواب ورکړ:

– هو! هغه ونه چې موږ ورسره مال ښخ کړی و پرده شاهدي بولي.

قاضي حيران شو چې ونه څرنګه شاهدي وايي او دوي ته يې وويل چې راځئ چې هغه ونې ته ورشو.

مکار خپل پلار ته ويلي و چې د ونې په لښتو کې ځان پټ کړي چې څوک يې ونه ګوري نو کله چې قاضي او ورسره کسان ونې ته راغلل له ونې څخه يې پوښتنه

وکړه او وويې ويل: ای امينې او رښتينې ونې، هغه دې ليدلی دی چې هغـه مـال چـې تاسره ښخ شوی و، وړی يې دی.

نو د مکار پلار ځواب ورکړ هو قاضي صاحب. ساده يوه شپه راغی او مال يې له دې ځای څخه واخيسته او کورته يې يووړ.

نو قاضي ورسره په ښکاره دا خبره ومنله او ويې ويل:

– دا خو عجيبه ونه ده ، که نوره په همدې ځای پاتې شي نـو خلـک بـه يـې د خدای په ځای عبادت کوي نو ښه دا ده چې خلک له دې ګنـاه څخـه وژغـورل شـي. بايد دا ونه وسوځول شي چې خلک ورباندې ګمراه نه شي. ونې ته يې اور ورواچاوه.

د مکار پلار په ونه کې چيغې کړلې:

– ما وژغورئ چې وسوم! زه د مکار پلار يم او اقرار کوم چې بکس همـده غـلا کړی دی.

نو قاضي پلار او زوی ښه وډبول او پر مکار يې حکم وکړ چې ورشه مـال راوړه او ساده ته يې وسپاره.

بيا کليله وويل: دا کيسه مې درته د دې له پاره وکړه چې ته پوه شې چـې غـدر او ټګي په خپله ټګمار او غدار ته ورګرځي او ضرر يې همده ته وراوړي.

نور نو سر له نن څخه تا سره په اوسېدلو کې فايده نشته.

دوی چې له خبرو څخه خلاصېدل نو زمری د غـوايي لـه وژلـو څخـه خـلاص شوی و. دمنه کليله ته جواب ورنکړ او په منډه زمري ته ورغی او ويې ويل:

– پر دښمن بريالیتوب دې مبارک شه ښه ده چې بريالی شوې.

خو زمري د دې په ځای چې خوښي ښکاره کړي ډېر خپه و او ويې ويل:

– زه خو د برګې په وژلو ډېر خپه يم ، د ده د پوهې او اخـلاص او مينـې تـاوان مې وکړ، او په رعيت کې بل څوک نشته چې د ده ځای ونيسي. دا هـم کېـدلای شـي

چې په ناحقه مې وژلی وي او ظلم به مې وربانـدې کـړی وي او چابـه ورپـورې دروغ تړلي وي.

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

رښتیا چې درواغجن، چلي، ټګمار کولای شي چې دوستان سره جلا کـړي، نـو بیا دمنه ته د زمري قرب حاصل شو او په خپل مطلب بریالی شو؟

بیدپای فیلسوف ځواب ورکړ: کله چې زمری د برګي له وژلو نه خـلاص شـو او قهر یې غلی شو نو هغه د خوښۍ ورځې وریادې شولې چې د برګي سره یې تېرولـې او د برګي اخلاص، عقل او لوی لوی خدمتونه ورياد شول ډېر غمجن شو او له ځان سـره یې وویل: د برګي په وژلو کې مې تادې وکړه داسې کوم دلیل هم نه و چې د ده ګنـاه یې ثابته کړې وای او پرته له دمنه څخه مې د ده په باره کې له بل چا نـه هـم کومـه خبره نه وه اورېدلې چې دده په عیب او خیانت یې دلالت کړی وای. دمنه بـه ګونـدې راته رښتیا ویلي وي؟

په دې ډول زمري د برګي په بېلتانه کې په غم ورځې شپې تېرولې تر دې چـې خوراک او څښاک نه یې هم بد راتلل. جسم یې خوار شـو او رنـګ یـې والـوت. خپلـو خپلوانو او دوستانو سره په ډېره نرمه چلېده.

له برګي څخه پرته کوم هوښیار او عقلمند دوسـت چـې یـې درلـوده هغـه یـو پړانګ و. یواځې همدا پړانګ و چې ده ته ورتلای شو او دده د تسلۍ له پاره به یـې ده ته کیسې او حکایات ویل چې زړه یې له زاړه ملګري برګي څخه صبر شي.

یوه شپه پړانګ او زمری تر ډېره بې خوبه ناست و ، شپه نیمې ته نـژدې شـوله نو پړانګ له زمري څخه اجازه واخیستله او ولاړ.

پړانګ خپل کور ته پر هغې لارې ته چې د کلیله او دمنه په کاله تېرېده.

له کلیله څخه یې واورېدل چې دمنه یې ملامتاوه او ورته یې ویل: وروره ما خو درته ډېر نصیحت وکړ چې مه کوه او دا د زمري او غوایي په منځ کې مه ورلوېږه او دا دوستي یې مه ورانوه خو زما خبره دې ونه منله.

اوس زمری د برګي په مرګ کې په خپله غلطۍ او خطا پوه شوی دی او ارومرو هغه ورځ راتلونکې ده چې ستا هغه فکرونه او چلونه، ټګۍ برګۍ به په کې ښکاره او څرګندېږي چې تا پرې زمری د خپل ګران ملګري له ناستې ولاړې او خېرخواهۍ څخه بې برخې کړی دی. په دې وخت کې به در څخه د برګي پوره کسات او انتقام واخلي او د خپل رعیت په مخکې به دې ښه وشرموي. ځکه چې ته ډېر دروغجن ټګمار او نمام یې. که زمری دې ووژني ټول به دې په مرګ خوښ او خوشاله شي. او که دې مړ نه کړي نو ټول رعیت خو به درته په سپکو سترګو ګوري. خپل دوستان او خپلوان به در څخه تښتي او ژوند به دې ډېر په شرم او ننګ تېرېږي. خو ډېر په دې وېرېږم چې که خبر شي چې زه هم له تا سره ناسته ولاړه لرم نو ستا مصیبت به ماته هم ورسېږي او په عذاب او درد به درسره ککړ شم. له همدې وخته زما او ستا سره نور بس دی ، کور دې نور ستاوي زه به یو بل ځای ځان ته پیدا کړم چې څو شپې په کې تېرې کړم او له هغه مصائبو او ربړونو څخه ځان وژغورم چې در باندې راروان دي.

د کلیله او دمنه دا خبرې ټولې پړانګ واورېدلې او د برګي قصه یې تر پایه تر غوږه کړله پوه شو چې برګی په ظلم او د دمنه په مکارۍ او خیانت وژل شوی دی.

پړانګ کورته ولاړ نه شو او برابر د زمري د مور کورته راغی، اجازه یې وغوښتله او ننواته. د زمري مورته پړانګ سلام وړواچاوه او ورته یې وویل:

– محترمې بادارې عذر غواړم چې د شپې په دې ناوخته وخت درته راغلم چې نه دا د ملاقات وخت دی او نه د اجازې غوښتلو. خو که یو لوی خطري کار نه وای

پېښ شوی نو په دې وخت درته نه راتللم. دا راته ښه ښکاره شوه چې په مناسب وخت دې ورباندې خبره کړم.

د زمري مور وویل:

– زما د کور دروازه خو زما اولاد ته تل بېرته ده اوستا اخلاص چې پاچا سره يې لرې او درته ګران دی د دې باعث ګرځي چې هر وخت راشې شپه وي او که ورځ. اوس هم پوهېږم چې د داسې کار په باره کې راغلی يې چې پاچا پورې اړه لري. خبره همداسې ده کنه، اې پړانګه؟

– ګرانې مورې لکه څرنګه چې وايې همداسې ده. ته خو ګورې چې د پاچا حال څومره خراب او بد دی. د برګي له مرګه وروسته يې ښځې صحت ګډود دی او ورپسې ډېر غمجن دی. اوس نو زه په هغو ټولو خبرو او مکاريو خبر شوم چې د برګي د مرګ او د پاچا د خوابدۍ سبب شوې. برګی مظلوم وژل شوی دی. که پاچا په دې حقيقت پوه شي او له چا څخه چې د برګي د مرګ سبب شوی انتقام واخلي، نو د غم ټول اسباب به ورڅخه ليرې شي او خوښ به شي، بېرته به خوښ اود نېکمرغه ژوند خاوند شي.

د زمري مور چې دا خبرې واورېدلې ډېره خوشاله شوله او ويې ويل:

– ای پړانګه، ووايه څه خبره ده . ما خبره کړه! پاچا به نو بېرته د پخواني ژوند خاوند شي؟ کاشکي داسې وشي!

پړانګ وویل:

– هو مورې! هيله کوم چې بېرته پاچا د ښه ژوند او خوښۍ څښتن شي. خو هيله کوم چې څه چې مانه اورې بايد زما او ستا په منځ کې وي او هېڅوک درنه خبر نه شي او ته په يو چل پاچا په دې خبر کړه او زما نوم مه اخله.

د زمري مور وویل:

– ډاډه اوسه، څه چې دي زما او ستا په منځ کې دي تر دې چې پاچا بـه هـم را څخه خبر نشي. او زه د پاچا په شرف او د نورو ځیرووونکو په شـرف قسـم خـورم چـې هېڅوک به خبر نه کړم.

پړانګ هغه ټوله کیسه چې له کلیله او د دمنه څخه یې اورېدلې وه د زمري مور ته ټکي په ټکي وویله. کله یې چې دا کیسه واورېدله نو حیرانه او هکه پکه پاتې شوله او ویې ویل:

– دمنه! هغه دمنه چې خوار زار او ذلیل به د پاچا په دروازو کې پروت و او ټولـو به ورته په سپکه سترګه کتل پاچا ته ځان رانژدې کړ تر دې چې د ده په لوړه مرتبـه د رعیت لویانو حسد کاوه او ځان پورې به شرمېدل. دمنه دا پلمې جوړې کړلې او د پاچـا د بدمرغۍ سبب شو . د ده او د ده د ګران دوست په منځ کې د دښمنۍ پېداکولو باعـث شو. ارمان دی ټګۍ او خیانته! او ارمان دی د درواغو چلونو!

پړانګ اجازه واخیستله او خپل کور ته ولاړ. د زمري مور په کور کې پاتې شـوله تر سبا پورې اوښتله را اوښتله سترګې یې نه پټېدلې تر څو چې سبا شـو نـو زمـري تـه ورغلله چې ګوري په غم کې ډوب ناست دی او چرت وهي نو ورته یې وویل:

– تر اوسه لا په غم کې یې؟

زمري وویل:

– هو مورې څه وکړم، ګران او پوه ملګری مې له لاسه ووواتـه او ګنـاه او غـدر مې ثبوت ته ونه رساوه او ومې واژه.

دې وویل:

– زویه په خپل ځان دې په خپله شاهدي وویله او په خپله ګناه او ګناه تـه پـه سزا کې پر تادۍ دې اقرار وکړ. ډېره رښتینې شاهدې پـر خپـل ځـان شـاهدي ده نـو ګوره اوس د ځان سره څه ډول حساب کوی. که د راز ښـکاره کـول لویـه ګنـاه او بـد

اخلاقي نه وای نو چې زه پرې پوهېږم په هغې به مې ته هم خبر کړی وای چې پوه شوی وای چې تا د برګي په حق کې ډېر لوی ظلم او سخت زړي کړی ده.

زمري وویل:

– په هر وخت کې خو سِر ښکاره کول بد نه دي. کـه د راز پټـول د مظلـوم حق پټوي او د مجرم سره په ظلم او جرم کې کومک کوي نو دا ډول راز ساتل بد او نا روا دي او خپرول یې واجب دي. او ته خو پوهېږې مورې چې زه د برګـي د مـرګ پـه سبب کې شکمن یم، نو تاته چې حقیقت مالوم دی باید ما ورباندې خبر کـړې تـر څـو چې ګناهکار په جزا ورسوم، چې د خپلې ټګۍ او غدر خوند وګوري او د خپل مطلب په کامیابۍ خوشاله پاتې نه شي.

د زمري مور خپل زوی په هر څه چې له پړانګ څخه یې اورېـدلي وو خبـر کـړ خو د ده نوم یې ورته ونه ښوده او په دې یې هم خبر نه کړ چې څرنګه دا پـوه شـوه او څرنګه یې دا خبرې اورېدلي دي. ورته یې وویل:

– زه د سِر او راز ښکاره کوونکی په ګناه او عـذاب ناپوهـه نـه یـم. خـو زه پوهېږم چې ستا او ستا د رعیت صلاح په لاس نه راځي تر څو چې په راز خبر نه شـې. نو ته مې ورباندې خبر کړې.

زمري خپل لښکریان او سړي را ټول کړل. محافظ او پیره دار ته یې وویل چـې دمنه مجلس ته راوغواړي. کله چې دمنه راغی ډېر خلک او د پاچا ډېر غم یې ولیده نو یو ولاړ نفر ته یې وکتل او ویې ویل:

– پاچا ته څه رسېدلي دي؟ او ولې پاچا خپه دی.

د زمري مور وویل:

– هغه څوک پاچا خپه کوي چې ستا یوه ګړۍ ژوند غواړي. تر څو چې ته ونه وژل شې او غوښه دې د بدترینو مرغانو او ځناورو خوراک نه شي د پاچا غمونه به تل وي او ولاړ به نه شي.

د ناستو خلکو مخ ته دمنه وکتل او ویې ویل:

– هوښیارانو رښتیا ویلي دي: هغه څوک چې د شر له پېښېدلو نه ډار کوي او زیار باسي چې ځان ترې وژغوري کله کله له نورو نه ده ته شر ډېر نژدې وي. دا دی ما غوښتل چې پاچا سلامت او په امن وي او د ده په خدمت کې مې اخلاص وکړ او غوښتل مې چې ځان ته ګټه او خیر واړوم خو په هغه کې ولوېدلم چې ترې تښتېدلم . ما ځان ته خیر غوښته هغه په شر واوښتلم.

بیا یې د زمري مورته وکتل او ورته یې وویل:

– ای بادارې، که د یوې سا په ځای مې زر ساګانې وي خو چې پاچا پرې خوشالېږي او غمونه یې پرې لیرې کېږي زه به یې ترې ځار کړم او د یو تشکر تمه قدر به هم ترې ونه کړم. زه ځان نه ساتم او له مرګ څخه نه تښتم، ځکه چې له مرګ څخه څوک نه شي تښتېدلای خو زه نه غواړم چې د داسې ګناه په سبب چې دلیل او برهان پرې نه وي قایم شوی زمری پر ما حکم وکړي. د دې له پاره چې رعیت یې بیا په ظلم او قساوت تورن نه کړي.

یوه لښکري وویل:

– دمنه دا خبره ددې له پاره نه کوي چې ګوندې د پاچا سره مینه لري بلکه په دې خبر ه ځان خلاصول غواړي.

نو دمنه ده ته وکتل او په مسخره یې ورته وویل:

– څه خوار شې، تا ته خو سکوت او چوپوالی ښه و، خو خبرې دې وکړې او خپل جهل او ناپوهي دې خلکو ته وښودله، نه فکر لرې او نه رایه. ځان ساتل نو

ګونديې عيب دی؟ چې ځان سړی ونه ساتي نو څه به ساتي؟ په چا کې چې د ځان لـه پاره خير نه وي نورو ته هم په کې خير نه وي او تا په دې خبره چې زه يې د ځـان لـه پاره وايم، په دې برهان او دليل راوړ چې ته د خپل ځان دښمن يـې. او څـوک چـې د ځان دښمن وي هغه د ټولو خلکو دښمن دی، نه د خلکو سره مينه لري او نـه دخلکـو په خير او ښه راځي. ته په دې فکر د دې وړ نه يې چې د چارپايانو په ډله کې ودرېږې نو څرنګه زړه کوې او پاچا ته ځان نژدې کول غواړې؟

خو د زمري مور د ده په خبرو ونه غولېدله، دمنه ته يې وکتل او ويې ويل:

– درته هکه پکه شوم ای چلي او دروغجنه! څرنګه خبرې ته رنـګ ورکـوی او دروغ رښتيا او باطل حق ښکاره کوې، او هغه څوک چې تاته رښتيا خبرې کوي ته پـه دومره بده او نا وړه لهجه ځواب ورکوې او خبره يې ردوې په داسې حال کې چـې تـه درواغجن او هغه ريښتينی دی.

دمنه ځواب ورکړ:

– زه درواغجن او چلي نه يم، خو ته راته پـه يـوه سـترګه ګـورې چـې هغـه د دښمنۍ او کينې سترګه ده نو ځکه زما هر ښه تا ته بد ښکاري او هر رښـتيا مـې درتـه درواغ. وفا او اخلاص مې درته مکر او ټګي برېښي. نه چل لرم او نه ګناه. څرنګه چـې د خدایﷻ خوښه وي هغه به راته پېښېږي که خدایﷻ چاته بده مقرره کـړي څـوک ترې ځان نشي خلاصولای.

د زمري مور ناستو خلکو ته مخ ورواړاوه او ويې ويل:

– زامنو ګورئ څرنګه دا مجرم او بـدبخت غـواړي چـې ځـان پـاک را وښـيي، لازمه ده چې تاسو د خبرې بېخ ولټوئ او دده پټ اعمال را برسېره کړئ تـر څـو چـې ژبه يې ګونګه او درواغ يې بند شي.

دا خبره يې وکړه او په غضب يې مجلس پرېښود ، کور ته ولاړله.

پاچا قاضي راوغوښته او ورته يې امر وکړ چې د دمنه د محاکمې لپاره مجلس داير کړي. لښکريانو ته يې وويل چې ځئ دمنه په بندي خانه کې واچوئ تر څو چې محاکمه يې تېره شي.

لښکريانو يې په ورمېږ کې غټ غټ زنځيرونه ور واچول او تر بنديخانې پورې يې راښکوده.

کله چې شپه نيمه شوله، نو کليله پوه شو چې دمنه په بندي خانه کې دی. په پټه ورته راغی، کله يې چې په زنځيرونو کې بند په تنګ ځای کې وليده نو ورته يې وويل:

– زه خو له دغې ورځې څخه وېرېدلم، ډېر نصيحت مې درته وکړ خو تا وانه ورېده او له خپل کبر او غرور څخه وانه وښتلې تر څو چې په دې غم ککړ شولې. پوهانو رښتيا ويلي دي: چلي او محتال پخوا له وخته مري ځکه چې په خپلو چلونو او ټګيو ځانته د مرګ مخ را اړوي.

دمنه ځواب ورکړ:

– کليله، څه چې تا ويل هغه ټول رښتيا وو خو له بده مرغه ماونه منل اوس به د مخالفت او نه منې دا خوږې مېوې خورم. پوهانو ويلي دي چې په خپله دې ځان په غم ولاړه نو بيا ورته ځان ټينګ کړه او مه خپه کېږه. ځکه چې د خپله لاسه به دې وي.

نو کليه وژړل او ويې ويل:

– زما اوس درباندې زړه نه خوږېږي ځکه چې مادرته خدای کړي ويلي و او که دا نه وای نو اوس به درباندې خپه او غمجن وم.

نور يې پرېښود او خپل کور ته ولاړ.

دمنه سره په محبس کې یو ذکي او هوښیار چیتا و چې ځای یې کلیله او دمنه ته نژدې و. دوی دواړه یې لیدل او د دوي خبرې یې اورېدلې خو دوي دی نه لیده. نو چیتا هر څه چې دوی دواړو سره وویل ټول ټکي په ټکي واورېدل، پوه شو چې دمنه خو په خپله ګناه مقر دی. څه یې چې اورېدلي و ټول یې په زړه کې د شاهدۍ ادا کولو له پاره وساتل.

سبا دوخته د زمري مور خپل زوی ته ورغله او ورته یې وویل:

– ښه داده چې د دمنه په محاکمه کې تادي وکړې چې ګناهکار په خپله جزا ورسېږي او بېګناه ته خپل حق وسپارل شي. نو د دمنه په محاکمه تادي کوه.

کله چې زمري د مور خبره واورېدله نو پړانګ یې راوباله – چې د قضا او حکم متولي همدې و– ورڅخه یې وغوښتل چې د دمنه د محاکمې مجلس جوړ کړي او لښکریان او رعیت راوغواړي چې که له دمنه څخه یې څه لیدلي وي شاهدي پرې ولولي.

پړانګ وویل:

– ستا امر مو منلی دی.

مجلس یې جوړ کړ ، ډنډورچي رعیت مجلس ته راوغوښته. کله چې د جلسې میدان له خلکو ډک شو نو دمنه را حاضر کړل شو او پړانګ وویل:

– ورونو، پاچا دمنه د برګي د وژلو د پلمې جوړولو په ګناه تهمتي او تورن کړی دی او د برګي په وژلو ډېر خپه او غمجن دی خو نه غواړي چې پر دمنه ظلم وکړي. نو څوک چې له حقیقت څخه خبر وي ودې وايي او حقیقت دې نه پټوي.

دمنه دوي ته وکتل او ورته یې وویل:

– ووایئ او څه مه پتوئ او پوه شئ چې ما سره د هرې خبرې ځواب او رد شته. څوک چې څه ووايي او ورباندې خبر نه وي، په هغه څه به واوړي چې هغه جاهل طبیب پرې اوښتی و.

خلکو ورته وویل په څه اوښتی و؟

ده وویل:

– د یو پاچا لور ناروغه شوله نو یو بې عقله سړی راغی او ویې ویل چې زه طبیب یم او د پاچا له درملتون څخه یې هغه دوا راووېستله چې په حقیقت یې هېڅ پوه نه و چې څه شی دی. نجلۍ ته یې ورکړه. کله چې نجلۍ دوا وڅښله دستي مړه شوه.

چې پاچا دا حال ولیده نو له همدې دواڅخه یې په ده باندې یو کاسه دوا وڅښله او دې هم مړ شو.

په حاضرینو کې د خوګانو مشر و چې د زمري دوست او ورته نژدې و. د خوګانو مشر وویل:

– ښاغلو، پوهان د سړي حقیقت له هغو علامو څخه مالوموي چې د ده له مخ څخه ښکاري او د دې بدبخت دمنه په مخ کې ډېرې تخنښې دي چې د ده په مکر، ټګۍ او خیانت دلالت کوي او پرده د حکم له پاره همدا علامې بس دي.

پړانګ وویل:

– رښتیا ده، د خوګانو مشره، چې د صورتو او اشکالو په پېژندنه ښه پوهېږې، او ستا په څېر په دې کار کې بل څوک مهارت نه لري تا د دمنه په مخکې څه علامې لیدلې دي؟

د خوګانو مشر وویل:

– پوهان وايي چې د چا چې چپه سترګه له ښې سترګې نه وړه وي او پوزه يې ښې طرف ته کږه وي هغه بدبخت خبيث ، مکار او ټګمار وي. او تاسو په خپله دا صفتونه هغه دي په دمنه کې وګورئ.

دمنه ورته وکتل او ورته يې وويل:

– ناپوهه، جاهله. ستا په حال تعجب کوم. ته ما په دې صفاتو ستايې او حال دا چې ناولی، بدرنګ، ګوډ، غټ خېټی او چاود شونډی يې! او که ستا غونډې خلک دباغي او جاروکښي وکړي هم پرې ډېر دي، خو ته له خپلې بې عقلۍ او غرور څخه د پاچا مجلس ته راځې او مړی يې خورې. که پاچا دې په ناولتوب خبر شي له مجلسه به دې وشړي او خپل نژديکت به درباندې حرام کړي. که زه خبيث او مکار وای، لکه ته چې وايې، نو ما به هم پاچا ستا په دغو ناولو صفاتو خبر کړی وای. خو نه، زه پاک او سپېڅلی يم، نو ما زمري ته ستا هغه څه ونه ويل چې له تا څخه د ده د خوابدۍ باعث شي.

کله چې د خوګانو مشر دا سخته خبره ونغوړله، زړه يې مات شو ، خجل شو، وشرمېده او د جلسې له ډګر نه وواته.

دا ورځ تېره شوه، مجلس پورته شو او دمنه بېرته محبس ته وروستل شو.

په مجلس کې د زمري يو دوست ګيدړ و . دايې په دې مکلف کړی و چې د مجلس ورځني جريانات به ورته په ريښتيا او امانت سره راوړي. نو کله چې يې د دمنه او د خوګانو د مشر په سوال او ځواب خبر کړ نو خوا يې د خوګانو له مشر څخه بده شوله او امر يې وکړ چې بيا دې ما ته نه راځي.

د پاچا د حضور له کسانو څخه يو ګيدړ چې روزبه نومېده دمنه ته محبس ته پټ ورغی او خبر يې کړ چې: کليله خو ستا له غمه مريض شو او بيا پسې مړ شو. نو دمنه ډېر سخت وژړل او ويې ويل:

– زما نور په دنیا کې کوم په زړه پورې شی نه دی پاتې چې زه د هغه لـه پـاره خپل ژوند وغواړم. یو ورور مې و هغه هم مړ شو، نو اوس دې مرګ راځي چې پـه هـر وخت کې یې خوښه وي.

بیا یې روزبه ته وکتل او ورته یې وویل:

– څه ښه ده چې ستا غوندې مهربانه او کریم ورور خو لرم. که هغه مړ شو ښـه دی ته خو یې. بیا یې وویل: زموږ چې څه مال دی موږ را ټول کړی و ، زموږ د کاله په یو طرف کې ښخ دی، ورشه هغه مال ماته راوړه.

کله چې روزبه دا مال ورته راوړ نو دمنه دا مال ده ته ورووړاندې کړ او ورتـه یـې وویل:

– دا مال واخله او خپلې چړچې پرې کوه . زه له تا څخه یو شی غـواړم او هغـه دادی چې ته د زمري مجلس ته تل ورځه، او څه چې د ده او مور په منځ کې یـې زمـا په خصوص کې پېښېږي ما ورباندې خبروه.

روزبه دمنه سره دا خبره ومنله ، مال یې خپـل کورتـه یـوړاو سـبا تـه د زمـري مجلس ته ورغی.

کله چې د زمري مور راغله او زمري جلسه جوړه کړه نو مور ته یې وویل:

– وېرېږم چې دمنه به مظلوم وي او ګومان کوم چې دی به په دې ګناه کې نه وي.

مور یې په غضب شوله او چیغه یې کړله، ویې ویل:

– دمنه په خپل مکر نـژدې ده چـې عقـل دې وران کانـدي، او پاچـاهي دې ویجاړه کړي!

نو زمری یې پرېښوده او ولاړه.

زمري امر وکړ ، مجلس جوړ شو، شاهدان راغلل او دمنه راوستل شو او قاضي دمنه ته وویل: ای دمنه! خبره خو پټه نه پاتې کېږي خو موږ تاته فرصت درکوو چې توبه وکاږه او په خپله ګناه او جرم اقرار وکړه نو چې اقرار دې وکړ دا اقرار به ستا د عفوې سبب شي، خو که انکار او اصرار دې وکړ نو خپل ځان ته به یې بده کړې.

دمنه وویل:

– عادله قاضي، ته په داسې ګناه له ما څخه اعتراف او اقرار غواړې چې ما نه ده کړې او که اقرار وکړم نو دا به مې د خپل ځان سره خیانت کړی وي او بې ګناه به مې په بلا کې اچولی وي. ته خو ما اوس محاکمه کوې ځکه چې ته مې په ظلم تومتي کوې. څرنګه ته له ما څخه غواړې چې ځان په زوره تومتي او په بلا ککړ کړم؟ بیا به زه تاسو ته څه عذر کوم چې ځان په زوره تومتي کړم او تاسو راضي کړم؟ اي قاضي ته خو په عدل او پاکۍ معروف او مشهور یې ته څرنګه له ما څخه داسې اقرار غواړې.

قاضي مجلس خپور کړ او قضیه زمري ته ورواستوله شوه او کله چې قرائت شوله او د زمري مور خبره شوه نو په غضب یې وویل:

– زه په دې خپه نه یم او دا فکر نه وهم چې دمنه څه کړي او یا ګران او محترم دوست یې له تا څخه په مرګ بېل کړی دی، بلکې زه دې ته چرت وړې یم چې ژر دی چې دمنه به دې په پاچاهۍ او رعیت کې په خپل مکر او حیلو ګډوډي پیښه کړي او بیا به مو هېڅ له لاسه پوره نه وي.

نو زمري په کلکه وویل:

– اوس به نو هرومرو هغه څوک راښیې چې تاته یې د دمنه خبرې کړي دي ځکه چې زه په دې نه یم خوښ چې بې دلیله او برهانه یې ووژنم.

مور یې وویل:

– دا راز خپرول خو ډېر بد کار دی خو زه به له هغه چا څخه وغواړم چې په خپله درته هغه څه ووايي چې اورېدلي او ليدلي يې دي.

د زمري مور پړانګ ته راوړاندې شوله او د حق د مرستې او په رعيت کې د عدل د خپرولو له پاره يې ترې شاهدي وغوښتله. زمري ته پړانګ راغی او څه چې يې له کليله او دمنه څخه اورېدلې و چې دمنه په خپل جرم او ګناه په خپله مقر و ټول په قسم ورته بيان کړل.

کله چې د دمنه سره بندي چيتا داخبره واورېدله چې پړانګ خو شاهدي وويله او اعتراف يې وکړ، نو زمري ته يې څوک ورواستاوه او خبر يې کړ چې زه هم شاهدي وايم. نو زمري دی هم راووبسته او د ده شاهدي يې واورېدله . شاهدي يې کټه مټه د پړانګ د شاهدۍ په شان وه.

کله چې زمري له دوی دواړو څخه پوښتنه وکړه چې دا دومره موده مو ولې شاهدي پټه کړې وه نو هر يو وويل:

– وېرېدم چې بل شاهد به نه وي او د يو شاهد شاهدي خو قبوله نه ده.

زمری خوشاله شو او ددمنه په قصاص کولو يې حکم وکړ.

بيدپای فيلسوف وويل:

– څوک چې دا کيسه واوري او دا عاقبت وګوري نو پوهېږي چې څوک چې خپله ګټه د نورو په ضرر او تاوان کې لټوي نو په بده جزا به واوړي.

دابشليم پاچا وويل:

– رښتيا دي وويل ای فيلسوفه او حکيمه.

کوړکوړی کوتره

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل چې څرنګه سړی سپېڅلي دوستان موندلای شي او څرنګه دوستي ټینګه ساتل کېږي.

بیدپای وویل چې ښه پوښتنه دې وکړه ځکه چې هوښیار د دوستانو د دوستۍ سره هېڅ شي نه برابروي، او هر څه شتمني چې په دنیا کې سړی لري سړي ته دومره ګټه نه شي اړولای لکه دوستان او اشنایان یې چې سړي ته اړولای شي. د همدې دوستانو په مرسته سړی د هرې ښې خاوند کېدلای شي . د کوړکوړۍ کوترې، موږک، هوسۍ او کارغه کیسه ددې مطلب د ثبوت له پاره ښه مثال دی.

پاچا وویل چې دا کیسه څرنګه ده؟

بیدپای وویل:

– د داهر ښار سره نېږدې یو ځای و چې ډېرې ګڼې ونې، رواني اوبه، ډېر واښه او مېوې په کې وې نو حیوانات او مرغان هم په کې ډېر وو چې ښکاریان به ورتلل او هلته به یې هر وخت ښکار کاوه.

په دې مرغانو کې یو کارغه وه چې په یوه ګڼه لویه ونه کې یې ځاله جوړه کړې وه. یوه ورځ په خپله ځاله کې ناست و چې یو ډېر بدشکله ښکاري یې په نظر ورغی چې ډېر سخت زړی او بې رحمه و، په اوږو یې جال او په لاس کې یې امسا او

لویه ټوکرۍ وه او برابر د ده د ځالي ونې ته را روان و. نو کارغه ترې ووېرېده او په زړه کې یې وویل:

– دا ښکاري خو دلته د کوم حیوان یا مرغه د ښکار له پاره راځي، او دلته چې راغلی دی یا زما او یا د نورو مرغانو هلاکت پسې راغلی، نو ښه داده چې ترې پټ شم او دده په حیلو ونه غولېږم او وګورم چې په نورو مرغانو څه کوي.

کله چې ښکاري دې ونې ته ورسېد جال یې وغوړاوه او دانه یې ورلاندې وشیندله. په یو نژدې ځای کې ورته پټ شو چې مرغان یې ونه ګوري او وانه لوزي.

لږ درنګ وروسته یوه کوتره چې کوړکوړۍ نومېدله او د کوترو مشره وه دلته راغله چې نورې کوترې هم ورسره وې. کله یې چې دانې ولیدلې پر جال ړندې شولې ، پر دانو ور پرېوتلې او ټولولې یې. د جال تارونه یې په پښو پورې ونښتل او د الوتلو څخه عاجزه پاتې شولې. هرې یوې ټوپونه وهل چې ځان خلاص کړي. کوړکوړۍ چې ولیدل ورته یې وویل:

– داسې نه کېږي ، هره یوه یوازې د ځان خلاصول مه غواړئ . په دې ډول ځان نه شئ خلاصولای. په یوه زور، زور وکړئ چې جال مو پورته په هوا کړ نو بیا به په یوه پلمه ځان خلاص کړو خو چې اوس د ښکاري له ګوتو ځان خلاص کړو همدومره بس دي. نو دوی په یوه زور، زور وکړ او جال یې په هوا کړ. خو ښکاري ورپسې و په دې تمه چې اخر به ستړې شي، راوبه لوېږي او زه به یې ونیسم.

کله چې کوړکوړۍ ولیدل چې ښکاري ورپسې روان دی نو خپلو ملګرو ته یې مخ ورواړاوه او ویې ویل: دا ښکاري خو موږ پسې را روان دی او تمه یې لا نه ده شکېدلې که په هوا ځو نو دی راپسې راځي او هر ځای کې چې ولوېدلو دی مو نیسي خو راځئ چې په کلو او ښارونو ترې تېرې شو او ځانونه یې له سترګو پناه کړو. نو بیا

به زما د یوه موږک ملګري په سوړه ورپرېوزو ، د جال تارونه به زموږ له پښو نه وشکوي او له دې بلا څخه به مو خلاصې کړي.

کوترې والوتلې او کارغه هم پسې ورروالوته چې وګوري چې اخر څه کېږي.

کله چې له ښکاري نه کوترې پنا شولې نا امیده خپل کور ته راوګرځېده.

کوړکوړۍ چې پوه شوه چې ښکاري نه خلاصې شولې نو د خپل ملګري موږک – چې "زیرک " نومېده – په سوړه ورولوېدلې ورغږ یې کړ، هغه له سوړې ورته ځواب ورکړ:

– څوک یې؟

کوړکوړۍ ورته وویل:

– زه یم ستا ملګرې کوړکوړۍ، درسره مې کار دی.

موږک چې له سوړې راوواته ګوري چې ملګرې یې او د هغې ملګري په جال کې نښتي دي نو خپه شو او ورته یې وویل:

– ته خو هوښیاره او پوهه وې او په هر څه کې به دې فکر کاوه اوس څه شي په دې غم ککړه کړې؟ چې اوس ترې وتلی نه شې؟ عقل دې چېرته الوتی و چې دانې دې لیدلې او جال دې نه لیده؟

نو دې ورته وویل:

– ما مه ملامتوه. څه چې سړي ته مقرر وي هغه پېښېږي، که هر څومره سړی پوه وي ځان ترې نه شي خلاصولای.

موږک وویل:

– رښتیا دې وویل خو انسان باید خپل عقل په کار واچوي چې په پای کې بیا پښیماني نه کوي.

بیا نو موږک له کوړ کوږۍ نه د جال د غوټو په پرېکولو پیل وکړ او په ډېره خوښۍ په کار لګیا و. کله چې کوړکوږۍ د موږک توجه ځان ته ولیدله نو ورته یې وویل:

– ملګریه، ما پرېږده او د ملګرو پښې مې له بندونو څخه خلاصې کړه.

خو موږک ددې خبره وانه ورېدله نو بیا یې ورته خپله هیله ښکاره کړله. کله چې له دې نه موږک دا کار ولیده نو په تعجب یې ورته وویل:

– دا څه وایې؟ ځان دې هېر دی او نور دې یاد دي؟ تاته له ځان نه د نورو ژوند ګران دی؟

دې وویل:

– زه وېرېږم که ما اول خلاصه کړې نو ستړی به شې او ملګرې به مې درنه په جال کې بندې پاتې شي او چې یوه هم پاتې شي زما بیا ژوند په کار نه دی. خو که دوی لومړی خلاصې کړې نو زه ډاډه یم چې بیا ما په خوشالۍ خلاصوې.

موږک چې دا خبره واورېدله ورته یې وویل:

– دا خو ډېر ښه خوی او ښه اخلاق دي. او همدا صفات دي چې زما مینه تاسره ورځ په ورځ زیاتوي او ستا په ملګرۍ مې ټینګوي.

موږک ټولې کوترې خلاصې کړلې او په خپله مخه والوتلې.

کارغه چې د موږک دا کار ولیده نو موږک یې ښه په نظر راغی او دده دوستۍ ته یې زړه ښه شو. نو سوړې ته یې را نژدې شو او موږک ته یې ورغږ کړ:

– زیرکه! او زیرکه! راووځه غواړم چې ماته د دوستۍ لاس راکړې ځکه چې زه ستا په خوی مین یم.

نو موږک ځواب ورکړ:

– ته څوک یې؟ او زما دوستي د څه له پاره غواړې؟

کارغه وویل:

– زه ستا کارغه ملګری یم تا چې څه د کوړکوړۍ سره وکړل نو ستا خوی مې ډېر خوښ شو او ستا د دوستۍ مینه را سره پېدا شوله. نو راووځه چې په لیدو او ملاقات دې خپل زړه یخ کړم.

موږک چې د کارغه خبره واورېدله د سوړې خولې ته راغی چې ده ته کارغه ښکارېده او کارغه ته دی نو ورته یې وویل: ستا په حال تعجب کوم. کارغه کله د موږکانو دوست کېدلای شي؟ او موږک باندې کله دومره بې عقلۍ او ناپوهۍ زور کړی چې خپل خوړونکي سره دوستي وکړي؟ د موږک غوښه خو ستا ځان دی، زړه دې جمع کړه او زما له غولېدلو نه تمه پرې کړه.زه ستا په خبرو نه غولېږم.

کارغه چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– رښتیا چې ته خو زما په څېر کارغانو خوراک یې خو زه پوهېږم چې خوراک دې ماته دومره فایده نه رسوي او دوستي به دې تر مرګه پورې وي. نو زه ستا د خوراک په تمه نه یم او دوستي دې غواړم. نو ما مه خپه کوه ، له دوستۍ نه مې مخ مه اړوه او زړه مې مه ماتوه.

موږک وویل:

– ستا په دوستۍ باور نه لرم ځکه چې زموږ او ستاسو په منځ کې دښمني پخوانۍ او په ختېه کې اغږل شوې ده که ته مې ونه خورې بل ورور به دې راباندې خپله خوا سړه کړي. نو زما له دوستۍ زړه صبر کړه.

کارغه ځواب ورکړ:

– زه ستا په مطلب پوه یم ، ته رښتیا وایې او باید احتیاط وکړې چې په بلا ککړ نه شې خو ګومان کوم چې ستا به هم زما د دوستۍ په رښتیاوالي یقین راغلی وي او تر هغه به دې دروازه پرې نه ږدم چې یا راسره د دوستۍ لاس راکړې او یا له

لوړې او تندې ستا په دروازه کې مړ شم. که ته زما له قوم نه وېرېږې نو دا هم دومره خبره نه ده ځکه چې زه ستا دوست او مین یم او دوست خپل دوست له دښمن څخه ژغوري اګر که دښمن یې ورور هم وي ، زه به ستا په سر ټول کارغان پرېږدم او تا به واخلم.

نو موږک د کارغه په خبره باور وکړ او ورته راوواته او یو تر بله یې سره په مرکه او ملاقات زړونه ساړه کړل او پاخه دوستان شول. یوه ورځ کارغه موږک ته وویل: ستا سوړه په لار کې ده او دلته هلکان لوبې کوي نه چې یوه ورځ دې په تیره وولي او مړشې نو بیا به دې ټول عمر په غم کې تېروم. زموږ په وطن کې هر څه ډېر دي او د خوشالۍ وطن دی نو ښه داده چې له دې ځایه ولاړ شو او هلته و اوسېږو. موږک د کارغه په شا سپور شو او ولاړل یوې چینې ته چې یوه شمشتۍ په کې اوسېدله. چې د کارغه دوسته او ملګرې وه.

شمشتۍ کارغه او موږک ولیدل. اول خو یې ونه پېژندل نو ووېرېدله او وتښتېدله، خو کارغه ورته په نامه ورغږ کړ او له خپله ځانه یې خبره کړله نو ډاډه شوله او راووتله.

کارغه موږک ته وویل:

– دا شمشتۍ زما ملګرې ده ، باید چې ته یې هم خپله ملګرې وګڼې او زما او ددې په منځ کې فرق ونه کړې.

بیا کارغه شمشتې ته د موږک د صداقت کیسه تېره کړله او د خپلې دوستۍ کیسه یې ورته وویله.

نو شمشتۍ موږک ته هر کلی وکړ ، د ده د ښه خوی او اخلاق تحسین او شاباسی یې وکړ. نو ترې ویې غوښتل چې د تېر ژوند کیسه ورته وکړي او خپل سرګذشت ورته بیان کړي . موږک وویل:

– هغه سوړه چې زه په کې اوسېدلم زما اصلي وطن نه و. زه په ماروت ښار کې د یو زاهد سړي په کور کې چې نه یې ښځه درلوده او نه اولاد – یواځې یې ژوند کاوه – وزیږېدلم او لوی شولم. ده به خپل طعام څه خوړ او څه به یې په ځوړندې کې ځوړنداوه. ما به طعام پسې ورخېز کړ او څه به مې ترې را واخیسته، ما به هم خوړ، او ملګرو ته به مې هم ورکاوه.

دې زاهد ډېر زیار وایست چې ما له خپل طعام نه ایسار کړي خو رابانـدې بریالی نه شو. یوه شپه یې مېلمه راغی او ده ورته زما له لاسه ګیله وکړه نو مېلمه ترې وپوښتل:

– دا طعام چې خوري یو موږک دی او که ډېر دي؟

زاهد ورته وویل:

– موږکان خو ډېر دي خو یو ځانګړی موږک دی چې ځوړندې ته ورخېژي ، په خپله هم زما طعام خوري او نورو ته یې هم را غورځوي.

مېلمه تعجب وکړ او ویې ویل:

– شاید چې کوم سبب وي چې دا موږک یې دومره زړور کړی ورشه تسکوره راوړه شاید چې دده د زړورتیا علت ومومو.

کله چې زاهد تسکوره راوړه نو مېلمه دستي پاڅېده او زما سوړې ته راغی. زه فوراً د بل موږک سوړې ته وروتښتېدلم. زما په سوړه کې سل روپۍ وې، نه پوهېږم چې چا ایښې وې او د څه له پاره یې ایښې وې. نو مېلمه زما سوړه په تسکوره وکنودله، او چې روپۍ یې پیدا کړې. نو په خندا یې وویل:

– همدا د ده د زړورتیا سبب و. له ننه وروسته به بیا هېڅ ټوپ ونه وهلای شي ، نور ترې خلاص شولې.

روپۍ يې سره په خپل منځ کې ووېشلې. د همدې ورځې په ماښام موږکان را ټول شول او ويې ويل:

– ته خو زموږ مشر يې او موږ له لوږې مړه شو. نو د عادت سره سم پاڅه او موږ ته طعام راوړه.

زه ځوړندې پسې ورپاڅېدلم خو چې هر څومره ټوپونه مې ووهل ور ونه رسېدلم. موږکان زما په عجز او بې وسۍ پوه شول. ځينو ځينو نورو ته وويل: اوس نو زموږ په مشر کې څه ګټه او خير نشته، اوس په خپله نورو ته اړ دی نو رانه ولاړل، خپاره شول او زما له دښمنانو او بدخواهانو سره ملګري شول . بيا به يې ماپورې ټوکې او مسخرې کولې، نو په دې وضعيت مې ډېر چورت خراب شو او په زړه کې مې وويل.

– رښتا چې ورونه، دوستان او خپلوان تر هغه پر سړي نه راټولېږي تر څو چې شته ونه لري، چې شته دې پيدا کړل نو بيا دې هر څوک خپل دی، اوچې څوک بې وزلی شو ورونه، دوستان او خپلوان بيا ترې په خپله مخه تښتي.

نور مې نو دلته ژوند تېرول بد راغلل او بيديا ته ووتلم. د کوږکوږۍ په دوستۍ سر لوړی شولم او ددې د ملګرۍ له برکته د کارغه د ملګرۍ په لاس ته راوړلو هم بريالی شولم. او کارغه به تل ستا ښه بيانول او ستا صفتونه به يې کول دغه دی ستا د ملګرۍ خواره مې هم وڅکل.

نو شمشتی چې د موږک دا کيسه واورېدله زړه يې ورباندې خوږ شو او ورته يې وويل:

– زه خو ستا عقل او پوهې ته هکه پکه يم او څه ښه خوږه ژبه لرې خو راته ښکاري چې د هغه مال او خپل وطن پسې او په خپل مسافرتوب خپه او غمجن يې. له دومره عقل پوهې سره سره دومره غم درسره وړ نه دی ځکه چې د لوړ همت د

خاوند په هر ځای کې قدر او عزت کېږي که فقیر او خوار هم وي. لکه زمري چې ناست هم وي نور حیوانات ترې وېرېږي او هغه ځوان چې ځواني او شجاعت نه لرې څوک ورته د احترام په سترګه نه ګوري او خلکو ته سپک ښکاري لکه سپي ته چې د سرو سپینو غاړه کۍ او ګونګري ورواچول شي بیا هم څه قدر او منزلت نه لري. نو تر څو چې عقل او خوی لري هیڅ د فقر او مسافرۍ پروا مه کوه ځکه چې عقل د انسان له پاره ښه مال او خوی یې ښه وطن دی.

کله چې کارغه د شمشتۍ او موږک مرکه او مجلس واورېده نو ډېر خوښ شو.

دوی سره کیسې او مرکې کولې چې له سارانه وربانديې یوه هوسۍ راغله. له وېرې شمشتۍ په اوبو غوټه شوه ، کارغه یوې ونې ته وروالوته او موږک په یو سوري کې پاتې شو. ګومان یې وکړ چې ښکاري هوسۍ را په مخه کړې او ورپسې را روان دی.

خو دوی ښکاري ونه لیده. نو کارغه پورته والوته او هر هر ځای ته یې وکتل. ډاډه بېرته خپلو ملګرو ته را وګرزېده او ورغږ یې کړ:

– ګرانو ملګرو هیڅ وېره نشته، راځئ بېرته خپلې مرکې ته.

بیا نو شمشتۍ را ووتله او هوسۍ یې راوغوښتله ورته یې وویل چې اوس نو خپله کیسه وکړه. هوسۍ وویل چې ما یو سړی په سارا کې ولیده ګومان مې وکړ چې ښکاري دی نو ترې را وتښتېدلم او دلته راغلم.

شمشتۍ ورته وویل:

– اوس نو بې غمه اوسه او هیڅ غم مکوه دلته ښکاري نشته. دلته موږ سره د یو ګران ملګري په ډول اوسه واښه ډېر دي.

د هوسۍ هم ورسره خوښه شوه او ورسره پاتې شوه. د یو څپرګي لاندې سره اوسېدل او خپلې مرکې به یې کولې. یوه ورځ هوسۍ څرېدلو ته ولاړه او ایساره شوله

شمشتۍ کارغه ته وویل هسې نه چې کوم تکلیف ورته رسېدلی وي. ته پسې وروالـوزه او پوښتنه يې وکړه.

کارغه والوته او غمجن بېرته راوګرځېده او ورته يې خبر ورکړ چې هوسۍ خـو د ښکاري په دام کې نښتې ده.

نو شمشتۍ موږک ته وويل: همدا دې د کومک او کار وخت دی ، بل هېڅـوک نه شي کولای چې هوسۍ خلاصه کړي. نو د ملګرې غم دې وخوره!

موږک راغی او له هوسۍ نه يې د لومو په شکولو او کرنجولو پېل وکـړ.دی پـه خپل کار لګیا و چې شمشتۍ راغله او هوسۍ ورته وويل: ښه ونشو چې راغلې ځکه که ښکاري راشي او موږک دام کرنج کړي نو زه به وتښتم! موږک به په سـوړه ننـوځي او کارغه به والوزي، نو ښکاري به موږ يوه ته هم راونه رسېږي. پـاتې تـه شـوې چـې د پټېدلو ځای به هم نه مومې او تښتېدلای به هم نه شې ځکـه چـې پـه خوزېـدلو کـې سسته يې. شمشتۍ ورته ځواب ورکړ:زه نه شم کولای چې له تاسو نـه لیـرې و اوسـم ځکه چې د دوستانو بېلتون د روح بېلتون دی او له دوستانو څخه پـه لیـرې ژونـد کـې ګټه او خیر نشته.

لږ وخت لا تېر نه و چې ښکاري ددوي پلو را روان شو، هوسۍ موږک او کارغـه وتښتېدل ښکاري چې ولیدل چې دام يې شکېدلی دی او له شمشتۍ پرته يې نـور څـه په نظر را نه غلل نو په غوسه شو او په رسۍ کې يې وتړله. کله چې کارغـه هوسـۍ او موږک دا منظره ولیده ډېر خپه شول . موږک وویل:

– افسوس د شمشتۍ په حال چې پرته له دوستۍ نه يې نور هیڅ ارمان پـه زړه نه درلوده.

کارغه او هوسۍ ورته وویل:

– افسوس به دې شمشتی له دې غمه چې په کې نښتې ګوندې خلاصه کړي؟

موږک وويل:

– ماته چل راځي. هوسۍ دې ولاړه شي او د ښکاري په مخکې دې ځان مردار واچوي او کارغه به راشي په ټونګو به يې وهي، چې ښکاري ګومان وکړي چې هوسۍ مړه ده او چا ويشتلې ده نو شمشتی به پرېږدي ، دې پسې به ورشي نو کله چې ښکاري هوسۍ ته لږ ورنږدې شو په مخکې دې يې لږه ولاړه شي او د ده تمه دې ځان ته پيدا کړي تر څو چې زه وکولای شم چې رسۍ کرنج کړم او شمشتی خوشې شي.

د موږک فکر د کارغه او هوسۍ خوښ شو ، دده په مشوره او پلان يې عمل وکړ. ښکاري د هوسۍ پسې ته، تر څو چې ستړی شو او له ښکاره بې هيلې شو نو بېرته خپل دام او رسۍ ته راغی، ګوري چې شمشتی هم نشته او تښتېدلې ده او رسۍ يې نوره هم پسې شکېدلې ده. نو په زړه کې يې وويل: دا خو د پېريانو او شيطانانو ځمکه ده . له کوم ځای نه چې راغلی و بېرته هلته ولاړ . هوسۍ، شمشتی ، کارغه او موږک بېرته خپل ځېرګي ته ولاړل.

چې دابشليم دا کيسه واورېدله، خوشاله شو او ويې ويل:

– رښتيا چې ښه دوستي په دنيا کې ښه شی دی او د ښې دوستۍ خاوندان د ښه ژوند خاوندان دي.

کونګان او کارغان

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– ماله پوهانو اورېدلي دي چې تر څو چې د سړي او دښمن په منځ کې دښمني باقي وي نو لازمه ده چې په خپل دښمن ونه غولېږي. او د دښمن په ځان ذلیل او بې درکه ښکاره کولو تېر نه وځي. نو که کومه کیسه دې په دې باره کې یاده وي چې ددوي ددې وینا تائید وکړي ویې کړه.

بیدپای وویل:

– پوهانو رښتیا ویلي دي ځکه څوک چې د دښمن په بې وزلۍ او خوارۍ وغولېږي او دښمني یې لا تر منځه پاتې وي نو هغه ډول ضرر او شر به وروړسېږي چې د کارغانو له لاسه کونګانو ته رسېدلی دی.

دابشلیم وویل چې کونګانو ته له کارغانو نه څه مصیبت رسېدلی و؟

بیدپای وویل:

– د یو غره په خوا کې یوه لویه او ځانګوره ونه وه. کارغانو خوښه کړه ، په زرګونو ځالې یې په کې جوړې کړې اوپه کې به اوسېدل. او د خپل نظم او انتظام د برابرولو له پاره یې یو کارغه خپل پاچا کړ. د دوی ژوند په خپل مملکت کې په ډېره ښه توګه تېرېده او خوشاله وو.

په غره کې يو تور او تياره غـار و چـې د اوسـېدو وړ نـه و نـو کونګـانو د خپـل سکونت او استوګنې له پاره دا غار خوښ کړ او ځالې يې په کـې جـوړې کړلـې چـې د ورځې به ورته راتلل او د شپې به ترې تلل. کونګانو هم يـو کونـګ د خپلـو کـارونو د اداري او تنظيم له پاره پاچا کړ.

د کارغانو او کونګانو په منځ کې زړه دښمني وه چې ورځ په ورځ به زياتېدلـه او ټينګېدله.

يوه ورځ د کونګانو پاچا د کارغانو په وطن تېرېـده ، کارغـان او د دوی وطـن او ښه ژوند يې وليده نو په زړه کې يې ورته هغه زړه دښمني را وخوځېدله او دا ښـه ژونـد يې په کارغانو ونه لورېده.

سبا ته يې خپل وزيران او د وطن مشران را وغوښتل او ورسره يې سلا مشـوره وکړه او ورته يې وويل:

– تاسو خو پوهېږئ چې کارغان زموږ زاړه دښمنان دي چې د دښـمنۍ بـيخ لـه همدوی څخه نښتی دی . اوس ډېر ښه د کسات اخستلو وخـت دی نـو تاسـو پـه دې کې څه واياست؟

حاضرينو ورته ځواب ورکړ:

– ته زموږ پاچا يې ، موږ دې خادمان او لښکر يو چې څه امر کوې موږ يـې پـه سر او سترګو منو او اجرا کوو يې.

نو ده وويل:

– نن شپه خپلې منښوکې او پنجې ښې تېرې کړئ او جنګ ته تيـار شـئ ، نـن شپه زموږ او د دوی جنګ دی.

شپه تياره شوه او کونګان په کارغانو راولوېدل ، په ډېره بـې رحمـۍ او تـور زړه يې چور کړل.چې سبا شو کارغان خپل پاچا ته راغونډ شول او ورته يې وويل:

– ای پاچا تا خو ولیدل چې کونګانو پر موږ داړه وغورځوله او موږ هر یوه ته یې درد پوره را ورسېده، څوک ووژل شول، څوک ټپیان د چا وزرونه مات، د چا بڼې ووتلې او د چا لکۍ. او له ټولو بده لا دا ده چې را بانـدې زړور شـول. نـو تـا اوس د کسات اخیستلو له پاره څه تیاري کړې ده؟ کېدای شي چې دوی به بیـا چپـاو تـه ځـان جـوړ کړی وي ځکه چې زموږ ځای یې ولیده او زموږ په بې وزلۍ او کم توانۍ خبر شول!

پنځه تنه کارغان وو چې په ښه فکر او عقل مشـهور وو او پاچـا د وزیرانـو پـه حیث نیولي وو ، په خپلو کارونو کې به یې په دوی باندې تکیه درلوده.

پاچا خپل وزیران را وغوښتل چې ورسره مشوره وکړي. اول وزیر ته یـې وویـل په دې کار کې ستا څرنګه خوښه ده؟

نو هغه ځواب ورکړ:

– په دې باره کې له ما مخکې پوهانو رایه او خپلـه خوښـه ښـکاره کـړې ده او ویلي یې دي چې د زورور دښمن نه تېښته په کار ده.

دده په دې خبره پاچا افسوس وکړ او بل ته یې وویل: ستا څرنګه خوښه ده؟

هغه ځواب ورکړ چې: بې له تېښتې بله چاره نشته.

پاچا چې ددوی نظر واورېده په قار شو او ویې ویل:

– دا څه وایاست؟ همدا رایې لرئ؟ خپل وطن دښمنانو ته پرېږدو؟ ډېـر شـرم او ډېر ذلت دی! مرګ موښه دی نه خپل وطن نورو ته پرېښودل. موږ باید دښـمنانو سـره کلک جنګ وکړو خپل وطن وساتو او بیـا د دوی د ناڅـاپي چپـاو او حملـې مخنیـوی وکړو.

چې دا خبرې یې وکړې قهر یې سوړ شو او دریم وزیر ته یـې وویـل: تـه څـه وایې؟

هغه ځواب ورکړ:

زه خو نه په جنګ موافقه لرم او نه په تېښته زما خوښه دا ده چې جاسوسان ورولېږو چې د دوی حال مالوم کړي که يې خوښه وه چې موږ سره د جزيې په ورکولو – چې موږ به يې هر کال دوئ ته ورکوو – سوله وکړي. پاچاهان د زورورو دښمنانو سره همدا عادت لري چې د خپل ځان او وطن د ساتنې له پاره هر کال خراج ورکوي.

بيا پاچا له څلورم وزير نه پوښتنه وکړه:

ته په دې سوله کې څه وايې؟!

هغه ځواب ورکړ:

– تېښته خو له دې ډول سولې نه ډېره ښه ده چې خپل ځان په لوی لاس دښمنانو ته سپک او ذليل ښکاره کړو. او څرنګه په دې کار راضي شو حال دا چې موږ له دوي نه ساهو، نيک اخلاقه او شريفان يو؟ بې له دې چې موږ سره په دومره مال سوله وکړي چې زموږ له لاسه نه کېږي په بل ډول به سوله ونکړي. نو ښه داده چې ځان جنګ ته تيار او آماده کړو او د دښمن مخ له ځانه واړوو.

پاچا په دې فکر خوښ شو خو دا ورته ښه ښکاره شوه چې له پنځم وزير څخه هم د خپلې رايې ورکولو پوښتنه وکړي نو ويې ويل ته په دې باره کې کومه ښه رايه او فکر لرې که نه؟

پينځم وزير ځواب ورکړ:

– هغه څوک چې له ځانه زورور سره مقابله او جنګ کوي نو [ځان ته تاوان رسوي. زه د جنګ پلوی نه يم خو هغومره چې له جنګه کرکه لرم هماغومره مې دا هم زړه نه مني چې دښمن ته ځان وروسپارم. زه څه نورې خبرې هم لرم چې که د پاچا خوښه وي يوازې به يې ورته ووايم.

پاچا او وزير يو ځانته ځای ته ولاړل. پاچا پوښتنه وکړه:

زموږ او د کونګانو د دښمنی علت درته معلوم دی؟

وزیر وویل:

هو. ډینګانو قصد درلود چې کونګ خپل پاچا کړي. خبره خلاصه وه چې یو کارغه راورسېد. ډینګانو وغوښتل چې د کارغه نظر هم وپوښتي. کارغه ځواب ورکړ چې که ټول نومیالي مارغان، باز، تاووس، او ګوربت هلاک شوي هم وي نو غوره ده چې مرغان بې پاچا ګوزاره وکړي خو د کونګ مشرۍ ته دې هېڅکله غاړه نه ږدي ځکه چې کونګ بد صورته، بد سیرته، بد غږی مارغه دی چې رحم یې لږ او قهر یې ډېر دی. تر دې چې د ورځې د رڼا له نعمته هم محروم دی. ډینګان باید فکر وکړي او د عقل په مرسته ځان ته یوه لار جوړه کړي، لکه هغه سوی چې ځان یې د سپوږمۍ استازی کړ او خپل قام یې د پیلانو له شره خلاص کړ. ډینګانو ترې د کیسې جزییات و پوښتل، کارغه وویل :

« د پیلانو پر ملک وچکالي راغله، ټول ډنډونه، ویالې او چینې وچ شول، تر دې چې نورې یې د څښاک اوبه هم نه میندلې. پیلانو له خپل پاچا څخه و غوښتل چې د دوی د ستونزو له پاره یوه لار پیدا کړي. د پیلانو پاچا هر لوري ته ځري واستول. یو استازي د داسې یوې ورشو خبر راوړ چې یوه لویه چینه په کې بهېده. دې چینې ته یې د سپوږمۍ چینه ویل او د چا نه یادېدل چې کله هم وچه شوې وي. پیلان ټول هغې ورشو ته کډه شول. خو دغه ځای د سویانو وطن و او په هغه ځای کې چې سوی او پیل سره یو ځای اوسي نو سوی ته خود په خوده تاوان رسېږي. ډېر سویان د پیلانو تر پښو لاندې شول. سویانو خپل پاچا ته شکایت وکړ. د سویانو پاچا خپل مشاورین راوغوښتل چې یوه چاره پیدا کړي. یو هوښیار سوی چې پیروز نومېده وویل چې زه به دا ستونزه حل کړم. یوه شپه چې د څوارلسمې سپوږمۍ د اسمان په منځ ځلېده، پیروز د پیلانو مېشت ځای ته ورغی له یو پټ ځایه یې د پیلانو پاچا ته غږ کړ:

– زه د سپوږمۍ استازی یم. سپوږمۍ تاسو ته ډېره په غوسه ده وايي چې پيلانو زما بې احترامي کړې ده، هره ورځ هغې چينې ته راځي چې زما په نامه نومول شوې ده او اوبه يې خړوي. نو ورشه، د سپوږمۍ د چينې په اوبو اودس وکړه او له سپوږمۍ څخه بخښنه وغواړه.

د پيلانو پاچا چينې ته ورغی، سپوږمۍ په کې په خپل ټول ښايست ځلېده. ده چې خپل خرتم ورننېږدې کړ، اوبه و ښورېدې او د سپوږمۍ تصوير ړنګ شو. سوی بيا د پيلانو پاچا ته وويل چې ګوره سپوږمۍ درته دومره په غوسه ده چې له قهره رېږدي. پيل ډېر سخت وډېرېده، سپوږمې سره يې ژمنه وکړه چې نور به په دغه ځای کې نه پاتې کېږي. د سوی حيلې ورشو د پيلانو له شره خلاصه کړه.

کارغه خپلې خبرې پسې اوږدې کړې:

– دا کيسه مې درته د دې له پاره وکړه چې تاسې پوه شئ چې په تاسو کې هم ډېر داسې کسان شته چې له دې خوارۍ مو وژغوري چې کونګ مو پاچا شي. داسې مکر او غدر او بې لوزي نه شته چې په کونګانو کې نه وي او هر څوک چې د غدار مشري ومني هغه څه به پرې وشي چې په زرکې او سويې وشول.

ډينګانو وويل چې هغه کيسه څرنګه وه؟ کارغه وويل:

– په يوه ونه کې مې ځاله درلوده. زما ګاونډۍ چې د ونې ډډ کې په يوه سوري کې اوسېده يوه زرکه وه چې څه موده له کوره ووتله. د هغې په غياب کې يوه سويه راغله او د دې په کور کې يې واړول. کله چې زرکه بېرته راغله سويې ته يې وويل چې کور ورته پرېږدي خو هغې و نه منله. اخر يې فيصله وکړه چې خپله دعوه به يوې شېخې پيشو ته وړوړي چې د ورځې روژه وي او د شپې ټوله شپه په لمانځه ولاړه وي، غوښې نه خوري او يوازې په وښو ګوزاره کوي. د پيشو فيصلې ته به دواړه غاړه ږدي. چې ورغلې و يې ليدل چې پيشو په لمانځه ولاړه ده. دواړه يوه ښه شېبه هلته

کېناستلې چې پیشو سلام و ګرزوي. پیشو چې لمونځ خلاص کړ دوی ورته خپله قضیه وړاندې کړه].

پپیشو دوی ته وویل:

– په غوږو درنه یم، چندان څه نه اورم لږې رانژدې شئ او خبره مو بیا راته وکړئ.

نو دوی ورته را وړاندې شولې او خپله قضیه یې بیا له سره ورواروله نو پیشو دوی ته وویل چې غواړم چې پخوا له حکم کولو څخه تاسو ته یو ورم او نصیحت وکړم نو غوږ راته کېږدی او زما خبره او نصیحت او ورم واورئ هغه دا چې: له خدایه ډار وکړئ او پرته له حق څخه نور څه مه غواړئ ځکه د حق غوښتونی ژغورل شوی او له غمه خلاص دی که څه هم حکم د ده په ګټه نه وي شوی او د باطل غوښتونکي تاواني او زیانمن دي که څه هم حکم دده په ګټه شوی وي. او له دنیا څخه د سړي پرته له ښه عمل او کار څخه نور څه مال وي که اولاد وي او که ملګری هیڅ نه پکارېږي.

دوی چې د پیشو نصیحت او ورم واورېده نو ورته حیرانې او په فکر کې شولې.

دوی لا په همدې فکر کې ډوبې تللې وې چې پیشو پرې ورټوپ کړ ، دواړه یې ونیولې او له ستونې یې تېرې کړلې.

ډینګانو چې د کارغه خبره او نصیحت واورېده نو د کونګ له پاچا کولو څخه یې نټه او انکار وکړ.

کله چې دوی سره سلا او مشوره کوله یو کونګ چې پټ و او دوی نه و لیدلی د کارغه ټولې خبرې واورېدلې ، ناڅاپه پرې راوواته او ورته یې وویل:

– بې ګناه دې زموږ نوم بد کړ، موږ تاسو سره څه بد کړي دي چې دومره دې په سپکو سپکو نومونو یاد کړلو او هغه خیر اوګټه دې له موږ نه چپه کړه چې نژدې وه

چې زموږ په برخه شوې وای. په دې خبره دې زموږ او کارغانو په منځ کې د عداوت او دښمنۍ تخم وکاره او هېڅکله به مو درته له زړه ونه وځي ځکه چې وايي:

پرهر د تورې ښه دی چې به جوړ شي په مرهم
خو بد پرهر د ژبې وي له عمره سره سم

بیا دا کونګ ولاړه خپل ځای ته او نور کونګان یې د کارغه په دې خبره خبر کړل.

کارغه په خپله ګناه او خطا پوه شو او د نورو په کارو کې د لاس وهلو په ګناه یې خپل ځان ملامتاوه، خو ملامتیا او ځان غندلو یې بیا څه فایده نه کوله ، اوبه له ورخه تېرې وې. ګناه ده وکړه او زور یې دادی موږ ته راځي.

پاچا وویل چې رښتا ده چې د پلارانو د ګناه او جرم جزا اولادونو ته رسېږي. ښه اوس نو ووایه چې تا څه فکر کړی دی؟

پنځم وزیر وویل جنګ خو موږ ته ضرر کوي او ګټه نه را رسوي ځکه چې موږ له دښمن څخه په زور او وسله کې کم یو. او تېښته تر دې لا هم بده ده ، هېڅوک چې ازاد او اصیل وي دا سپکاوی نه غواړي نو باید له چل څخه کار واخلو چې دښمن مو پو پنا شي او موږ روغ رمټ پاتې شو. اوس زه له تا څخه دا غواړم چې د خپل ټول لښکر په مخکې زما بڼې او لکې وباسې او په ټونګو مې ځای په ځای ووهې تر څو چې وینې را څخه وبهېږي نو بیا مې د دې ونې بېخ ته ورګوزار کړه او ته دې د خپلو لښکرو سره ځنګل ته ځه زه به نو بیا خپل چل او حیله سرته رسوم.

پاچا چې دا خبره واورېدله نو حیران او په تعجب شو او ورته یې وویل:

– ستا زړه غواړي چې په داسې ربړونو او کړاوونو اخته شې؟

وزیر ځواب ورکړ:

– پاچا، وطن، کورنۍ او قوم ته ګټه اړول که څه هم د روح په بيه او قيمت وي اسان او ارزان دي.

نو پاچا پرده هغه څه وکړل چې ده غوښته نور له خپل لښکر سره ځنګله ته ولاړ.

شپه راغله او کارغه پوه شو چې اوس نو کونګان د حملې او چپاو له پاره راځي او پر ونه را لوېږي نو په زګېرويو يې پيل وکړ. ويل يې:

– آه، آه! خدای دې خوار کړه ظالمه پاچا، خپله جزا به د کونګانو د پاچا له لاسه وګورې. ما درته نصيحت وکړ او تا زما نصيحت ونه مانه او خپله سرتمبګي دې وکړه ته ډېر بې عقله او بد تدبيره پاچا يې، د خپلو ساده وزيرانو خبرې نغوږې چې هېڅ خير په کې نشته ارمان مې خپلې بڼې، لکۍ او پر هر ژلۍ بدن دی! په ژوند غواړم چې بڼې وتلی او لکۍ پرېکړی دې د ځان په څېر وګورم او سخه مې درباندې وشي.

کله چې کونګانو د ده زګېروی او خبرې واورېدلې نو د نامه او د دې مصيبت د سبب پوښتنه يې ترې وکړله. نو ورته يې وويل:

– زه برګ کارغه او د کارغانو د پاچا وزير يم، ما غوښتل چې نصيحت ورته وکړم خو زما يې ونه منله او په دې ډول او حال يې کړم چې په خپله مې ګورئ نور نو د خپل لښکر سره کوم پلو وتښتېده.، نه پوهېږم چې کوم پلو به تښتېدلي وي.

کونګانو له ځان سره يوړ او خپل پاچا يې د ده له کيسو څخه چې ترې اورېدلې يې وې خبر کړ، پاچا ترې بيا هغه کيسه وغوښته او کارغه ورته وويل:

– ښاغلی پاچا، دا خبره کول مې نور هم درد زياتوي خو ته وعده راکړه چې زما کسات ترې واخلې چې پر ما خبرې کول اسان شي.

کله چې پاچا د ده زګېروی او دردونه وليدل، نو ورباندې وغولېده او زړه يې پرې وسو او ويې ويل:

– ای بې وزلیه! زما درسره کلکه وعده ده چې ستا پوره کسات به ستا له دښمن څخه درته واخلم خو ته خپله کیسه وکړه.

نو کارغه وویل:

– زما کیسه د نورو هغه بې وزلانو د کیسو غوندې ده چې د ظالمانو پاچاهانو په لاس کېوتلي وي. ما د کارغانو پاچا ته وویل چې تاسې سره سوله وکړي او څه چې ستا خوښه وي هغومره جزیه او خراج تاسې ته درکړي ځکه چې زه پوهېدم چې موږ تاسې سره جنګ نه شو کولای. د دې پر ځای چې زما خبره او نصیحت یې نغوږلی وای هغه څه یې راباندې وکړل چې ته یې په خپلو سترګو ګورې.

د کونګانو پاچا له خپلو وزیرانو څخه پوښتنه وکړه چې ددې کارغه سره څه وکړي نو لومړي وزیر وویل:

– د چا چې لاس په دښمن ورسېږي او بیا یې له خپله لاسه خوشي کړي پرته له ندامت، پښېمانۍ او لاس مړلو نور څه په لاس نه ورځي او دا کارغه هم زموږ یو ټګمار او چلي دښمن دی ښه داده چې پر وژلو یې تلوار وشي تر څو چې دده د چلونو او ټګماریو په دام کې ونه نښلو.

دوهم وزیر وویل:

– نه نه د بې وزلانو وژل بده نتیجه لري. او ده خو بیا تاسو ته پناه راوړې ده له تاسو نه حمایت او ساتنه غواړي. دی د اکرام او امن وړ دی.

دریم وزیر وویل:

– ښه داده چې ژوندی یې پرېږدئ او د خپل پاچا سره د ده له عداوت او دښمنۍ څخه ګټه واخلئ ځکه چې دی د خپل جنس په هغه څه پوهېږي چې موږ پرې نه پوهېږو او کولای شي چې موږ ته ډېر خدمتونه وکړي. بله داده چې هوښیار چې خپل دښمنان سره په جنګ او دښمنۍ وګوري نو ورباندې خوښي کوي ځکه چې

دوي سره په خپل منځ کې په غم او بده ورځ ککړوي یو بل سره خوري نو کېدای شي چې له دواړو څخه خلاص شي. لکه هغه لمانځی (زاهد) چې له غله او شیطان دواړو څخه خلاص شو چې دده په لوټلو کې سره وران شول:

پاچا وویل:

– ته پوره پوه او هوښیار یې، د لمانځي او دښمنانو کیسه موږ ته وکړه ګوندې موږ او لومړی وزیر ترې ګټه واخلو .

درېیم وزیر وویل:

– لمانځی یوه غوا وپېرودله او خپل کورته یې راوستله چې په لاره کې یو غله ولیده او ویې غوښتل چې په یو چل ترې دا غوا غلا کړي. نو ورپسې شو په دې کې ګوري چې یو شیطان هم ورسره روان دی نو ترې پوښتنه یې وکړه چې:

– شیطانه ته دلته څه کوې؟

شیطان ورته وویل:

– غله ته څه کوې؟

غله وویل:

– زه غواړم چې ویده شو چې دا غوا ترې غلا کړم.

شیطان وویل:

– دا سړی ډېر عبادت کوي په عبادت کې موږ ته تل ښکنځلې کوي. د ده دې ښکنځلو نه مو بېخي اور واخیست. نو زړه مې دی چې چېرته یې ونیسم او ځان ترې خلاص کړم.

غله وویل:

– چې داسې ده نو راځه دواړه زه او ته ملګري یو. ته دې خپل کار وکړه او زه به خپل.

شیطان ځواب ورکړ:

– هو! ربښتیا ملګري یو زه خوشالېږم چې په انسانانو کې غله، داړه مـار، قـاتلان ډېر پیدا شي . ځکه چې دوی موږ سره په ځمکه کې د شر او فساد خپرولو کې مرسـته کوي.

شپه راغله او لمانځی له لمانځه وروسته په درانه خـوب ویـده شـو. نـو غـل او شیطان یې سرته ودرېدل چې هر یو خپل کار وکړي.

غله شیطان ته وویل:

– ته یې لږ وروسته ووژنه چې زه لومړی غوا غلا کړم.ځکه زه ډارېږم که ته یې لومړی وژنې هسې نه چې پوه شي او له ما نه غوا پاتې شي.

شیطان وویل:

– نه . نه زه نور نه ګورم ځکه که تا غوا غـلا کـړه نـو ګونـدې آواز واوري او را ویښ شي بیا پرې زما وسه نه کېږي. ته لږ وار وکړه چې زه یې ووژنم بیا ته غـوا غـلا کړه.

ددوی مجادله او شخړه سره توده شوه او زور یې وموند نو غله چیغه کړه:

– ای لمانځي، پاڅه! شیطان غواړي چې ودې وژني!

شیطان چیغه کړه:

ویښ شه غل غواړي چې غوا دې غلا کړي.

لمانځی او ملګـرو یـې د دوی غږونـه واورېـدل او لـه خوبـه را ویښ شـول او دښمنان یې وتښتېدل. نو که ددوی په منځ کې اختلاف نه وای پیدا شـوی د لمـانځی کار وران و.

کله چې پاچا دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

– ښه دې وویل ای پوهه وزیره اوښه متل دې راوړ، دا کارغه واخلئ او ښه یې وساتئ کېدای شي چې ګټه ترې واخلو او له پوهې خو به یې استفاده وکړو.

کارغه ژوندی پاتې شو ، د کونګانو او ددوی د پاچا مینه یې له ځان سره پیدا کړه د نورو کارغانو له نوو، نوو خبرو نه به یې پاچا خبراوه تر څو چې پاچا وربانـدې کلک زړه وتاړه او خپل سلاکار یې وټاکه . هېڅ شی ترې پټ نه و.

ده کتل تر څو چې بڼې یې را وټوکېدې او په الوتلو یې وس ورسېده نو په یوه ډېره شنه ورځ چې د کونګانو نظر او څار په کې نه لګېده والوته او خپلو کارغانو سره ملګری شو.

د کارغانو پاچا ورته هر کلی ووایه او ورته یې وویل:

– ای مخلصه او پاک زړی او پوهه وزیره څه خبر دې راوړی دی؟

نو وزیر ځواب ورکړ:

– ښه خبر مې راوړی دی. کونګان په یوه غار کې استوګنه لري چې په مخکې یې وچ خس او لرګي پراته دي اوس به نو څه سکروټې واخلو او په دې خسو او لرګیو به یې ورواچوو او په خپلو وزرو به ورته پکی ووهو تر څو چې بل شي.

نو څوک چې له کونګانو څخه راووځي هغه به سوزي او څوک چې په غار کې پاتې شي هغه به په لوګي مړه شي.

دابشلیم وویل:

– هوښیارانو او پوهانو رښتیا ویلي دي چې څوک چې د دښمن په بې وزلۍ او عاجزۍ وغولېده نو هغه کانه به پرې وشي لکه پر کونګانو چې د کارغانو له لاسه وشوله.

بیزی او شمشتی

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

د هغه سړي مثال راته بیان کړه چې د یو شي پیدا کولو پسې ډېره هڅه کوي او چې له ډېر ربړ او کړاو وروسته په لاس ورشي نو بیا یې د خپلې بې پروایې او بې اعتنایې له کبله له لاسه ووځي، او ټینګولای یې نه شي.

نو بیدپای ورته وویل:

– د شي پیداکول اسان دي خو ساتل یې ډېر ګران دي. خلک د شي په پیدا کولو پوهېږي خو د ساتلو په چل یې بیا سر نه خلاصېږي. نو څوک چې څه پیداکولای شي او ساتلای یې نشي د هغه مثال د کیشپ غوندې دی چې د بیزي دوستي او ملګري یې په برخه شوه او خوشې په خوشې او په خپله بې عقلی یې تري بېرته ولاړه.

پاچا وویل د کیشپ کیسه څرنګه وه؟

بیدپای ځواب ورکړ:

– یو بیزی و چې پر نورو بیزوګانو یې ډېر کلونه پاچاهي وکړه، بیا زوړ شو او له زوره ولوېده نو کله یې چې له ضعف څخه تر بوران خبر شول او پوه شول چې اوس

یې نو له لاسه څه نه دي پوره پسې را پاڅېدل ، له ملک نه یې وشاړه او زلمي تربره یې ځای ونیوه.

د زاړه بیزي پلوي هېڅا ونه کړه او ټول د زلمي بیزي پر خواشول. کله چې یې دا حال ولیده چې څوک پرې پښه هم نه را کاږي نو په غوسه شو ، په زړه کې یې وویل:

– هغه وزیران، منصب داران او مشران څه شول چې ځانونه به یې راته دوستان ښکاره کول او زما په سر له خپلو سرونو هم تېر وو؟ اوس یې له مانه تمه وشکېدله ، زه یې په ځای پرېښودم او له دښمن سره مې یو لاس شول.

نو خوایې بده شوله ، له خپله وطنه ولاړ او د بحر ساحل ته ورغی. هلته یې د یو اینځر په ونه کې ځای ونیوه ، انځر به یې خوړل او اوبه به یې څښلې په خوښی به یې ژوند تېراوه او زړه به یې له پاچاهۍ او وطن څخه صبراوه.

ده اینځر خوړل چې یو ځل ترې یوه دانه اینځر ولوېده او په اوبو کې ترې یو موزیکي ښکلی اواز راواته دا آوازې یې خوښ شو ، بله دانه یې ورګوزار کړه نو له دې هم همغسې ښکلی آواز را جګ شو خوند یې ورکړ، د اینځر دانه به یې اوبو ته ور اچوله او آواز ته به یې غوږ نیوه.

په اوبو کې یو کیشپ و کله به چې بیزي د اینځر دانه وروا چوله ده به پرې ورټوپ کړ او دانه به یې له ستوني تېره کړه. چې کیشپ دا کار مکرر ولیده نو خیال یې وکړ چې ګوندې دا اینځر ما ته را اچوي خوشاله شو او پر ځان یې لازمه کړه چې بیزي ته تشکر وکړي.

راغی او ونې لاندې یې له اوبو څخه سر را پورته کړ ، بیزي ته یې وویل بااداره ډېر تشکر څه خواږه اینځر دي او تا څه ښه مهرباني پر ما وکړه. زموږ کیشپانو

(شمشتیو) اینځر ډېر خوښ دي خو داسې څوک نه مومو چې موږ ته يې راکړي. نــو زه له تا ډېر تشکر کوم.

بیزی هم له یواځې والي څخه ستړی شوی و او هیله مند و چې یو څـوک پیـدا شي چې د ده ساعت ورسره تېر شي. کله يې چې کیشپ ولیده چې ده ته تشکر کـوي او خیال کوي چې ګوندې بیزي اینځر ده ته ور اچولی نو بیزي ورته وویل:

– ای د شمشتیو مشره، دا څه د تشکر ځای دی او ما تا سره څه کړي، خو یـوه یا دوه دانې اینځر به مې دراچولي وي. پر ما ښه ولګېدل نو ومې ویل چې ته يـې هـم خوند وګورې، دا څو دانې اینځر مې درواچول. خلک وايي په هغه انسان کې خیر نشـته چې هر څه مومي او یواځې يې له خپل ستوني تېروي او بل چا ته يې پام نه وي. سـتا چې دومره اینځر خوښ دي نو څه چې په دې ونه کې دي زما او ستا سره نیم دي، نـه غواړم چې زه يې یوازې ځانته وخورم.

کیشپ بیا ورته تشکر وکړ، د ده د سخا او کرم شاباسی يې ووایه او د ده خبـرې يې خوښې شولې. یو دبل ملګري شول او ډېرې شپې ورځې يې سره تېرې کړې.

کیشپ یوه ښځه درلوده. کله چې د ده پردیسي اوږده شو ورپسـې خپـه شـوله. هغه ډارېده چې هسې نه چې په کوم ربړ او کړاو نه وي اوښتی نو یـوه ورځ یـې یـوې ګاونډۍ ته د خپل مېړه له ځنډېدو نه شکایت وکړ.

ګاونډۍ يې ورته وویل:

– ته خو ډېره ښه ښځه يې، مېړه دې ځان ته خپله مشغولتیا پیدا کړې ده او تـه ورپسې خپه يې.

– ګرانې خورې داته څه وایې؟ زما مېړه بله شمشتې کړې د ه؟ کاشـکې چـې د دې خبرې له اورېدلو څخه پخوا مړه وای. نه. نه. کاشکې همدې مړ وای چـې زه یـې پرېښودلم او بل ځای يې ځان ته ځای پیدا کړ. ما ورسره د خپل وس سره سم هر څـه

ښه وکړل له ځان نه مې دی پورته ګانه او ده زه هېره کـړم بلـه شمشـتې یـې غـوره کړله! کاشکې چې دا شمشتې مې پېژندای او ځای مې یې لیـدلی وای چـې سـره مـې ځیرې کړې وای ، دې څرنګه زما مېږه له مانه نیولی دی.

کله یې چې ګاونډۍ په دې حالت په قهر او غضب ولیده نو ویې خندل او ورتـه یې وویل:

– خورې مه خپه کېږه مېږه دې کومه شمشتې نه ده کړې، بلکـې د یـو بیـزي سره یې ملګرتیا اچولې ده هغه ورته خوراک ورکوي او سره خوشاله خپل ژوند تېـروي او ته یې هېره کړې یې.

دې وویل:

– اوس نو څه وکړم چې خپل مېږه بېرته په لاس راشي.

ګاونډۍ یې وویل:

– تر څو دې چې بیزی وژلی نه وي تر هغـې پـورې خپـل مېـږه پـه لاس نـه درځي.

دې وویل:

– څرنګه یوه بې وزلې شمشتې کولای شي چې قوي بیزی ووژني؟

ګاونډۍ یې وویل:

– په چلونو بې وزلان او ضعیفان کولای شي چې پر قویـانو او زورورو برلاسـي شي؟ چې کیشپ درته راغی نو ځان ورته ناروغه کړه. چې درنه یـې د مـرض پوښـتنه وکړه نو ورته ووایه: ماته ډاکټرانو د بیزي زړه ښودلی دی. نو دی به هم بیزي تـه چـل جوړ کړي او وبه یې وژني. زړه به یې درته راوړي. په همدې چل به د خپلـو هیلـو پـه لاسته راوړلو باندې بریالی شې او مېږه به دې بېرته خپل شي.

شپې ورځې تېرې شولې، د کیشپ خپله ښځه او کور یاد شول نو له خپل ملګري څخه یې اجازه وغوښته او کورته راغی. ګوري چې ښځه یې ناروغه ده او خوزېدلای نه شي خپه شو او د مرض د سبب پوښتنه یې ترې وکړله.

ګاونډۍ ځواب ورکړ: له کومه وخته چې ته له کوره وتلی یې ښځه بې وزله دې مریضه ده، موږ هم د دې په علاج کې ډېر زیار وویست خو ښه نشوله. د ډاکترانو مشر وویل چې بې د بیزي له زړه نه په بل څه نه ښه کېږي او همدا یې دوا ده.

کیشپ چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– څرنګه به نو د بیزي زړه پیدا کړو ، حال دا چې موږ په اوبو کې اوسېږو او بیزوګان پر وچه او ځنګلونو کې . موږ هغه ځای ته نشو ورتللای په کوم ځای کې چې بیزوګان سکونت لري؟

ده لا خپله خبره نه وه تمامه کړې چې ښځې یې ځان وربېرداوه و ورته یې ځان په ځنکدن وښوده. کیشپ چې دا منظره ولیده نو ورباندې وغولېده او ګاونډۍ ته یې وویل:

– را یاد شول زما خو یو بیزی ملګری دی وربه شم ، چل به ورته جوړ کړم ګوندې په دې چل بریالی شم.

نو ګاونډۍ او خپله ښځه یې په ځای پرېښوده او د بحر غاړې ته ورغی کله چې بیزي خپل ملګری ولیده ډېر خوښ شو او ښه هر کلی یې ورته ووایه او بیا یې ورته وویل:

– وروره! چېرته وې ډېره موده وشوه چې له مانه غایب وې لکه چې ساعت دې د خپلې ښځې سره تېر و څرنګه ایسار شوی وې خیر خو و؟

کیشپ ورته وویل:

– تا خو ماسره ډېر ښه وکړل او شپې ورځې مې درسره ښې تېرې شولې نو درنه ډېر شرمېدلم ځکه چې ستا احترام مې ونه شو کړلای. اوس غواړم چې ماسره ولاړ شې او زه ستا په خدمت په خپل کور کې مشرف شم.

له دې ځای سره نېږدې زه په یوه جزیره کې استوګنه کوم چې ډېرې خوږې خوږې مېوې او ښه ښه ځیزونه په کې شته نو راځه زما په شا را سپور شه چې ځو . زه به هم خوښ شم او کورنۍ به مې هم ستا په لیدو خوشاله شي .نو بیزی خو لا پخوا دده په ښه خوی او ښه خلق مین و د ده په خبرو وغولېده، د واره یې په شا سپور شو او کیشپ په لامبو سر شو.

کیشپ لا لامبو وهله چې خپلې ټګۍ او د بیزي ښو ته په فکر کې ولاړ نو له ځانه وشرمېده او سر یې ټیټ کړ.

بیزي ورته وویل:

– داسې غمجن غوندې ښکارې او سر دې ځوړند اچولی دی دا ولې؟

کیشپ ځواب ورکړ:

– را یاد شول چې ښځه مې ناروغه ده او ددې د مرض له کبله ستا وړ خدمت او قدر نشم کولای نو ځکه په چرت کې شوم.

بیزي وویل:

– ته فکر مه خرابوه زما خپل کور دی په ملګرۍ کې دا خبرۍ نشته چې دا مې ونه خوړل او دا مې ونه ځکل، چې څه تیار وي هغه د یار وي، ماته همدا ستا دوستي او ملګري هر څه دي.

کیشپ ځواب ورکړ:

– ملګریه، رښتیا او حقه خبره دې وکړه ځکه چې دوست ته د دوست لېږ شی ډېر او ووړ یې ورته لوی ښکاري نو رښتیا داده چې ستا خپل کور دی او ته خپل کور ته ځې.

کیشپ بیا په لامبو پیل وکړ او چې بیا یې خپله ټګي او دده صداقت را یاد کړ او فکر یې شو نو لامبو یې بس کړه او فکر یې ګډوډ شو.

بیزي چې دی په دې حال ولیده نو په زړه کې یې وویل:

– د کیشپ درېدل خو بې څه نه دې او داسې مالومېږي لکه چې چورت یې ماته وران دی ځکه چې زړونه خو په یو حال نه دي ، هوښیار باید له خپله ځانه بې پروا نشي او زړه جمع نشي تر څو چې په خپله زړه جمعی په بلا ککړ نشي.

نو بیا یې کیشپ ته وکتل او وویې ویل:

– بیا ولې په چورت کې شوې او فکر کوې؟

کیشپ ځواب ورکړ:

– زه خو ځکه خپه یم چې د خپلې ښځې د ناروغتیا له کبله به ستا قدر او احترام ونه شم کړای او ستا د حق د اداکولو له عهدې څخه به پوره ونه وځم.

نو بیزي وویل:

– ګرانه ملګریه خپه کېږه مه ځکه چې خپګان څه فایده نه لري، د ښځې په علاج او دوا کې دې باید فکر وکړې زه تیار یم چې هر رنګه مرسته درسره وکړم پوهانو ویلي دي: مال باید په څلورو ځایونو کې ولګول شي په ملګری کې په احتیاج کې پر عیال او ښځه.

نو کیشپ چې دا خبره واورېدله ویې ویل:

– ښه دې وویل ډاکټرانو زما د ښځې د علاج له پاره د بیزي زړه ښوولی دی او ویلي یې دي چې بې له دې یې بله چاره نشته.

نو بیزي په زړه کې وویل:

– لکه چې په غم ککړ شوم او تمې مرګ ته روان کړم. رښتیا یې ویلي دي چې قانع ښه ژوند لري او تمه کوونکی او توسن درست عمر په ربړونو او کړاوونو کې نښتی وي.

–بیا یې کیشپ ته وویل:

– اوس نو ستا خدمت پر ما واجب دی، او دا دوا خو بیخي ډېره اسانه ده زما خپل زړه شته نو نوره څه پروا ده خو خبره داده چې زه دې نو ولې اول نه خبرولم چې زړه مو له ځان سره راوړی وای. ځکه چې موږ بیزوګان چې له کوره د دوستانو لیدلو کتلو ته ځو نو زړه په کور کې پرېږدو د دې له پاره چې هسې نه چې د دوست په کاله کې مو کوم شي چې هغه د دوست سره وړ وي خوښ نه شي. او بیا مو پسې زړه خوږیږي نو راځه چې بېرته ولاړ شو او زما زړه بېرته را واخلو او په خوښۍ کورته راشو.

کیشپ خوشاله شو او په زړه کې یې وویل:

– ښه دی چې بې چل او ټګۍ مې کار وشو.

بیزی یې بېرته خپلې ونې ته را وګرزاوه.

ساحل ته لا نه وو راغلي چې د کیشپ له شانه یې ټوپ کړ او پر ونه ور وخاته ، قرار په کې کېناسته.

چې ایسار شو کیشپ ورغږ کړ:

– ملګریه، زړه دې راواخله چې ځو ځکه چې ښځه مې ډېره سخته ده، مري.

نو بیزي وخندل او ورته یې وویل:

– ته پر ما د هغه خره ګومان کوی چې سورلنډي غولولی و او بیا یې وویل چې خرنه زړه درلود او نه غوږونه.

کیشپ وپوښتل چې څرنګه یې غولولی و.

بیزي وویل:

– یو زمری نژدې اوبو سره په یو ځنګل کې اوسېده او په همدې ځنګله کې بـه یې حیوانات ښکار کول او خپله اړه به یې پرې پوره کولـه خـو بـالاخره زوړ شـو او لـه کاره ولوېده نو وږی شو او جرب مرض ورباندې له خواری نه ولګېده. نـور خوځېـدلای هم نه شو. په ځنګله کې نژدې زمري ته یو سورلنډی اوسېده او چې له زمـري نـه بـه څه پاتې کېدل ده به خوړل، نو زمري چې ضعیف شو او لـه کـاره ولوېـده د سـورلنډي حال هم خراب شو. نو سورلنډی زمري ته راغی او ورته یې وویل:

– ای د ځناورو پاچا پر تا څه وشول چې له ښکاره ولوېدلی؟

زمري وویل:

– دغه جرب مرض چې ته یې په خپله ګورې زه په دې حـال کـړم چـې اوس مې ښکار هم له لاسه نه کېږي.

سورلنډي ورته وویل:

اوس به درته د ډاکټر پوښتنه کوم ځکه چې ته نه یې نو نور ژونـد بـې خونـده کېږي او څه فایده په کې نشته.

زمري ځواب ورکړ:

– ډاکټرانو راته ویلي دي چې ستا مرض ته د خره زړه او غوږونه ښه دي.

سورلنډي وویل:

– اوس نو ستا دوا او علاج اسان دي د ځنګله پـه هغـه بلـه خـوا کلـي کـې د رنګریز خر دی چې کالي ورباندې وړي. او لږ ساعت وروسته به یې درته راولم.

سورلنډی ولاړ او پر خره باندې یې سلام واچاوه او ورته یې وویل:

– ملګریه ولې داسې خوار او ډنګر ښکاري، لکه چې دا ډېره موده دې هـیڅ نـه دي خوړلي.

خره ځواب ورکړ:

– څرنګه به نه خوارېږم، خاوند مې نه په آرام پرېږدي او نه خوراک راکوي!

سورلنډي ورته وويل:

– نو ځمکه خو لويه ده ولې ورسره اوسېږې څه ترې په خپله مخه؟

خره وويل:

– تېښته مې هم څه فايده نه کوي، ځکه چې هر چېرته چې ځم په انسان اوړم او چې څه مې دا خاوند را باندې کوي هغه يې هم را باندې کوي نو د غلامۍ نه پرته بله هيله نه لرم.

سورلنډي وويل:

– وروره ښه دې وويل دا انسان پر موږ ټولو حېواناتو ظلم کوي خپل کارونه را باندې کوي او بيا زموږ هغه حق چې خوراک او څښاک دی هم نه راکوي خو زه به درته يو ښه شين ځای دروښايم چې لويه ورشو او ډېر واښه لري او له دغو ظالمو انسانانو څخه هلته هېڅوک نه پېښېږي. نور خره هم هلته شته چې ډېر تيار، چاغ او د ښه زور او قوت خاوندان دي.

خره وويل:

– ډېر تشکر وروره! راځه چې ځو زه دلته نور له لوږې مړ شوم.

نو سورلنډی او خر ولاړل . په ځنګل کې د زمري ځای ته ورسېدل نو سورلنډي خر پرېښوده او زمري ته ورغی او د خره په راوستلو يې خبر کړ.

زمری له خپله غاره راوواته ، غوښتل يې چې پر خره ورټوپ کړي خو له دې کبله چې ډنګر او خوار و په خره يې زور ونه رسېده او خر وتښتېده.

کله چې سورلنډي وليدل چې پر خره د زمري وسه ونه شوله نو ورته يې وويل:

ای د حېواناتو او ځناورو باداره! تر دې اندازې کمزوری شوی يې؟

نو زمری خجل شو ، سورلنډي ته يې وويل:

که بيا دې راووست نو رانه هيڅ خلاصېدلی نه شي.

سورلنډی بيا خره پسې ولاړ او ځان يې ورورساوه او ورته يې وويل:

– ملګريه ولې را وتښتېدلې؟ يوه خره ته وليدلې ستا د هرکلي او پېژندګلوۍ لـه پاره درته راوواته چې نورو خرو ته دې ورولي.

خره هم پخوا کله زمری نه و ليدلی، د سورلنډي په خبره يـې بـاور وکـړ او بيـا ورسره د زمري ځای ته راغی.

سورلنډی ترې مخکې شو او زمري ته ورغی ، ورته يې وويل:

– پام کوه چې بيا درنه ولاړ نشي ځکه چې ما داځل بيـا وغـولاوه کـه دا ځلـې خلاص شو نو بيا مو پرې وسه نه کېږي.

زمری د سورلنډي په خبرو زړور شو او پر خره يې ورټوپ کړ او ښکار يې کړ نـو بيا يې سورلنډي ته وويل:

ته ورګوره ته چې زه غسل ورته وکړم، ځکه چې طبيبانو ماتـه ويلـي دي چـې ځان دې نه وي پاک کړی نو لاس مه وروړاندې کوه. زړه او غوږونه به يې زه وخـورم او نور دې ستا وي.

کله چې زمری لمبا ته ولاړ نو سورلنډی د ټول خـره خوړلـو تـه بـډې ووهلـې. غوږونه او زړه يې وخوړه او قرار کېناسته.

زمری بېرته راغی ګوري چې زړه او غوږونه يې نشته نو سورلنډي ته يې وويـل چې زړه او غوږونه يې څه شول.

سورلنډي وويل:

که زړه او غوږونه يې وای نو چې يو ځل وتښتېده او خلاص شـو ولـې بـه بيـا بېرته راته او غولېده به؟

کله چې بيزي کيسه تمامه کړه نو کيشپ ته يې وويل:

– اوس پوه شوې؟ زه نو د خر غوندې نه يم چې بيا وغولېږم. تا خو پـر مـا چـل وکړ او ودې غولولم خو زما چل او حيله دې هم وليـده چـې ځرنګـه مـې درنـه ځـان خلاص کړ.

کيشپ په درد او افسوس ځواب ورکړ:

– رښتيا دې وويل خو زه په خپل جرم او ګناه او ملامتيا او اعراف او اقرار کوم ، له تانه عفو غواړم او هيله کوم چې ماسره به همغسې دوستي وکړې لکه ځرنګـه چـې وه او چې ځرنګه دې خوښه وي هغسې مې پـه ادب کـړی ځکـه هوښـيار چـې ګنـاه وکړي نو له ډب نه يې بيانه شرمېږي. لکه چې وايي چې چېرته ډب نه وي هلتـه ادب نه وي.

بيزي ورته په مسخره وکتل او ورته يې وويل:

– له ورخه تېرو اوبو پسې بيا يوم مه کړنګوه او په مخه ځه!

کله چې بيدپای دا کيسه پای ته ورسوله نو دابشليم پاچا ورته وويل:

رښتيا دې وويل: چې د يو شي موندل اسان دي او ساتل يې ګران دي.

پردېسي او زرګر

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

کله کله سړی د هغه چا سره ښه وکړي چې وړ یې نه وي او بیا ورنــه د تشــکر په تمه او انتظار وي.

بیدپای وویل: څوک چې د هغه چا سره ښه وکړي چې د ښو وړ نــه وي نــو بیــا دې یې د تشکر او ښه بدل په تمه کېږي نه.

خلک مختلف طبیعتونه لري څوک ښه او څوک بد دي چــې ښــه وربانــدې نــه مالومېږي او د هغه چا قدر نه پېژني چې ښه یې ورسره کړي او دا ډول خلک لــه هغــه حیواناتو څخه ډېر کم او ناوړه دي چې ښه ورباندې مالوم وي.

نو ښه داده چې اول سړی د ښو وړ سړی وګــوري خپــل وي کــه پــردی او بیــا ورسره ښه وکړي. ځکه چې کله له خپل ورور نــه پــردی هــم ښــه وي او د ښــو قــدر پېژني.

او انسان باید پخوا له اختلاط څخه خلک وازمېیي چې بیا په خپلو ښــو پښــېمانه نه شي او که نه نو هغه به ورته ورسېږي چې پردېسي ته له زرګر نه رسېدلي وو.

دابشلیم وویل: پردېسي ته له زرګر څخه څه رسېدلي و؟!

بیدپای وویل:

یو پردیسي په یوه لاره روان و. ګرمي وه ستړی او تږی شو نو ویې غوښتل چې چېرته کوم کوهی وګوري چې خپله تنده ماته کړي.

وروسته له ډېر مشقت څخه یې یو کوهی پیدا کړ چې لرې اوبه یې درلودې او یو سړی، یو مار، یو بیزی او یو ځناور یې په کې بیا مونده.

نو چې پردېسي دا سړی ددې ضرري او وحشتناکو حېواناتو سره ولیده زړه یې وربانديې خوږ شو او دده د ژغورلو په چاره پسې ولوېده ولاړه چېرته یې زړې لتې، پاړې پیدا کړې پړی یې ترې تاو کړ او کوهي ته یې ورواچاوه چې سړی را وباسي خو بیزي پرې ورخیز کړ او پړي پورې ونښته چې بیا یې وروااچاوه مار ورپورې ځوړند شو نو پردیسي په زړه کې وویل: بدې برخې! ما خو ددې له پاره زیار نه دی ایستلی چې خپل دښمنان پرې را جګ کړم که پوهېدلای چې لومړی دوی راخیژي نو دومره ربړ به مې نه و ګاللی، بیا یې درېیم ځلې پړی کوهي ته ورکښته کړ دا ځلې ځناور ورپورې ونښته او را وواته. په دې وار نو پردېسي بېخي حیران او پښېمانه شو کله چې دا درې واړه د کوهي په غاړه را جمع شول نو له پردېسي څخه یې تشکر او د ښو مننه وکړه او ورته یې وویل ته به اوس غواړې چې دا سړی هم را وباسې خو موږ درته نصیحت کوو چې پرېږده چې په کوهي کې له لوږې مړ شي ځکه دی د ښو کولو وړ نه دی او هېڅ ښه به ترې بې له بدو ونه ګورې. دا پرېږده او په خپله مخه ځه.

خو پردېسي د نرم زړه خاوند و چا سره د خپلو ښو د بدل په تمه نه و نو دوی ته یې وویل:

– څرنګه به یو انسان په ربړ او کړاو کې ګورم او په ژغورلو کې به یې زیار نه باسم؟ هغه څوک چې یو انسان په ربړ ککړ وګوري او کولای شي چې ورسره مرسته وکړي او سره له دې هم ورسره کومک نه کوي او له دې غمه یې نه ژغوري نو په دنیا کې د ژوند حق نه لري او نه باید انسان ورته وویل شي.

بیا یې پړی ورکښته کړ سړی ورپورې ونښته او را جګ یې کړ.

ځلورواړه له پردیسي د تشکر او منني له پاره را تاو شول تشکر او مننه یې ورنه وکړه نو بیزي وویل:

– زما کور د نوادرخت ښار سره نژدې په یوه غره کې دی هیله کوم چې د سیاحت په وخت کې په خپل راتګ موږ سر لوړي کړې او راشې.

ځناور وویل:

زه د همدې ښار سره نژدې په یو ځنګل کې سکونت کوم نو کله چې دې د بیزي د لیدلو مهرباني وکړه ما هم په خپل ملاقات مشرف کړه.

مار وویل:

زه د همدې ښار په دېوال کې اوسېږم ما هم وګوره چې ستا په لیدو خوښ شم.

او سړي وویل: ددې دښمنانو په خوله مه غولېږه دوي د ښو وړ نه دي او دوي سره ښه کول څه فایده نه لري نوکه راغلی زه د همدې ښار زرګر یم او ستا هر کومک ته تیار یم. هر څه ډېر دي.

بیا سره بېل شول او هر یو په خپله لاره ولاړل.

کله چې پردېسی په ښارونو وګرځېده نو په نوادرخت ښار کې زرګر ملګری ورياد شو، له ځان سره یې وویل:

– هوښیار د دوستانو اشنایانو پوښتنه ګروېږنه لازمه ګڼي او څوک چې د دوستانو پوښتنه ونه کړي نو څه خیر په کې نه شته باید چې زه هم د زرګر پوښتنه وکړم.

نوادرخت ښار تهورروان شو چې د خپل ملګري زیارت وکړي. کله چې ښار ته نژدې غره ته ورسېده د بیزي پرې سترګې ولګېدلې ورمنډې یې کړې او لاسونه او پښې یې د ده ښکل کړل بیا یې خپل کورته بوته او عذر یې ورته کاوه چې د بیزوګانو

کورونه له هر څه تش وي خو ته لږ وګوره چې زه بېرته راشم لږ ساعت تېر شو چې بېرته راغی او خوندورې مېوې یې راوړې او ورته یې په مخکې کېښودلې او ورسره په مرکه لګیا شو نو کله چې پردېسي د بیزي دا قدر او عزت ولیده ویې ویل: ما خو دا ګومان نه کاوه چې دا حیوان چې د ټولو خلکو په نظر مکرجن او چلي دی، دومره به ښه او احسان پېژندونکی وي.

پردېسی له بېزي نه رخصت شو او هغه ځنګل ته ورنژدې شو چې ځناور په کې و. ځناور پردېسي ولیده او ویې پېژانده، ورمنډه یې کړله، په ښو کې یې ورته مخ کېښوده او هر کلی یې ورته وکړ بیا یې له لمنې ونیوه او ځنګله ته یې بوته.

چې ځای ته یې ورساوه نو دې یې پرېښوده او دی په خپله ولاړ او د ښار د پاچا لور یې ولیدله چې په خپل باغ کې ګرځېدله او ډېرې ګاڼې او جواهر یې په ځان بار کړي وو چې ډېره بیه یې درلودله نو ورباندې یې خېز کړ او ګاڼې جواهر یې ترې واخستل رایې وړل او پردیسي ته یې په مخکې کېښودل.

پردېسي دا ګاڼې او جواهر واخستل نه پوهېده چې ځناور کومه خوا ولاړ .

پردیسي خپل زرګر ملګري کره ورغی او په زړه کې یې وویل:

ملګری مې ددې شیانو په بیه ښه پوهېږي دا به ورکړم خرڅ به یې کړي نیمې پیسې د ده او نیمې زما.

چې پردېسي دې ښار ته راغی ګوري چې ټول خلک حزین او غمجن دي او تورې جامې یې اغوستي دي نو په زړه کې یې وویل:

لکه چې د دې ښار پاچا یا کوم ګران ته یې څه پېښه شوې.

د زرګر کور یې ولټاوه تر څو چې بیا یې مونده. کله چې زرګر ولیده ښه هر کلی یې ورته وکړ او کور ته یې بوته چای او ډوډۍ یې ورته راوړه. پردیسي له زرګر څخه پوښتنه وکړه چې څه پېښه شوې ده او دا خلک ولې داسې غمجن او حزین دي؟!

زرګر وویل: پر پاچا لویه ټکه او غم را لوېدلی دی یواځینی لور یې چې بلـه نـه لري د سیل له پاره باغ ته ولاړه غله وربانديې راغلي دايې وژلې او ګاڼې او جـواهر يـې ترې تښتولي دي او هېڅوک وربانې خبر شوي هم نه دي نو د پاچا او خلکو د حـزن او غم سبب دا دی. د دې خبرې په اورېدلو پردیسي هم ډېر خپه شو.

زرګر ترې بیا د سفر د احوالو او واقعاتو پوښتنې شروع کړې او ده ورته هغه ټـه وویل چې لیدلي یې وو او پرې تېر شوي وو. تر څو چې د بیزي ښه هر کلی او د ځناور ښه مکافاتو ته خبره ورسېده او ویې ویل: نه پوهېږم چې ځنـاور دا ګـانې او جـواهر لـه کومه کړي وو خو ماته یې راکړل او دادی تاته مې راوړل چې ته یې وپلورې او پیسـې به یې سره ووېشو. زه د دې په بیه نه پوهېږم او تا ته یې بیه او قـدر مـالوم دی ځکـه چې ستا همدغه کار دی. له جیب نه یې ګـانې راوایسـتلې او زرګـر تـه یـې مـخ کـې کېښودلې. زرګر چې ولیدل نو ورته یې ډېر وکتل او ده ته یې وویل:

– ملګریه ته خو د جوهر او ښیښې فرق نه شې کولی او سـره او مـس هـم نـه شې بېلولی دا جواهر او ګاڼې نه دي بلکه د سرو اوبه یې ورکړې چې پوونـده (کـوچي) خلک وربانديې ځان ګاڼي. او البته چې ځناور به هم د هغه ځنګل سره نـژدې پـه کـوم ځای کې موندلي وي، ته یې وربانديې غولولی یې او درکړي یې دي. تا ګومـان کـړی دی چې دا ګوندې ډېر قیمتي شی دی.

نور یې له دغو ګاڼو او جواهر څخه په ښکاره مخ واړاوه او پرې یې ښودل خو په زړه کې یې ورته واچوله بیا یې پردیسي ته وکتل او ورته یې وویل: ته د کور خاوند یې څه مېلمه خو نه یې، له مانه په دکان کې څه پاتې شوي هغه پسې ځم او ژر بـه بېرتـه راشم. پردېسی یې پرېښود او زرګر ترې ولاړ. لږ وخت لا تېر نه و چې د زرګر کالـه تـه ګڼ شمېر پولیس او لښکریان را سر شول. زرګر هم ورسره و. پردیسی یې ونیوه او پـه ځنځیرونو یې تړلی د پاچا دربار ته بوته.

کله چې پاچا دی او د خپلې لور ګاڼې او جواهر ولیدل نو ورته یې وویل:

– خوارشې غله: چې زما لور دې ووژله او ګاڼې او جواهر دې ترې ولوټل او بیا غواړې چې زما په ښار کې یې وپلورې؟ که دا امین او صادق زرګر نه وای خو له منځه وتلی او تښتېدلی وې.

پردیسي کوښښ کاوه چې خپل عذر ورووړاندې کړي او حقیقت ووایي خو پاچا ورته غوږ ونه نیوه او پولیس ته یې غږ کړل:

– ویې نیسئ، دا مجرم ګناهکار او بدبخت چې لور یې زما ووژله او ګاڼې یې ترې ولوټلې! بویې ځئ، کلک یې په ځنځیرونو وتړئ، په ښار کې یې کوڅه په کوڅه وګرځوئ چې زما د مملکت اوسېدونکي خبر شي او نور غم ونه کړي. ما خپل دښمن او جاني ونیوه. چې په کوڅو کې مو وګرځاوه نو بیا یې ووژنئ او د ښار پر دروازو یې ځوړند کړئ چې نور خلک یاد ولري او داسې ونه کړي.

پولیسو دی کوڅه په کوڅه وګرځاوه. ده به له خپله بده بخته ژړل او ځان به یې ملامتاوه او ویل به یې: زه ددې ټولو نادودو وړ یم، او لا زیات هم، ځکه چې ما د مار، بیزو او ځناور ورم ونه مانه که ددوی خبره مې منلې وای او دا خسیس او ټګمار زرګر مې له کوهي څخه نه وای را جګ کړی نو په دې بلا به نه ککړېدلم او په دې پردېستوب کې به راباندې د دې ډول بد مرګ او اعدام حکم نه کېده.

دې په همدې ژړا او چیغو سر و چې لښکریانو د مار په مسکن او ځای تېراوه. مار د ده اواز وپېژانده له سوړې څخه راووته او د ده هرکلي ته یې ورمنډې کړې.

نو کله یې چې په ځنځیرونو کې بند ولیده وډارېده چې بیا یې وکتل نو په هر څه پوه شو او ورته مالومه شوه چې پاچا یې په وژلو امر کړی دی. چل یې جوړ کړ، په منډه ولاړ د پاچا زوی یې سخت وچیچه او پرې یې ښوده چې لټ په لټ اوښته را اوښته.

کله چې پاچا له خپله زویه خبر شو نو په سترګو یې توره شپه شوه او پردېس یې هېر شو خلک یې طبیبانو او پاړوګرو پسې ولېږل.

پاړوګرو تاویزونه څکاکونه او دمونه وکړل خو څه فایده یې ونه کړله طبیبان یې هم له دوا څخه عاجر شول. ټول ښار د پاچا تر ماڼۍ را تاو و، په انتظار کې و چې څه به کېږي.

د مار یوه پېرۍ ملګرۍ وه چې یو پر بل سره ډېر ګران او قدرمن وو او یو د بل په خدمت کې ډېر په اخلاص وو. نو مار پېرۍ ته ورغی او کیسه یې ورته تر سره کړه نو پېرۍ را والوته او د پاچا د زوي په مخکې ودرېدله او ځان یې ورته ښکاره کړ. داسې چې بل چانه لیدله او نه یې ددې آواز اورېده، د پاچا زوی ته یې په ټیټ اواز وویل:

– ستا دوا د هغه بندي په وس کې ده چې ستا پلار یې بې ګناه په وژلو امر کړی او متهم کړی یې دی نو که غواړې چې روغ شې پلار ته دې ووایه چې هغه درته راولي او له بنده یې خلاص کړي.

کله چې د پاچا زوی دا خبره واورېدله نو خبرې یې وکړلې او چیغه یې کړه. دی چې مخکې تر دې چې بې هوښه پروت و، پلار یې خوښ شو، په مخکې یې ودرېده او هیله یې ورته پیدا شوه.

زوی یې ورته وویل:

– پلاره! زما علاج د هغه پردیسي بندي په لاس کې دی چې په ظلم دې بندي کړی دی.

نور یې یوه خبره هم ونه کړه او بیا چپ شو.

مار بند ته خپل ملګرۍ ته ورغی او د ځان سره یې د خپلو زهرو دوا – د یوې ونې پاڼې - وروړلې، پوره یې له کیسې څخه خبر کړ چې پېرۍ څه وکړل او ورته یې وویل:

– اوس دې خپل زرګر ملګرى وليده چې څه خير او اميد دې پـه کـې و؟ مـوږ درته نه وو ويلي چې دا ډېر خبيث او بد ذاته دى ښـه نـه پېژنـي د ښـو بـدل پـه بـدو ورګرځوي؟

نو پردېسي – په داسې حال کې چې خجل او شرمنده وو – ځواب ورکړ

– ګرانه ملګريه ډېر تشکر که زما ښه پر انسـان خوشـې ولاړل خـو تـا او سـتا ملګرو، بيزو او ځناور کلک ساتلي دي او دربانديې مالوم دي.

مار ورته وويل:

– ته پر ما حق لرې ځکه چې لومړى تا راسره ښه کړي دي او زه پرتا د تشـکر کولو حق نه لرم. اوس به پوليس راشي او تا به د پاچا ماڼۍ تـه بـوځي دا پـاڼې درسـره واخله او جوش يې کړه د پاچا په زوى يې وڅښوه روغ به شي.

مار لا خپله خبره تر سره کړې نه وه مشر وزير سره له نورو مشـرانو او لويـانو را ورسېده او په ګاډۍ کې يې پردېس د پاچا ماڼۍ ته سپور بوته.

کله چې پاچا ته ورسېده نو پاچا يې ښه هر کلى وکړ او د زوى دمول يـې تـرې وغوښتل پردېس وويل: باداره زه په دم او تاويزونو نه پوهېږم او نه وربانـدې عيقـده او باور لرم چې دا به څه فايده او ګټه لري. بله دوا ده را سره چې د ده شـفا او عـلاج دى. له جېب نه يې پاڼې را ووېستلې، يو لوښى او اوبه يې ترې وغوښتلې پاڼې يـې پـه اوبـو کې وايشولې او د پاچا زوى ته يې ورڅښولې.

د پاچا زوى چې لومړى پياله وڅښله نو په پښو ودرېده او داسـې ښـکارېده چـې هيڅ ضرر ورته نه وي رسېدلى. خلک او طبيبان او پاړوګر ورته هک پک شول.

پاچا خپل زوى په غېږ کې ونيوه. ښکلاوه يې او د خوښۍ اوښـکو يـې سـترګې ډکې کړې وې، د ډولونو او سورنيو آوازونه پورته شول، سازونه او تماشې بنا شـوې او د شاهزادګۍ د مرګ غم په خپله مخه ولاړ.

کله چې پاچا د خپل زوی په روغتیا ډاډه شو نو پردېسي ته یې وویل:

– کیسه څرنګه وه ما پر حقیقت پوه کړه.

نو پردیسي ورته ټوله کیسه وکړه: له کوهي نه د زرګر لـه راایسـتلو د زرګـر تـر مکر او ټګۍ پورې او بیا د غله په توګه پاچا ته ورښودل، تر څو چې پاچـا تـرې خـوښ شي اګر که د هغه چا مرګ په کې وي چې ده سره یې ښه کړي وي.

کله چې پاچا دا کیسه واورېدله هک پک شو، د پردیسي ډېر احترام یـې وکـړ او عذر یې وغوښت او تشکر یې ورته ووایه.

بیا پاچا خپل وزیران را وغوښتل او د زرګر خبیث او پلیت په باره کې یې ورسـره مشوره او مرکه وکړه نو یوه وویل:

– ښه داده چې دا ټګمار زرګر په زولنو کې کلک وتړل شي او بیا په کوڅو کـې وګرځول شي او ډنډورچي دې دا آواز کوي چې: دا هغه لئیم خسیس او بـد ذات سـړی دی چې د ښو پر ځای یې بد وکړل. بیا دې ووژل شي او په هغه ځای کـې دې پـه دار شي په کوم ځای کې چې پردېس په دار کېده.

دوهم وزیر وویل:

دا عذاب اسان دی ځکه چې ژر به مړ شي او له عذابه بـه خـلاص شـي ده تـه باید اوږد عذاب ورکول شي. نو ښه داده چې په کوڅو کې دې وګرځول شي او بیـا دې په هغه کوهي کې ورواچول شي چې پردېسـي تـرې را ایسـتلی و او پـر هغـه کـوهي باندې دې یوه لویه بنا جوړه شي او وربانديې دې ولیکل شي چـې «دلتـه هغـه انسـان بندي دی چې د بیزې ځناور او مار څخـه هـم بـد او شـري دی، ښـو د دې حیوانـاتو سترګې ونیولې او د ده سترګو ته ښه ونه درېدل او هغه چا سره یې بـد وکـړل چـې ده سره یې ښه کړې وو».

کله چې پاچا دا خبره واورېدله خوښه یې شوله او په یوه اواز یې وویل دا ده جزا د خاینانو او ټګمارانو.

کله چې بېدپای کیسه تر سره کړه نو ویې ویل: دا د هغه چا مثال دی چې د ښو کولو ځای نه پېژني.

دابشلیم پاچا وویل: ښه او حقه خبره دې وکړه ای فیلسوفه او حکیمه. انسان کله کله سره له عقله او پوهې هم بدو ته مخ اړوي او بد کوي تر څو چې له ډېرو تیټو حیواناتو نه هم ځان ټیټ او کم ښکاره کړي.

د نوادرخت خلکو به چې هر کله دا کیسه لوستله او یا به یې اورېدله دې کوهي ته به ورتلل چې په خپلو سترګو د خاینانو او ټګانو جزا وګوري.

سلار، بیلار او ایران دخت

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– په کومو صفتونو یو پاچا کولای شي چې خپل مملکت وساتي چې ضایع نه شي؟!

بیدپای وویل: ښه پوښتنه دې وکړه که څوک غواړي چې خپل مملکت وساتي نو ډېرو صفتونو ته اړ دی چې هغو څخه یو شجاعت او زړورتیا، بل کرم، بل مروت او بل حلم دی، خو حلم په دې ټولو صفاتو کې ښه صفت دی او ګټه یې ډېره او د مملکت د ټینګولو لوی او مهم عامل دی، ځکه که پاچا حلیم او زغمونکی نه وي نو ظلم ډېر کوي او چې ظلم ډېر شي نو مملکت ورانېږي او له منځه ځي. کله کله پاچا په غضب کېږي او ناوړه امرونه کوي که عملي شي نو ډېر ضررونه لري نو چې حلم او زغم لري بېرته خپل حال ته راځي، خپل امر لغوه کوي او له ظلم او شر نه ځان ژغوري.

دابشلیم وویل: په دې خبره یو مثال راوړه چې ښه پوه شم او خبره راته جوته او ښکاره شي.

بیدپای وویل:

د هند په یو ولایت کې یو پاچا و چې سلار نومېده او یو یې وزیر و چې بیلار نومېده او ډېر ښه او عالم سړی و.

ددې پاچا او برهمنانو په منځ کې خلاف او دښمني پېښه شوې وه، ځکه چې برهمنان له دې کبله چې دینداران وو نو د خلکو ورته ډېره توجه او پام لرنه وه او د دوی به یې ډېر احترام او منته کوله.

سلار پاچا له دوی نه ډارېده چې پاچاهي به ترې ونیسي نو د دوي د وژلو او ځان خلاصولو فکر یې وکړ. ډېر یې ترې ووژل او ډېر ترې په غرونو او غارونو کې پټ شول او وتښتېدل. پرته له څو تنو نه چې ځان یې ده ته وسپاره او ذلت یې قبول کړ نور ټول وتښتېدل.

شپې، ورځې، میاشتې، کلونه تېر شول او پاچا یواځې د خپل وزیر په مرسته خپل مملکت اداره کوله.

یوه شپه پاچا یو اوږد خوب ولیده او په ډېر ډار له خوبه را بېدار شو. په خوب کې ګوري چې په یو لوړ سپین غره باندې دی او په مخکې یې دوه ماهیان پر لکۍ ولاړ دي، دوه بتی یې د شا له خوا را والوتلی او په مخکې یې ولوېدلې، او یو مار له ځمکې څخه راوواته او د پاچا په چپه پښه راخاته. خپل ځان یې په وینو کې لېت پېت ولیده او یوه د اور ټوټه یې پر سر راولوېدله او یو مرغه له هوا راغی او پر سر یې را ښکته شو او دده سر یې په ټونګه وواهه.

دې خوب ته هک پک پاتې شو او په تعبیر او مانا یې هېڅ پوه نه شو. د برهمنانو زړه دښمني او میرځی یې له یاده وتلې وه. د دوي مشر یې را وغوښته چې د خوب تعبیر ورته ووایي او زړه یې په آرام شي.

نو کله یې چې د برهمنانو مشـر او د ده معاونـان راوغوښـتل او د خپـل خـوب کیسه یې ورته وکړه. نو دوی سره په خپل منځ کې یو بل ته وکتل بیـا مشـر بـرهمن وویل:

– دا خو یو عجیب خوب دی نو موږ ته اووه ورځې مهلت راکړه چـې تـر څـو د دې د تعبیر او تفسیر پسې کتابونه او نجوم وګورو او ښه مانا یې پیدا کړو.

نو اجازه یې ترې واخیستله او ولاړل. کله چې یو پټ او ګوښه ځای تـه ورغلـل چې څوک یې په دې ځای کې په سِّر نه خبرېدل نو مشر یې وویل:

– اوس نو د کسات اخستلو ښه موقع په لاس راغله، تاسو خو په خپله پـوهېږئ چې دې ظالم له موږ نه دولس زره خلک بې ګناه او بـې خطـا ووژل او کـه مـوږ اوس فکر په ځای کړو نو کولای شو چې خپل او د خپلو ملګرو انتقام ترې واخلو.

نو ټولو وویل:

– اوس نو څه غواړې چې څه وکړو؟ ته زموږ مشر یې او ته چې څه وایـې مـوږ یې منو او کوو یې.

برهمن وویل:

زه وایم چې ښه یې وډاروو او ورته ووایو چې کـه زمـوږ پـه خولـه نـه شـو نـو پاچاهي او هر څه به ترې ولاړ شي. او کله مو چې وډار کړ او د خوب عواقب مـو ورتـه وخیم وښودل، نو ورته به ووایو چې ایران دخت او زامـن یـې، زلمـي او زمـري، بـیلار وزیر، سپین فیل، تېز اس، تېره توره یې او کباریون حکم موږ ته په ګوتو راکړی.

که راڅخه پوښته یې وکړه چې څه یې کوئ نو ورته به ووایو:

– وژنو یې او د وینو څخه یې یو ډنډ ډکوو او تا پکې لمبوو، تر څو چـې تـه هـم له خطره خلاص شې او پاچاهي دې هم په ځای پاتې شي نجوم خو داسې وایـي نـور

نو ستا خوښه او که دا کار مو وکړ نو بیا پاچا ضعیف کېږي او څه يې له لاسه نه کېږي نو بیا کار اسان دی او له پاچاهۍ څخه به يې وباسو او تخت به يې ونیسو.

وروسته له اوو ورځو څخه براهمه بېرته راغلل چې ځانونه يې ډېر خپه او غمجن ښکاره کول او افسوس يې کاوه، چې پاچا ولیدل چې خپه او غمجن غوندې ښکاري نو لا ډېر وډارېده او د براهمه و مشر ته يې وویل:

– وایه کنه، نجوم او کتابونو زما د خوب په تعبیر کې څه ویلي دي؟

خو د برهمنانو مشر سر ځوړند واچاوه او په ژړا شو او نورو برهمنانو هم په همدې ډول ځان حزین او غمناک ښکاره کاوه.

نو د پاچا نوره ویره او ډار هم زیات شو او ویې ویل:

– زما خو دې نور له ډاره زړه وچاوه څرنګه چوپ او ځوړند سر ناست یې؟ په نجوم کې دې څه ولیدل. ته بې غمه اوسه، زه تا ته امان درکوم خو ووایه چې کیسه څرنګه ده؟

د برهمنانو مشر سر را پورته کړ، سترګې يې د درواغو په اوښکو ډکې وې ویې ویل:

– ته به له دې خطر او غم نه هلته خلاص شې چې ډېر ګران شیان له لاسه ورکړې لکه ایراندخت، ځامن دې زلمی او زمری، سپین فیل ، تېز اس، بیلار وزیر، توره، او کباریون حکیم.

پاچا چې دا خبره واورېدله نو بې سده پر ځمکه ولویده، برهمنانو سره یو تر بله وکتل او بیا يې دده علاج وکړ تر څو چې په سد شو. د برهمنانو مشر ورته وویل.

– اې باداره جار دې شم، په مملکت کې هر شی له پاچا څخه ځار دی، مور، زمور اولادونه ، وزیران مشران، ښځې، نر، واړه، لوي، مال او شتمني ټول له تا قربان دي نو ولې دومره خپه کېږې او غم کوې؟ تاته چې څه مقرر شوي وي له هغه به دې

 څوک وژغوري؟ موږ ته نجوم په دې خبره خبر راکړی دغو کسانو تـه خـو بـه دا افـت ورسېږي خو دایې هم وویل: چې که صبر او حوصـله دې وکـړه لـه دوی نـه بـه ښـه عوض او بدل درکړل شي.

سلار پاچا چې دا خبره واورېدله نو ویې ویل:

– تاسو لاړ شئ اوس، او ما پرېږدئ یواځې چې زه هم څه فکر په کې وکړم.

په غم یې ژوند تېراوه چا سره یې خبـرې نـه کـولې نـه یـې خـوراک و او نـه څښاک.

بیلار وزیر چې کله پاچا په دې غم او حزن کې ولیده او له پاچا نه په خپلـه پـه پوښتنه قادر نه و نو ایران دخت ته ورغی او ورته یې وویل:

– ګرانې باداري، له کومه وخته چې زه د پاچا په خدمت کې داخل شوی یم نـو بې زما له مشورې او مصلحته یې کوم کار نـه کـاوه. اوس غمجـن مـالومېږي او خپـه دی، ماته د خپل غم د سبب په باره کې څه نه وایي او رانه پټوي یې. زه ګورم چې پـه دې وختونو کې د برهمنانو سره پټېټونی کوي. وېرېږم چې دا برهمنان یې په کوم غـم ککړ نه کړي.

ایران دخت وویل:

– زه ترې خپه یم او نه غواړم چې اوس ورشم.

بیلار وویل:

– پاچا په داسې حال دی چې ته باید له خپل قهر او غضب نه تېره شې او کینه دې پرېږدې ځکه بل څوک خو ورتلای نه شي او تـرې د ده د حـزن او غـم د سـبب پوښتنه نه شي کولی. او ما ترې دا هم اورېدلي چې ویل یې: «کله چې پـر مـا غـم زور وکړي نو چې ایران دخت وګورم نو غم مې ورک شي او خوشاله شم.» نو پاڅـه ورشـه او د غم د سبب پوښتنه ترې وکړه.

ایران دخت ورغله او د تخت سره يې کښېناستله ورته نرمه نرمه کېده، موسکۍ شوه او ورته يې وويل:

– ګرانه ولې دومره په غم او غصه کې يې؟ څه دې اورېدلي دي؟ لـه کلـه نـه چې برهمنانو سره دې خلوت کړی خپه ښکارې، دا ولې؟

پاچا ځواب ور نه کړ.

ایران دخت ورته په عتاب وويل:

– اوس دومره درته سپکه شوم چې د خپلې پوښتنې د ځواب حق هم نـه لـرم؟ ښه پوه هغه دی چې د خپل غم د لیرې کولو چاره وکړي نه چې ورتـه کښـېني او پـه زړه يې تېروي.

پاچا وويل:

– هغه څه چې ته يې له ماڅخه پوښتې په هغه کې زما سـتا او د ټولـو دوسـتانو عزیزانو هلاکت دی. ځکه چې برهمنان وايـي چـې زه بايـد تـا او نـور پـه زړه پـورې دوستان ټول ووژنم، نو بيا به زما په ژوند کې څه خونـد وي؟ اوس وګـوره چـې زه پـه حقه په غم او حزن کې يم او که نه؟

ایران دخت چې دا خبره واورېدله نو وډاره شوه خو خپل ډار يې پټ کړ او بيا يې وويل:

– ګرانه موږ ټول له تا څخه ځار يو، نو زموږ پر وژلو مه خپه کېږه، زما پـر ځـای به بله ښه ښځه خدای درکړي خو ووايه چې څه دي؟ او خبره مه پټوه.

پاچا وويل:

– ګرانې ته له ماڅخه څه غواړې؟

ایران دخت وويل:

– پر برهمنانو له نن وروسته اعتماد او باور مه کوه او په خپلو کارونو کې ورسره مشوره او مصلحت مه کوه ځکه چې دوي ستا دښمنان دي، دولس زره دې په کې وژلي دي نو ته دا ګومان مه کوه چې دوی دې ګوندې دښمنان نه دي، دوی په خپلو اسرارو مه خبروه، دوی غواړي چې تا او دوستان دې په قتل ورسوي.

له کباريون نه ولې پوښتنه نه کوې؟ او چې کباريون ستا د خوب له تعبير څخه عاجز شي نو ته ووايه بل به څوک وي چې دا کار وکړای شي. نو ورشه کباريون ته اود خوب تعبير ترې وغواړه. کېدای شي چې هغه څه درته ووايي چې ستا خوښي په کې وي.

سلار پاچا کباريون ته ورغی کله چې دده کور ته چې د غره پر سر و ورسېده کباريون يې ښه هر کلی وکړ. بيا نو پاچا خپل خوب او د برهمنانو تعبير ووايه نو کباريون د دوی دې تفسير او تعبير ته هک پک شو او پاچا ته يې هغه څه وويل چې ايران دخت ورته ويلي و ورته يې وويل:

– ددوی دښمني دې هېره شوه او خپل اسرار دې دوی ته وويل: دوی غواړي چې خپل کسات درڅخه واخلي دا خوب دې ډېر خير دی چې درته به ژر ورسېږي. د وطنونو پاچاهان به درته ښې ښې تحفې او پېشکشونه را واستوي، دوه دانې به بې مثاله ياقوت وي، يو به سپين فيل وي، يوه به غوڅوونکې توره وي، دوه به داسې اسونه وي چې په نړۍ کې به ساری نه لري، يوه به بې جوړې وربښمينه سره جامه وي چې تياره به رڼوي او يو به د سرو او ياقوتو تاج وي.

او هغه مرغه دې چې ليدلی دی چې ستا پر سر يې ټونګې وهلي د هغه تعبير درته اوس نه وايم، خو دومره پوه شه چې ضرر درته پکې نشته. يوه اونۍ وروسته به درته دا ټول شيان راشي نور نو بې غمه اوسه او چرت مه خرابوه.

لکه کباریون چې ویلي اوه ورځې لا تېرې نه وې چې د وطنونو د پاچاهانو د هدیو او تحفو زیري را ورسېدل او استازي یې یو د بل پسې راغلل چې استازي به هدیه راوړه د پاچا تعجب به د کباریون علم او حکمت ته زیات شو او خوشاله به شو او و به یې ویل:

– که مې د برهمنانو په خوله عمل کړی وای نو دوستان به مې هم هلاک کړي وای او ورپسې به زه هم هلاک شوی وای نو هوښیار ته په کار دي چې د مخلصو دوستانو سره مشوره وکړي او ددښمنانو له مشورې او مصلحت څخه ځان وژغوري، او ما هم د ایران دخت سره مشوره وکړه او دا دی راته ښه شوه.

بیا پاچا بیلار ته وکتل او ورته یې وویل:

تاج، جامه او هدایا درسره را واخله او حرم ته راځه!

کله چې کورته ورسېدل دا ټول شیان یې ایران دخت ته کېښودل او ورته یې وویل:

ګرانې ایران دخت زه خو ستا په مشوره او سلا له بلا خلاص شوم او د ښې ورځې خاوند شوم، نو اوس ته حق لرې چې په دغو شیانو کې هر څه ستا خوښ وي وایې خله.

نو د ایران دخت تاج خوښ شو، پر سر یې کېښود او د پاچا یو ښکلې وینځه وه او جامه یې هغې ته ورکړه چې دا وینځه بزم افروز نومېده او پر پاچا ډېره ګرانه وه نو وینځې چې دا جامه واغوستله ډېره پرې ښکلې ښکارېدله نو پاچا ایران دخت ته وویل: چې سهوه دې وکړه که دې جامه خوښه کړې وای درته ښه وه. ایران دخت چې د پاچا خبره واورېدله نو قهر ورغی د بنتوب تاو و د شرابو ګیلاس یې پورته کړ او پاچا پر سر باندې یې وویشته نو شراب یې پر مخ او جامو را وبهېدل.

پاچا ډېر په قهر شو او بیلار ته یې وویل:

ودې لیدل چې دې ناپوهې ځومره سپک را ته وکتل او حال دا چې زه د عالم پاچا یم؟ ویې نیسه او ویې وژنه، او پام کوه چې زما له امر څخه مخالفت ونه کړی. که دې مخالفت وکړ نو جزا دې مرګ دی.

بېلار ایران دخت راوویستله او په زړه کې یې وویل:

پاچا خو ایران دخت ته قهر شو او د دې په وژلو یې راته امر وکړ خو زه یې نه وژنم تر څو چې د پاچا غضب او قهر کښېني نو که بیا هم هغسې په خپل امر ټینګ و نو بیا به یې ووژنم او که پښېمان شوی و نو ایران دخت به بېرته روغه رمټه ورولم. ځکه چې ایران دخت خو د وژلو ښځه نه ده، ښه فکر لري، د پاخه تدبیر خاونده ده، د ښه خوی صاحبه ده که دا مړه شي نو پاچا بیا بله داسې ښځه نه شي پیدا کولای او په خپل ژوند به هم له دې وروسته خوښ نه شي.

وزیر ایران دخت خپل کور ته بوتلله او پټه یې وساتله او د پام لرنې امر یې ددې وکړ.

وزیر بیلار څه ګړی ایسار شو چې د پاچا قهر غلی شوی و نو ورته راغی او ورننواته کله چې پاچا وزیر ولیده نو ایران دخت او د هغې فضل او ښه خوی وریاد شول خو له وزیر څخه یې له شرمه پوښتنه هم نشوای کولای. وزیر د پاچا په زړه پوه شو او ورته یې وویل:

باداره، غواړې چې یوه ښکلې کیسه درته وکړم؟

پاچا وویل:

هو، غواړم چې د ډاډینې کیسې واورم.

نو بیلار وویل:

دوه کوترو، چې یو نر او بله ښځه وه، په یو دېوال کې ځاله جوړه کړه او له غنمو یې ډکه کړه نو نر او ښځې سره سلا وکړه چې تر څو چې پر ځمکه دانې پیدا

کېږي دابه نه خوري څه موده نر چېرته تللی و، اوړی و او دانې وچې شوې او وړې شوې وې لږې ښکارېدلې. چې نر بېرته راغی نو دانې یې له نظره لږې راغلې او ښځې ته یې وویل چې ما او تا خو ویلي وو چې دا دانې به نه خورو نو دا دې ولې خوړلي دي؟ هغې ورته قسمونه وخوړل چې ما نه دي خوړلې او یوه دانه مې هم تری کنډوه کړې نه ده عذر یې کاوه او ورته یې ژړل خو ده د دې پر قسمونو باور ونه کړ او تر ټونګو لاندې یې ونیوله تر څو چې مړه شوه.

کله چې ژمی راغی او بارانونه شروع شول، دانې لمدې شولې او بېرته هغومره شوې لکه چې وې. نو چې نر دانې ولیدلې نو ډېره پښېماني یې وکړه اود خپلې ښځې اخلاص او صداقت ور یاد شو نو خواته یې روغی او ورته یې وویل:

زه بې له تا دانې څه کړم. او چې ته نه یې زما به څه ژوند وي، او بې ګناه او خطا مې درباندې ظلم وکړ او ومې وژلې.

بیا یې له خوراک او څښاک نه لاس واخیسته تر څو چې د هغې په خوا کې مړ شو.

پاچا چې دا کیسه واورېدله نو پوه شو چې د وزیر مطلب په دې کیسه کې څه دی نو ورته یې وویل:

– ما خو د ایران دخت د قتل امر پر تا وکړ او زه خو په غضب وم نو تا ولې ددې په وژلو تادي وکړه؟

بیلار ورته وویل:

– د پاچاهانو امرونه باید ژر جاري کړلای شي او بله دا چې تا راته وویل چې که زما له امر نه دې مخالفت وکړ نو سر به دې پرېکړم.

پاچا هیله درلوده چې ګوندې بیلار به دده له امر نه مخالفت کړی وي خوچې د بیلار خبره یې واورېدله چې ایران دخت یې وژلی ده نو خپه شو او نږدې و چې له تخت نه پر ځمکه رالوېدلی وای.

کله چې بیلار ولیده چې د پاچا حال د ایران دخت پسې ویجاړ دی نو ورته یې وویل:

- زېری مې درباندې ایران دخت ژوندۍ ده!

پاچا ډېر خوشاله شو او وزیر ته یې وویل:

- زما پر تا عقیده وه چې زما له امر نه به د ایران دخت په وژلو کې مخالفت وکړې ځکه چې ته پوهېدلی چې زه څومره مینه له دې سره لرم او دې چې وکړل هغه هم د بنې له غېرته وو او زما بې احترامي یې په زړه کې نه وه سربېره پردې د دې په فکر او تدبیر د برهمنانو له غدارۍ او تېکی نه هم خلاص شولو. اوس نو ستا پر ما ډېر حق دی چې ایران دخت دې ژوندۍ ساتلې او د هر ډول احسان او ښو وړ یې. اوس نو مهرباني وکړه او ایران دخت راوله بیلار په خوشالۍ ایران دخت ته راغی او ورته یې وویل:

- زېری مې درباندې پاچا ستا د وژلو په امر پښېمانه شوی دی او عفوه یې درته وکړه. نو پاڅه او ښکلې جامې، ګاڼې واغونده او ورشه د خپلې بې ادبۍ عذر ورته وکړه او خوشاله یې کړه.

ایران دخت دستي پاڅېدله او څه چې وزیر ویلي وو هغه یې وکړل او پاچا ته ورغله ځمکه یې ورته ښکل کړه او ورته یې وویل:

- ما خو ډېره ګناه وکړه که دې وژلې وای نو ته خو په حقه وې اوس دې چې وبخښلم او له ناپوهۍ څخه مې تېر شولې نو زه هم وعده درکوم چې بیا به داسې بې ادبي نه کوم.

بیا یې بیلار ته مخ ورواړاوه او ویې ویل:

– د پاچا په اجازه د بیلار تشکر هم کوم چې زه یې ونه وژلم او په خپل علـم او پوهه یې د بیا ژوند مېرمن کړم.

پاچا یې عذر قبول کړ او په ژوندانه یې ډېر خوښ شو او بیلار ته یې وویل:

– د ایران دخت له کبله د زړه له کومي تشکر درته وړاندې کوم، ځکـه چـې تـا مړه ژوندۍ کړه. نور زما د هرڅه واک ستا دی.

بیلار وویل:

– ایران دخت دې در پېرزو او در باندې زړه شي او د دې مینـه او اخـلاص دې روزي شه. زه د تشکر او ثنا وړ نه یم ځکه چې زه خو ستا خادم او مریي یم، او زمـا کـا رهمدا دی چې ته رانه خوښ او راضي اوسې او بس. خو یو شی درنـه غـواړم، هغـه دا چې د غضب په وخت کې به بیا امر نه صادروې چې بیا پرې پښېماني ونه کـړی چـې بیا به وار تېر وي او څه به په لاس نه درځي.

پاچا وویل:

– دا خو دې ډېره ښه ګټوره خبره وکړه او بیا به بې د پوهو دوستانو له جرګې او مرکې د کوم امر په حصه کې امر نه کوم.

بیا نو پاچا د برهمنانو واک بېلار ته ورکړ، بـیلار لـه وطنـه وشـړل نـور پاچـا او رعیت سره په ښه ژوند بوخت شول.

که چې دابشلیم دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

چې رښتیا دې وویل چې پاچا له نورو څخه زغم او حلم ته ډېره اړه لري.

بیدپای وویل: همدارنګه هر مشر په خپلو کارونو کې حلم او زغـم تـه اړ دی او چاره نه لري.

شیخ ګیدړ

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

کله کله پاچا یو چاته په قهر شي او له خپله مجلسه يې وشړي بیا چې ورته مالومه هم شي چې دا سړی پاک او بې ګناه دی بیا هم عفوه ورته نه کوي او بیا يې په هغه خپله لومړۍ منزله نه مقرروي.

بیدپای چې دا خبره واورېدله نو ویې ویل:

رښتیا دې وویل: پاچاهانو ته ګرانه ښکاري چې پر یو کار یې امر وکړ او بیا ترې بېرته رجوع وکړي که څه هم په خطا وي. دوی په دې خطا فکرونو او امرونو هم ځان سره بد کوي هم وطن او هم رعیت سره او د پاچا په نژدیکانو او غټانو کې داسې سړي چې هوښیار او مخلص وي ډېر کم پیدا کېږي نو که کله داسې یو مخلص ته په قهر شو لازمه ده چې ډېر ژر ورته عفوه وکړي او ترې تېر شي، او د ده د پوهې په مرسته ډېرې ګټې او ښې ځانته واړوي لکه زمری چې د شیخ ګیدړ له ګناه تېر شو او ښښنه يې ورته وکړه.

دابشلیم پاچا وویل:

د زمري او شیخ ګیدړ په منځ کې څه پېښه شوې وه؟

بیدپای وویل:

یو ګیدړ و چې په یو ځنګل کې چې د نویو مرغانو او نورو حیواناتو ښکار په کې ډېر و او استوګنه درلودله نور ګیدړان، سورلنډیان او لېوان او وحوش هم په کې وو دا ګیدړ شیخ و او د نورو ځناورو په څېر یې د حیواناتو ښکار نه کاوه نه یې غوښه خوړله او نه یې وینه څښله یواځې وابنه او له ونو څخه رالوېدلې مېوې یې خوړلې او بس:

تل به یې عبادت کاوه او پرته د دوستانو له لیدو د ، د ناروغانو له پوښتنې او عیادت بل کار ته نه راواته.

کله چې نورو ګیدړانو، سورلنډیانو او لېوانو ولیدل چې ده پر ځان د مرغانو او حیواناتو غوښه حرامه کړه او نه یې ښکار کوي، نه غواړي چې ظلم وکړي نو ورته راغلل او ورته یې وویل:

– ای ګیدړه ته پر ځان ظلم کوې چې ښکار او غوښې دې پر ځان حرامې کړې دي اخر به له لوږې مړ شې دا مرغان او ډېر حیوانات خو خدای زموږ له پاره پیدا کړي دي.

شیخ ګیدړ ځواب ورکړ:

– دا چا ویلي دي چې دا حیوانات زموږ له پاره پیداشوي دي او چا ویلي دي چې ددې حیواناتو او مرغانو غوښې موږ او زموږ د اولادو له پاره روا دي؟ نه، داسې نه ده، موږ په خپل زور او قوت غولېدلي یو او هر ظلم او تېری مو ځان ته روا ګڼلی دی او په ناحقه د حیواناتو او مرغانو غوښې خورو.

په داسې حال کې چې دوی ورپورې خندل ورته یې وویل:

– ځان وږی کوې او ښه خوراکونه په ځان حراموې خو سره له دې هم موږ سره په ظلم کې شریک یې ځکه چې ته موږ سره یوځای اوسېږې او هغه څه ظلم او تېری چې موږ کوو ته یې په خپلو سترګو ګورې نو څه چې پر موږ راځي پر تا هم راتلونکي دي نو په دنیا وږی او په اخرت کې به په عذاب وې.

دی په خپل عزم ټینګ و او دوی ته یې وویل:

– دا څه ویلي چې زه تاسو سره اوسم نو ستاسو په عذابونو به هم اخته کېږم؟ زه جسماً تاسو سره یم او په روح ستاسو له ظلمونو او تعداګانو نه بېزاره او بري یم. ستاسو په اعمالو راضي او خوښ نه یم.

نو کله چې دی یې ولیده چې زموږ خبرې پرې اغېزه نه لري نـو ورپـورې یـې وخندل او ترې ولاړل.

په ځنګل کې یو هوښیار زمری و چې د حیواناتو پاچـاهي یـې کولـه چـې ددې شیخ ګیدړ له زهد او صلاح څخه خبر شو نو راویې غوښته ښه نمانځنه یـې د ده وکـړه او څو ورځې یې له ځان سره پاتې کړ، تر څو چې د ده پـه ښـه والـي او سـپېڅلتوب او ایمانداری یې عقیده راغله نو ورته یې وویل:

– اې ګیدړه ته خـو پـوهېږې چـې زه ددې ځنګلـه پاچـا یـم او ډېـر یـاران او مرستیالان لرم چې په ډېره تادی مې هیلې تر سره کوي. خـو مـا چـې سـتا خـوی او خصلت ته وکتل خوښ مې شولې او غواړم چې ته زما له ډېرو را تېرو نژدیکـانو څخـه شې او زه غواړم چې پر دوي ټولو دې مشر کړم او مرتبه دې لوړه کړم.

نو شیخ ګیدړ ورته ورته په مخکې ودرېده احترام یې وکړ او ویې ویل:

– ډېر تشکر، ښه دې وویل، پاچاهان غواړي چې هغو خلکـو سـره ناسـته ولاړه ولري چې د دوی او مملکت په کې ګټه وي او له خپل فکر نه کـار واخلـي او پاچـا او مملکت ته کار وکړي خو که یو انسان ډیر را نژدې کړي چـې لـه کـار او عمـل سـره علاقه نه لري، که څه هم ډېر پوه او هوښیار وي، بیا هم په کې ګټه او فایده نـه شـته. زه چندان د پاچاهی په کار نه پوهېږم او په دې هم نه پوهېږم چې پاچا څرنګه له ځـان نه خوښ کړم، دارېږم هسې نه چې داسې کار رانه ولاړ نـه شـي چـې سـتا د مـلال او خپګان سبب شي. په رعیت کې دې داسې خلک هم شته چې له ما څخه په کـار پـوه

او د قدرت خاوندان دي او ستا پر هیلو او رغباتو هم عالم دي او دوی ستا د قرب په تمه هم دي ځکه چې ستا قرب ډېره لویه سرلوړي ده. نو که ته له دوی نه یو تن خوښ کړې ښه به وي ځکه چې هم به ګټه درواړوي او هم به در څخه خوښ شي.

زمري وويل:

– زيار مه باسه چې له کاره وتښتې اوس رانه هيڅ خلاصېدلای نه شي د پاچا خدمت او کار په هر هوښيار او په هغه چې په رعيت کې وي واجب دی ځکه چې د پاچا کار يوائې د ده نه دی بلکهې دا د ټول مملکت او ولس خدمت او کار دی.

شيخ ګيدړ وويل:

– تا خو مهرباني وکړه خو د پاچا کار دوه ډوله خلک غواړي: فاجر، ظالم، خبيث چې ډېر حاجتونه او تمې لري او زيار باسي چې په هره لار وي خپل مطلب پوره کړي نو چې د پاچا نوکر شي خپلو مطلبونو ته هم رسېږي او په خپله چالاکۍ او حيلې له ناوړو پېښو ځان هم خلاصولای شي. بل ناپوهه ساده سړی د پاچا کار ته زړه ښه کوي چې وړاندې فکر نه شي کولای او دا ډول سړی ضرور په غم ککړېږي او په شر کې لوېږي. هوښيار او پوه سړی د پاچا کار ته زړه نه ښه کوي ځکه که د پاچا په کار کې ولوېده نو بيا دپاچا دوستان او دښمنان دده غورځولو پسې هڅه کوي او ټول يې په ښکاره او پټه د ده بېخکنۍ پسې لوېږي. د پاچا دوستان خو ځکه د ده بده ورځ او تباهي غواړي چې کينه يې ورته راځي چې د پاچا په نظر کې ولې دومره قدر لري او له موږ نه ولې دومره ورتېر دی. او دښمنان يې ځکه ورسره حسد او جنګ کوي چې پوهېږي که دا سړی د پاچا مرستيال او معاون وي نو زموږ پر پاچا وسه نه کېږي او دده د پوهې په واسطه له موږ نه ځان ژغورلای شي او تل به پر موږ برلاسی وي. نو چې دوستان او دښمنان د چا په لوېدلو او بدبختۍ پسې شول نو بيا له ضرر او هلاکت څخه ځان نه شي ژغورلای.

کله چې زمري له ګيدړ نه دا خبرې واورېدلې نو پوهې ته يې هک پک شو او دده کومک او مرستې ته يې هيله پيدا شوله نو ورته يې وويل:

– اې هوښياره ګيدړه زه ستا په خبره پوه شوم او په دې هم پوه شوم چې ته ولې ډارېږې چې زما اتباع به درته چل جوړ کړي او تا به له مانه ليرې کړي او وبه دې وژني خو داډه اوسه او زړه را پورې وتړه تر څو چې ژوندی يم نو د چا پر تا باندې وس نه رسېږي چې ضرر درته ورسوي او تا خپه کړي.

ګيدړ وويل:

– ماته خو دا ښه ښکاري چې ما پرېږدې چې په خپله خوښه آزاد وګرځم او غم مې نه وي او خپل ساعت په وښو او اوبو تېروم، ځکه د پاچا نژديکانو ته چې په يوه ګړۍ کې کوم مصيبت او ضررونه متوجه وي د آزاد ژوند درست عمر سره برابر نه دی او ارام لږ ژوند له ډېر ناآرامه ژوند څخه ښه دی.

زمري وويل:

– هيڅ مه ډارېږه دا نه منم چې رانه خلاص شې او وتښتې نو ضرور به کار کوې او دستي به په خپل کار شروع کوې.

کله چې ګيدړ وليده چې اوس خلاصېدلای نه شي نو ويې ويل:

– اوس مې نو چې خوشي نه پرېږدې او ضرور را باندې کار کوې نو زه هم له تانه يوشي غواړم

کله چې زمری پوه شو چې د ګيدړ خوښه خو راغله نو ډېر خوښ شو او ويې ويل:

– اې ګيدړه څه غواړې؟ هر څه چې غواړې تيار دي. غواړه هر څه چې غواړې.

ګيدړ وويل:

– زه غواړم چې زما له کار سره تړلي امر کې به تادي نه کوې. زه پوهېږم چې څوک چې له مانه په رتبه کې جګ دي هغوی به په یو چل له دې جهته چې د دوی ځای ونه نیسم زما خرابي او بربادي غواړي او هغه چې رانه ټیټ دي د دې له پاره چې زما ځای ونیسي زما د تباهۍ پسې ګرځي او شاید چې ته به د دوی خبرې زما په حق کې واورې او له ما به دې خوا بده شي. نو کله دې چې دا واورېدل نو ډېر ژر دا خبرې مه منه او پر ما حکم مه کوه، لومړی تحقیق او پلټنه وکړه چې خبره درته ښکاره شي نو که بیا مې درته خیانت ښکاره شو بیا دې چې څه خوښه وي هغه را باندې وکړه او چې دا وعده دې را سره وکړه نو زه به دربانـدې ډاډه شم او خپل اخلاص او کار به زیاتوم او په زړه، عقل او جسم به دې مرسته او کومک کوم.

زمري په خوښۍ وویل:

– زما درسره وعده ده چې تادي به ستا په حق کې نه کوم او ته د خزانې وزیر شوې، ځکه چې ته ښه او د مالونو په ساتنه کې امانت کاری یې.

ګیدړ دا کار په اخلاص ونیوه او پر خزانو به یې پاملرنه کوله چې د ده د پاملرنې په سبب په خزانو کې زیاتوالی راغی او زیادت یې وکړ.

نو پاچا ته یې اخلاص ښکاره شو او ورته ګران شو، نور یې هم ځان ته نژدې کړ او د اعتماد وړ یې وګرځاوه او د پوره واک خاوند یې کړ.

کله چې د پاچا ملګرو او اتباعو د ده قدر او شان ولیده ده سره په کینه کې ولوېدل او غوښتل یې چې اوس په یو چل ترې د پاچا زړه تور کړي او له ده نه یې کرکه او نفرت زیات کړي.

یو ځل ددوی یو ټولی ښکار ته ولاړ او یو ګوړا خر یې ښکار کړ چې تیار غوښن او کم عمره و او هېڅ یې ترې کم نه کړ غوند یې پاچا ته راووړ چې تر څو ځان ورته اخلاصمند او مینه ناک وښیي.

زمري چې ددې خره غوښه وخوړله خوند يې ورکړ او لکه نور کله چې به يې د نورو ملګرو برخه کوله په دې غوښه کې يې ونه غوښتل چې ددوي برخه وکړي نو ګيدړ ته يې امر وکړ چې دا نوره غوښه کلکه وساته او سبا ته يې بيا د نورو خوراکونو سره راته راوړه.

چې شپه شوه نو يو له دغو حاسدانو څخه په پټه خزانې ته ورغی او دا نوره غوښه يې را پټه کړه او په پټه يې د ګيدړ په کور کې کېښودله چې هېڅوک ترې خبر نه شول.

سباته په وخت د زمري اتباعو د خپل چل او مکر د سرته رسولو له پاره زمري ته مړی راوړه نو کله چې خادم مړی راوړه زمري وکتل چې د ګوړا خر غوښه په کې نشته. نو په قهر شو او ويې ويل:

– د خره غوښه څه شوه او ولې ګيدړ په خپل کاله ځان سره ساتلې ده؟ خبر نه دی چې د مړی په منځ کې ماته ددې غوښې خوړل خوند راکوي؟

نو دوی دا موقع غنيمت وګڼله او يو يې د اخلاص ښکاره کولو له پاره پاچا ته وروړاندې شو او ويې ويل:

– موږ بايد پاچا په خبره خبر کړو اګر که ځينې نژديکان يې ورباندې خپه کېږي هم، ځکه له پاچا خبره پټول د پاچا او رعيت د خرابۍ سبب ګرځي. خبره دا ده چې د ګيدړ هغه غوښه په خپله خوښه شوې او خپل کورته يې وړې ده او ويلي يې دي چې د پاچا هم هغه بس ده چې پرون يې وخوړله.

بل وويل:

– ای وروره داسې به نه وي. چې ګيدړ په ناحقه په غم ککړ نه شي راځئ چې لومړی د خبرې پلټنه وکړو تر څو ظلم او تېری مو له لاسه ونه شي.

دریيم وويل:

– که یې ولټوئ نو د همده په کور کې به یې بیا مومئ ځکه چې دا ګیدړ خاین او غادر دی او ما ترې ډېر ځله داسې خیانتونه او ټګی لیدلي دي.

څلورم وویل:

– دا څه وایې؟ ګیدړ غوښه غلا کړې او کور ته یې وړې ده؟ که دا ربښتیا وي خو له بد نه بده ده چې د خپل بادار سره دومره خیانت کوي.

پنځم وویل:

– که اجازه وي موږ به ځوک ورولېږو چې د ګیدړ کور ولټوي چې ګیدړ داسې مخصوص جاسوسان لري نه چې چېرته یې بې ځایه نه کړي.

دوی د ګیدړ په حق کې داډول خبرې کولې چې تر څو یې زمري په قهر کړ او امر یې وکړ چې ګیدړ راولئ.

ګیدړ راغی ده ترې د غوښې پوښته وکړه او ګیدړ وویل:

ما خو د غوښو خزانه دار ته د ساتلو له پاره ورکړه او ورته مې وویل چې سبا ته یې تاته حاضره کړي نو هغه څه کړه؟

زمري د غوښو خزانه دار راوغوښته هغه هم نټه وکړه چې ما له ګیدړ څخه هیڅ نه دي اخیستي ځکه چې دا خزانه دار هم ددې نورو سره په دې مشوره کې ګډ و.

زمری یو امین خوښ کړ او د ګیدړ کور ته یې د غوښې د لټولو له پاره ورواستاوه او ګیدړ یې په خپل مجلس کې پاتې کړ.

دا امین چې بېرته راغی نو همغه غوښه ورسره وه چې زمري ګیدړ ته ورکړې وه په مجلس کې یو لېوه و چې تر اوسه یې لا یوه خبره هم د ګیدړ په باره کې نه وه کړې او داسې مالومېده چې دی ناحقه خبره نه کوي. نو کله چې غوښه یې راوړه ده وویل:

– اوس نو پاچا د ګیدړ په خیانت او فساد خبر شو اوس نو که پاچا د ده تـر ګنـاه تېر شي او عفوه ورته وکړي نو بیا به یې هېڅوک د چا په خیانت او غدر خبر نـه کـړي او د مملکت امور او کارونه به خراب شي.

دې لېوه وویل:

– د ده ګناه د بخښلو نه ده. له ګناه سره وړ عذاب او زجر ورکـړه چـې بـل وي چې بیا داسې خیانت او غدر ته زړه ښه نه کړي.

د زمري زړه ګیدړ ته له قهره پړسېدلی و، پولیس ته یې امر وکړ او بندیخانې ته یې داخل کړ.

کله یې چې ګیدړ بندې کړ نو دوی ټول ورباندې خوشاله شول، خـو د خبـرې د رښتیا کېدو ډار یې هم په زړه کې و او ویل یې نه چې خبره رښتیا شي دې خـلاص او موږ په بلا ککړ شو. نو یو بل ته یې سره وکتل او یوه وویل:

– محترمه پاچا ښه جزا دې ورکړه. اوس دې هم ورسره ښه وکړل که نـه نـو د وژلو وړ دی. ښه داده چې کوم جاسوس ورواستوې چې څه یې چـې درتـه پـه زړه دي هغه ترې واوري، که براات او پاکي یې ښکاره شوه عفوه به ورته وکړې او که جرم یې ښکاره شو او په زړه کې یې نور څه هم درته وي نو برسېره پر بند د نور عذاب وړ هـم دی.

پاچا دا خبره ومنله او د حال مالومولو له پاره یې سـورلنډی ورولېـږه چـې د زړه حال ترې واخلي.

سورلنډی چې ورغی ګوري چې ګیدړ په عبادت بوخت دی او دعـا کـوي چـې زمري ته یې پاکي ښکاره شي او له دې بلا څخه خلاص شي.

نو سورلنډی بېرته راغی چې زمري ته ووایي:

– ګیدړ درته ښېرې کوي او وايي: که له بنده خلاص شوم نو په داسې غم خـو به يې ککړ کړم چې نه يې سر خلاصېږي او نه پښې.

نو حاضرينو ځان په تعجب ښکاره کړ او يوه وويل:

– اوس درته مالومه شوه ای باداراه چې دا مجرم او ګنهکار او د لوی عـذاب وړ دی. ځکه چې د ده وجود نو نور ستا او ستا د دوستانو لپـاره لـوی خطـر دی. او دا تېـر کارونه، چې هغه څه چې موږ خوړل او ده نه خوړل، هغه هم دده په خبث نفسي او پـه دې چې موږ يې بد راځو واضح او ښکاره دليل دی او ښه کلکه يې په زړه کې ده.

زمري چې فکر وکړ نو د دغو دليلونو د رد لپاره يې لار پيدا نه کـړه او بـاور يـې راغی چې نور يې نو د ګيدړ په ژوندي پرېښودلو کې خطر او ضـرر دی، نـو سمدسـتي يې د ده پر وژلو امر وکړ.

د زمري يوه هوښياره پوهه مور وه چې خبره شوه چې زمری پر ګيدړ د قتل امر صادر کړی دی نو خبر يې ورواستاوه چې د ګيدړ مرګ او قتل وځنډوي بيا زمـري تـه ورغله او زمري ته يې وويل:

– زويکه په کومه ګناه دې پر ګيدړ د قتل امر کړی؟

نو زمري ورته ټوله کيسه تر سره کړه نو هغې وويل:

– زويه په حکم کې دې تادي وکړه او څوک چې تادی کوي پښـېمانه کېـږي. که نور خلک په يو کار کې فکر کولو تـه اړ دي نـو پاچاهـان خـو لا اړ او محتـاج دي، ځکه چې هره غلطي اصلاح کېدای شي او د پاچاهانو غلطي هيڅ کله بيـا نـه اصـلاح کېږي او د دې ګيدړ رښتيا او اخلاص خو تا تجربه کړي او تر اوسـه يـې کـوم قصـور درته نه دی ښکاره شوی او دا هم ترې نه ده ليدل شوي چې دی غل او يا خـاين دی. بله دا ده چې د پاچاهانو اتباع يو د بل ضرر پسې ګرځي او چې وسه يې وشي نـو يـو د بل په وژلو او مرګ هم صرفه نه کوي. هوښيار عازم پاچا هغه دی چې خپـل ملګـری

وپېژني او د دوي له نفسي احوالو څخه ځان خبر کړي. تا د هغه ګیدړ په وژلو حکم کړی چې پاکي او ښه والی یې درته په وارو وارو ښکاره شوی او هغه هم د یوې تهوتې غوښې په ګناه او جرم.

زمري ته لا مور په همدې نصیحتونو لګیا وه چې یو امین او مخلص سړی راغی او زمري ته یې وویل:

– نژدې وه چې لویه ګناه دې کړې وای!

زمري ورته وکتل او تعجب یې وکړ او ورته یې وویل.

– څرنګه؟ او کله؟

– کله دې چې د ګیدړ بې وزلي د مرګ حکم صادر کړ، او دی بې وزله له هغه تورنه پاک او بري دی او خوشي تور پرې لګول شوی دی.

زمري وویل:

– تاته یې کله پاکي او برائت ښکاره شو؟

ما چې کله دا ټول واورېده نو ورته په شک کې شوم نو په زړه کې مې وویل چې څرنګه ګیدړ غوښه پټوي او حال دا چې غوښه خوړل یې پر ځان حرام کړي دي؟ او که له خپله عادته اوښتی وي او زموږ په څېر ده هم د غوښو خوړلو ته رجوع کړې وي نو د پاچا په خزانه کې خو لمدې او وچې غوښې لږې نه دي چې ده د پاچا شخصي غوښه خوړله او ځان یې هلاکت کې غورځاوه غلا یې کوله په داسې حال کې چې د ښه فکر او عقل خاوند دی؟ نو دا خبره مې دروغ وګڼله، ولاړم دوی پسې شوم، د دوی حرکات او کارونه مې د سترګو لاندې ساتل تر څو چې خبره راته ښکاره شوه. له دوي نه مې واورېدل چې تا د ګیدړ په وژلو حکم وکړ چې یو او بل ته یې مبارکي ویله او د خپلو چلونو او ټګیو په کامیابۍ یې خوښي کوله.

د زمري مور چې دا خبره واورېدله نو خوشاله شوه او زمري ته یې وویل:

– نژدې وو چې په ظلم دې بې ګناه ګیـدړ وژلـی وای اوس دغـو خیانتکـارو او ټګانو ته کلکه او وړ جزا ورکړه چې بیا داسې کار ته زړه ښه نه کړي.

زمري ددغو ټګانو په اعدام حکم وکړ او ګیدړ يې له بندیخانې څخه را ووېسـته د خپلې خطا چې نژدې وه چې وژلی يې وای عذر ورته وکـړ او د خپلـو ټولـو امـورو او کارونو واک يې ورکړ او عزت يې نور هم لا پسې ډېر شو.

کله چې دابشلیم دا کیسه واورېدله نو ویې ویل:

– رښتیا، بېدپای چې د پاچاهانو ټینګکار د یو خطا امر په اجرا کولو لـوی خطـر او ظلم دی.

شاهزاده او ملګري يې

دابشليم پاچا بيدپاى فيلسوف ته وويل:

– خلک په دې ژوند کې د برياليتوب په اسبابو کې سره مختلف دي. ځينې وايي چې برياليتوب چانس او بخت دی ځينې وايې چې په زيار او عمل دی. ای حکيمه ستا په دې کې څه رايه او فکر دی؟

بيدپاى ځواب ورکړ:

– د خلکو د اختلاف سبب دادی چې ځينې يې په چانس او بخت خوري، ځينې په زيار او عمل او شک نشته چې په ژوند کې هم عمل شته او هم چانس او هوښيار هغه دی چې په کار کې زيار وباسي او بيا د چانس په تمه او هيله شي. زما يوه کيسه زده ده چې په هغې کې د خلکو اختلاف د دې ژوند په باره کې ښه تمثيل شوی دی. او هغه کيسه دا ده:

څلور تنه زلميان سره په لار کې ملګري شول، يو شاهزاده بل د سودا ګر زوي، بل د يو شريف زوی او څلورم د بزګر زوی و او ورسره پرته له جامو چې اغوستلې يې وې نور څه نه وو. دوی په همدې حال وو چې ډېر په تکليف او زحمت شول.

يو ځل دوی د يوې ونې لاندې کښيناستل چې ستړيا وباسي او دمه وکړي نو د دنيا خبره يې منځ ته راواچوله او د چا چې څه زړه وو په دې باره کې يې وويل:

شاهزاده وویل:

– ما ژوند پېژندلی او ازمویلی مې دی. خبره دا ده چې هر څه په قضا او قدر پورې تړلي دي.

کله چې دوی دا واورېدله نو د سوداګر زوی وویل:

– چې هر څه په قضا او قدر دي نو دا عقل څه په کار دی؟ انسان باید له عقل څخه کار واخلي تر څو چې بریالی شي.

خو د شریف زوی دا یوه هم ونه منله او ویې ویل:

– داسې نه ده او ستاسو دواړو خبره ډېره خطا ده. چانس هر وخت نه وي او عقل کله کله تېروځي ډېر د عقل خاوندان په دې دنیا کې محروم دي. خو ښکلا وجاهت، شرف، ښه کسب دی. مخور هېڅ کار او عمل نه کوي او له هر چا څخه یې ښه خوري او ښه یې اغوندي او خلک یې قدر او عزت کوي، نو څوک که غواړي چې بریمند او کامیاب وي باید مخور او شریف وي.

کله چې د دهقان زوی دا خبرې واورېدلې نو ویې ویل:

– تاسو خو عجیبه فکرونه کوئ او څه، څه وایئ! څه چې دي خو کار او عمل دی، نه قضا او قدر په کار دي، نه چانس، نه عقل او نه مخوري او وجاهت او ښکلا! که څوک غواړي چې بریالی او کامیاب وي نو باید چې کار او عمل وکړي.

هر یوه خپل خپل دلیل راووړ خو اختلاف یې له منځه ونه واته. نو سره یې وویل:

– دا اختلاف څه ګټه نه کوي راځئ چې هر څوک خپله رایه تجربه کړي. دا دی تیار وړي یو او هېڅ راسره نشته ښار هم نژدی دی او هر څه په کې شته.

د دهقان زوی ته یې وویل چې ته ولاړ شه او موږ ته مړی راوړه چې مالوم شي چې ته څه کوې؟

د دهقان زوی ښار ته ولاړ او د کار لټون یې وکړ چې تر څو خپلو ملګرو ته مړی پیدا کړي خلکو ورته وویل:

ښه کار دلته خس او لرګي کول دي.

نو دی ځنګل ته ولاړ، له لوخو یې رسی وغړله او د خپل قدرت په اندازه یې بوټي را ټول کړل په رسی کې یې ښار ته راوړل، په یوه روپۍ یې وپلورل او ملګرو ته یې پرې مړی واخیستله.

کله چې د ښار دروازې ته ورسېده پر دروازه یې ولیکل چې «د یوې ورځې کار یوه روپۍ ارزي»، ملګرو ته راغی او مړی یې ورته مخ ته کېښوده.

ملګرو ورته وویل چې کار خو دې ثمره ورکړه اګر که دروند او ګران و.

بله ورځ یې د شریف زوی ته وویل چې نن ستا وار دی ولاړ شه او وجاهت او مخ دې وازمیيه او موږ ته طعام راوړه.

دې هم ښار ته ولاړ. چې دروازې ته ورنژدې شو نو فکر یې وکړ چې زما خو څه کار هم نه دی زده او د نورو مخورو او اشرافو غوندې خادمان هم راسره نشته نو ویې ویل:

– د څه له پاره ښار ته ولاړ شم؟ او څه به وکړم؟ زه نه پوهېدم چې ویل مې چې وجاهت بې کاره نفع رسوي.

شرمېده چې بېرته ملګرو ته بې طعامه راوګرځي نو فکر یې وکړ چې وتښتي. وروسته له ډېره فکره یې د دمې جوړولو لپاره یوې ونې ته ډډه ووهله او ویده شو. دی لا ویده و چې د ښار له غټانو او اشرافو څخه وربانديې یو سړی تېرېده او دی یې خوښ شو په زړه کې یې وویل: دا ځوان خو شریف او د کوم شریف زوی دی چې اوس وربانديې لکه چې سخته راغلې وي نو زړه یې ورباندې ولورېده او له خوبه یې را ویښ کړ پنځه سوه روپۍ یې ورکړې او ولاړ.

نو د شریف زوی خوشال شو او په دروازه یې ولیکل «د یوې ورځې د وجاهت او ښکلا بیه پنځه سوه روپۍ ده.» نور یې ملګرو ته طعام او نور ضروري شیان وپېرودل او راغی او روپۍ یې منځ ته واچولې او ویل یې: «اوس مو زما خبره ومنله؟ وګورئ چې ما په ښکلا او شرف څومره ګټه وکړله؟»

په درېیمه ورځ یې د تاجر زوی ته وویل چې نن ستا وار دی ځه او خپل فکر دې وازمېیه. دی ولاړ، اخوا دې خوا په بازار کې ګوري که د تجارت کوم شی پیدا شي چې د بحر ساحل ته ورغی. ګوري چې په بېړۍ کې داسې قیمتي مالونه پراته دي چې هېڅ په بازار کې یې پته هم نشته.

خو ده د ښار له سوداګرو نه اورېدلي و چې ویل یې؟

نن دا مال مه اخلئ او وواییٔ چې دا مال خو موږ سره ډېر دی او کومه اړه ورته نه لرو نو د مال خاوندان به ورپورې په تنګ شي او ارزان به یې را باندې وپلوري.

د تاجر زوی د دوی خبرې واورېدلې او په بله لار یې سوداګرو ته ځان ورورساوه او ورسره یې اتفاق وکړ چې دا مال ده ته په نېټه ورکړي. مال یې له هغو څخه واخیسته او په ښار کې یې اعلان وکړ چې زه دا مال بل ښار ته وړم. د ښار سوداګرو چې دا خبره واورېدله پسې په منډه ورغلل او یو لک روپۍ ګټه یې ورکړه او مال یې ترې واخیسته.

د سوداګر زوی وویل:

«د یوې ورځې د عقل او پوهې بیه یو لک روپۍ ده» او دا خبره یې په دروازه ولیکله. روپۍ یې ځان سره واخستلې او ملګرو ته ورغی او ورته یې وویل:

– دا هغه عقل دی چې تاسې یې له برکته خبر هم نه وئ او په قدرت یې نه پوهېدلئ وګورئ چې د عقل په مرسته څرنګه سړی بریالی کېدلای شي.

په څلورمه ورځ یې شاهزاده ته وویل چې نن ستا وار دی، ورشه چې پر قضا او قدر او چانس باندې باور لرې نو موږ تـه طعـام راوړه. شـاهزاده ولاړ او د ښـار دروازې سره نژدې په یوه چوتره کښېناست.

پېښه داسې وه چې د ښار پاچا په دې ورځ مړ و او کوم وارث یې نـه درلـود پـه دې وخت کې خلکو د پاچا جنازه پر ده تېروله. له غمه یې تورې جامې اغوسـتې وې او سترګې یې له اوښکو ډکې وې. شاهزاده چې ورته وکتل نـو څـه چـرت یـې وربانـدې خراب نه کړ او غم شریکې یې ورسره ونه کړه.

کله یې چې ولیده چې د دوی په غم یې څه پروا نشته نو ښـکنځلې یـې ورتـه وکړې او دروازه چي ورته وویل ته څوک یې ای ځوانه؟ او زموږ پر پاچا ولـې خپـه نـه یې؟ او له کوم ځای نه دلته راغلی یې؟

بیا یې له دې چوترې نه وشاړه او د ښار له دروازې څخه یې لیرې کړ.

د جنازې خلک ولاړل او دروازه چي هم ورسره و چې پاچا ښخ کړي.

چې دوی لیرې شول نو د پاچا زوی بېرته راغی او همدلته کښېناسته.

کله چې د جنازې خلک بېرته راغلل. دروازچي ګوري چې هغه ځوان بیا همدلتـه ناست دی نو ورته په قهر شو او ویې ویل:

– ای بې شرمه مساپره ما خو ته منع کړی وې چې دلته م کښېنه تا زمـا خبـره ولې ونه منله؟ او چا درته د بیا کښېناستلو اذن او اجازه وکړه؟

په ډېر تور زړه یې را ښکوده او په هغه بندیخانه کـې یـې واچـاوه چـې دروازې سره نژدې وه.

چې سبا شو نو خلک د نوي پاچا د درولو په تکل شول. نو اشـراف او خـوانین را ټول شول هر څوک د پاچاهۍ په تمه و.

هر یو به چې ځان کاندید کړ نورو به په کې په شل رنګه عیبونـه را وسـپړل او قرار به کښېناسته. په همدې ډول د هر چا حـال و نـو خبـره آخـر جنـګ و جـدل تـه ورسېده او نژدې وه چې جنګ وشي.

په دې وخت کې د دروازه چي شاهزاده را یاد شو نو دوی ته یې وویل:

– ای مشرانو پرون ما یو ځوان مساپر بندي کـړی دی، نـه چـې جاسـوس وي چې زموږ دښمنانو زموږ د حال مالومولو له پاره رالېږلی وي اوس مـې لـه وېـرې هلتـه بندي کړی دی.

دوی ورته وویل:

– ښه دې وکړل: ورشه رایې وله چې پوښتنې ترې وکړو، په حال یې ځان پـوه کړو چې څه بلا راته پېښه نه کړي.

دروازه چي راغی او شاهزاده یـې راواپسـته. چـې مشـرانو او اشـرافو ولیـده نـو پوښتنه یې ترې وکړه چې ته څوک یې؟ شاهزاده وویل:

– زه د پاچا زوی یم او یو کال کېږي چې پلار مې مړ دی د تخت د نیولـو حـق زما و خو کشر ورور مې راباندې زوروز شو منصبدارانو او مشرانو ته یې رشوت ورکـړ او پاچاهي یې رانه په زور ونیوله او زه یې له خپلې وېرې چې ګونـدې پاچـاهۍ بـه تـرې ونیسم را وشړلم او دادی دلته راغلم.

اشرافو او مشرانو د خپل اختلاف د لیرې کولو له پاره شاهزاده پاچا کـړ. او ورتـه یې وویل:

په ډېر ښه وخت کې را ورسېدلې که نه نو زموږ په منځ کې د جنګ اور بـل و او نژدې وه چې سره دل شوي وای. بیا یې نو پر سـپین اوښ د خپـل عـادت سـره سـم سپور کړ او د درناوي له پاره یې په کوڅو کې ګرځاوه چې دروازې ته را ورسېده نو امـر

يې وکړ چې د ملګرو د ليکونو لاندې وليکي چې «کوشش، ښکلا، عقل او هر شی چې انسان ته له ښو، بدو نه رسېږي دا ټول د قضا او قدر په واسطه دي.»

شاهزاده پر تخت کښېناست او درې واړه ملګرې يې راوغوښتل او ښه يې ونمانځل د عقل څښتن يې وزير کړ د بزګر زوی يې پر بزګرۍ وټاکه او د ښکلا خاوند يې ډېر ونمانځه او څه مال يې ورته ورکړ او له ښاره يې نور وشاړه، چې دی دلته د اوسېدلو حق نه لري ځکه چې نه عقل لري او نه کار.

دابشليم چې دا کيسه واورېدله نو ويې ويل:

– اې بيدپای ښه دې وويل او پوه دې کړم چې خلک ولې په ژوند کې د برياليتوب په سببونو او علتونو کې سره اختلاف لري.

موږک او پیشو

دابشلیم بیدپای فیلسوف ته وویل:

– کله سړی د خپل دښمن سره هم د مرستې په تمه پخلا کېږي او سوله ورسره کوي په دې باره کې هم یوه کیسه راته ووایه چې دا موضوع راته واضحه او ښکاره شي.

بیدپای وویل:

– دوستي تل نه وي او دښمني هم نه پاتې کېږي، ډېر ځله دوستي په دښمنۍ بدله شي او دښمني په دوستۍ. هوښیار کولای شي چې د شدت او سختۍ په وخت کې له دښمن نه هم مرسته وغواړي. لکه چې موږک او پیشو سره یو تر بله مرسته او کومک وکړ او ځانونه یې له غمه خلاص کړل.

دابشلیم وویل:

– ددوی کیسه څرنګه وه؟

بیدپای وویل:

یوه پیشو وه چې د یوې ونې په یوه خوا کې اوسېدله او یو موږک یې په بله خوا کې چې له پیشو یې ډېر ځان ساته له سوړې به تر هغه نه راواته چې باور به یې وشو

چې پیشو چېرته لیرې تللې ده. یوه ورځ پیشو د ښکاري په دام کې ونښتله او میاو میاو یې کول او چیغې وهلې.

موږک هم له سوړې د طعام لټولو پسې راووات‌ه، ګوري چې پیشو په دام کې نښتې ده نو خوشاله شو او خیال یې وکړ چې پیشو نه خو نور د عمر تر پایه پورې خلاص شوم خو ګوري چې د پاسه کونګ ورپسې دی او غواړي چې دی ونیسي او له بلې خوا نولی هم د ده د نیولو په تمه دی نو وډارېده او په زړه کې یې وویل چې زه خو له هرې خوا په بلا ککړ شوم که په ځای دربېږم کونګ مې خوري که بېرته ځم نولی مې خوري او که وړاندې ځم د پیشو مړی کېږم.

بیا یې وویل:

– تر څو چې عقل لرم باید له نجات او خلاصی نه بې هیلې نه شم نو دا پیشو خو اوس زما په شان په بلا ککړه ده، وربه شم او ورته به ووایم که ماسره مرسته کوې نو زه به یې له دام څخه خلاصه کړم که هوښیاره وي نو زما په خبره به راضي شي.

پیشو ته ورغی او ورته یې وویل:

– څرنګه یې؟ او ولې په دې غم کې لوېدلې یې؟

پیشو وویل:

– خوشاله اوسه. زه خو د ښکاري په دام کې ونښتلم، او ته نور زما له ډاره تر عمره خلاص شوې.

موږک په غم او حزن تظاهر وکړ او ویې ویل:

– څرنګه ستا په حال خوشاله شم او ته په دې حال یې؟ هوښیار د چا پر غم نه خوشالېږي ځکه پوهېږي چې هر څوک درد او غم لري. او کېدای شي چې له دښمن نه یې ده ته لوی غم پېښ شي. که دا اوس هم راته وګورې نو زه له تا نه په لوی غم

ککړ یم شاته مې نولی ولاړ دی او د حملې په تمه دی او د پاسه را بانـدې کونـګ د غوټې په انتظار دی او ته هم که څه هم په دام کې بنده یې که درنـژدې شـم نـو پـه خوړلو مې هیله نه کوې . اوس دې ومنله چې زما مصیبت ستا له مصیبت څخـه لـوی دی؟

پیشو ورته وویل:

– هو شک نشته چې دواړه په غم او مصیبت ککړ یو.

موږک وویل:

– زه درسره یو مصلحت لرم که خوښه دې ورته راغله نو زمـا او سـتا دواړو لـه پاره ښه ده.

پیشو وویل:

– ووایه کنه څه مصلحت دی؟ زه خو داسې مصلحت ته تیاره یم چې هم زما د خلاصی تعهد وکړي او هم ستا.

موږک وویل:

– تر څو چې زه دام په غاښـونو کـرنج نـه کـړم تـه نـه شـې خلاصـېدلای او همدارنګه ماپسې کونګ او نولی دي که ته راسره کومک ونه کړې زه هم ځان نه شم ژغورلا ی نو که ته راسره عهد او وعده کوې چې که دې خلاصه کړم ما به نه خـورې نو خلاصه به دې کړم او له ښکاري نه به دې وژغورم.

پیشو چې د موږک خبره واورېدله خوشاله شوه او د ده په صـداقت یـې زړه ډاډه شو، ورته یې وویل:

– اې موږکه خبره دې حقه ده. زه پرته ستا له مرستې ځان نه شم ژغـورلای او که زه دې له دام څخه خلاصه کړم د خپل عمر ملګری به دې وګڼم غوښه به دې پـر ځان او اولاد حرامه کړم او اولادونه او لمسې به دې هم زما له اولادونـو او لمسـیو پـه

امن او سلام کې وي نو اوس ژر شه او ما خلاصه کړه ځکه چې د ښکاري د راتلو وخت نژدی دی.

موږک دام ته ورمنډه کړه او د دام په کرنجولو یې پېل وکړ. کله چې کونګ او نولي ولیده چې کار یې اوږد شو نو دواړه ترې ولاړل.

موږک چې خپل دښمنان ولیدل چې ولاړل نو زړه یې ډاډه شو او ډار یې وتښتېده نو که له پیشو سره یې د خلاصولو وعده او عهد نه وای کړې نو په خپله خلاص شوی و. خو خپل عهد او وعده یې په یاد شو او ویې غوښتل چې پیشو خلاصه کړي، له دام نه یې وژغوري خو په زړه کې یې راغله چې که پیشو له دام نه خلاصه شي نه ویل کېږي چې را باندې را توپ کړي او ورمېږ راباندې تاو کړي نو په زړه کې یې ځان سره مشوره وکړه او د دام تارونه به یې ارام ارام، سوکه سوکه کرنجول. چې پیشو دده سوکه والی او سستي ولیده نو ورته یې وویل:

– ولې دومره په ارام او قرارۍ د دام تارونه کرنجوې؟ زړه دې ډاډه شو چې له دښمن څخه دې خلاص شولې او نه غواړې چې ما وژغورې؟ دا خو د ښو خلکو کار نه دی ما او تا خو سره د دوستۍ لاس ورکړ او له زړې دښمنۍ څخه تېر شولو. زه هیله کوم چې له دې دام څخه مې وژغورې چې اوس به ښکاري راشي او حیات به مې خراب کړي. پوهانو ویلي دي چې څوک له چا څخه مرسته وغواړي او د هغه له لاسه پوره وي او ورسره یې ونه کړي نو خاین او غادر دی او د غدر او خیانت په رېږ به ککړ شي.

نو موږک وویل:

– داسې نه ده. زه نه غواړم چې تاسره ټګي وکړم او په دام کې دې پرېږدم او زه پوهېږم چې زما او ستا ملګري سرسري ده او له وېرې پیدا شوې ده، که دا وېره ولاړه نو کېدلای شي چې بیا به هم هغسې دښمنان یو نو له همدې کبله غواړم چې

ټول تارونه پرېکړم او یو تار پرېږدم چې ته پرې بنده پاتې یې. کله مې چې ښکاري ولیده چې راغی او را نژدی شو نو هغه به هم کرنج کړم نو په دې وخت کې به بیا درسره زما د نیولو فکر نه وي ځکه چې ته به په خپله لار تښتې او ځان به له ښکاري څخه ژغورې او زه به خپلې سوړې ته وتښتم نو ستا لاس به پر ما ونه رسي او نه به ښکاري راته کوم اذیت ورسوي.

دوی لا سره همداخبرې کولې چې ښکاري راغی نو پیشو وویل: اوس دې نو د کوشش وخت راغی ژر کوه چې ښکاري را نژدې شو. نو موږک ژر ژر د دام تارونه پرې کړل تر څو چې ښکاري رارسېده پیشو پر ونه ورټوپ کړ او موږک په سوړه ننواته.

ښکاري هاخوا دې خوا وکتل او هېڅ یې په نظر رانه غلل خپل کرنج شوی او شکېدلی دام یې را ټول کړ او خواشینی په خپله مخه ولاړ.

په دې وخت کې پیشو موږک ته غږ کړ:

– ګرانه ملګریه راووځه چې یوه ګړی د خپل صداقت او دوستۍ مېوې وخورو او ساعت تېر کړو.

موږک وویل:

– ملګریه نور نو راته په تمه کېږه مه، ځکه چې هر شي بېرته خپل طبیعت ته ګرځي کله چې سبب د تغییر مزاج یې لیرې شي لکه اوبه چې پر اور ګرمې شي او چې اور لیرې شي بېرته سړې شي. زموږ او ستاسو دښمني طبیعي ده او تغییر نه خوري او زما او ستا ملګري له ضرور منځته راغلې وه اوس خو هغه اړه پوره شوه نو ډارېږم چې هغه زړه دښمني مو بېرته را برسېره نشي. او زما په څېر ضعیف او ناتواني ته ښه نه ده چې ستا غوندې قوي او زورور ته ځان درنژدې کړي نو زه دې ملګری یم خو له لیرې.

دابشلیم بیدپای ته وویل:

– ډېره ښه خبره دې وکړه کېدای شي چې ستا د حکمت له برکتـه او سـتا پـه علم خلکو ته ګټه ورسېږي.

لمانځي او نولی

دابشليم پاچا بيدپای فيلسوف ته وويل:

د هغه چا مثل راته ووايه چې په کار کې تـادي کـوي او د خپـل کـار پـايلې او نتيجې ته نه ګوري او پام نه کوي.

بيدپای وويل:

څوک چې په خپل کار تادي کوي او فکر په کـې نـه کـوي نـو پـه پـای کـې پښېماني او ندامت کوي او د هغه لمانځي کانه به پرې وشي چې خپل ګـران ملګـری نولی يې وواژه.

دابشليم وويل: چې ددوی کيسه څرنګه وه؟!

بيدپای وويل:

وايي چې يو لمانځی و او ډېره ښه ښکلې او ښايسـته ښـځه يـې درلـوده ډېـره موده ورباندې تېره شوه او ددوی کوم اولاد پېدا نه شو بيـا دا ښـځه حاملـه شـوه دا او مېړه يې دواړه خوښ وو.

سړي وويل چې څه ښه به وي که دا حمل نر وي او ښـځې تـه يـې وويـل زه هيله کوم چې دا حمل نر وي او زما او ستا لـه پـاره پـه کـې فايـده وي ښـه نـوم بـه ورباندې ږدو او ښه استاد به ورته را غواړو.

ښځې ورته وویل:

دا څه وایې ته څه خبر یې چې نر دی او که نـه؟ او څـوک چـې داسـې خبـرې کوي د هغه لمانځي کانه به وربانديې وشي چې پر سر يې غوړي او شات تـوی شـوي وو. مېړه ښځې ته وویل چې دده خبره څرنگه وه؟ ښځې وویل: وایي چې یـو لمـانځي ته یو سوداګر هره ورځ څه غوړي او څه شات ورکول او ده به څه خوړل او څه بـه یـې په یو ګړي کې سپمول تر څو چې ګړی ډک شو او په موږي کې يې ځوړنـد کـړ. یـوه ورځ لمانځي ستوني ستاخ پروت دی او شلګی یې په لاس کې دی چې غوړیو او شـاتو ته یې فکر شو نو د ځان سره یې وویل چې دا ګړی غوړي او شـات بـه وپلـورم او پـه پیسو به یې لس سره وری واخلم هغه به بلاربې شي او بچي به راوړي او بیـا بـه یـې بچیانې هم لنګې شي تر څو چې درې څلور سوو تـه ورسـېږي بیـا بـه یـې وپلـورم او غواګانې به واخلم ځمکه او غوایان به واخلم او بزګر به هم ورته ونیسم او له هرې خوا لکه د غواوو شیدې، بچي او نور به ګټه کوم او د ډېرو شتو څښتن به شم، ښـه ښـکلې کور به جوړ کړم وینځې او مریونه به واخلم او یوه ښه ښکلې ښځه به هـم وکـړم چـې ښه ښکلي او پوه زوی به راته وزېږوي، ښه نوم به پرې کښېږدم، چې لږ لـوی شـو نـو پرسبق به یې کښېنوم او که یې نه وایه نو په دې شلګي به یې په دا سر دغسـې وهـم په دې وخت کې یې ګړی ته اشاره وکړه او هغه یې مات کړ نو څـه چـې پـه کـې وو هغه ټول وبهېدل او پر سر یې را توی شول.

دا کیسه مې درته د دې له پاره وکړه چې هغه څه چې یادونه یـې وړ نـه وي او پرې نه پوهېږې په یادونه یې تادې مه کوه ځکه چې یا به وشي او یا به ونه شـي. نـو مېړه د خپلې ښځې په خبره پند واخیست او په خپله خطا پوه شو.

ښځې ښکلی زوی وزېږاوه. پلار یې پرې ډېر خوښ شو. څـه مـوده وروسـته د ښځې حمام کولو ته اړه پیدا شوه خپل مېړه یې زوی سره کښېناوه لږ ساعت تېر نـه وه

چې ده پسې د پاچا استازی راغی او دی یې وغوښته نو سړي فکر وکړ چې زوی خو مې اوس یواځې پاتې کېږي نو پرته له نولي څخه یې بل څوک ونه لیده چې زوی سره پې پرېږدي، دا نولی هم پرې له زوی نه کم ګران نه و. څکه چې وړوکی یې ساتلی او لوی کړی و، نو زوی او نولی یې دواړه پرېښودل او دروازه یې ورپسې پورې کړه. په دې وخت کې له یوې سوړې څخه یو مار راوواته او چې هلک ته را نږدې کېده نولي پرې ورټوپ کړ او مار یې وواژه او د مار په وینو یې خوله سره شوه چې لمانځی راغی او دروازه یې پرانیستله. نو نولی په منډه مخې ته ورغی چې ګوندې ما خو مار وواژه او ستا زوی مې له مرګ نه وژغوره. ګوري چې د نولي خوله په وینو سره ده ګومان یې وکړ چې د ده زوی یې خفه کړی او خوړلی دی بې له دې چې فکر وکړي په شلګي یې نولی د سر په کوپړۍ وواهه او مړ یې کړ چې ننواته ګوري چې زوی یې روغ رمټ دی او وژلی تور مار ورسره پروت دی. کله چې خبره ورته جوته شوه او په حقیقت پوه شو خپل مخ ته یې څپېړې ونیولې او ویل یې کاشکې چې دا زوی خو مې نه وای شوی او دا غدر خو مې نه وای کړی.

چې ښځه راغله نو ترې پوښتنه یې وکړه چې ولې داسې خپه یې او خبره څه ده؟

ده ورته د نولي ښه او خپل بد یاد کړل، نو ښځې ورته وویل چې دا د تادۍ میوه وه.

بیدپای وویل: چې دا د هغه چا مثال دی چې فکر نه کوي او د خپلو غرضونو او هیلو په پوره کولو کې چالاکي او تادي کوي.

پاچا او فنزه مرغه

دابشلیم پاچا بیدپای فیلسوف ته وویل:

– د هغو میرڅمنو مثال راته ووایه چې هرومرو باید یو له بله ځان وژغوري.

بیدپای وویل:

وایي چې د هند یو پاچا و چې فریدون نومېده او یو مرغه یې ساتلی و چې فنزه نومېده او فنزه یو بچی هم درلوده. دې مرغه او بچي یې ډېرې خوږې او ښې خبرې کولې، پاچا هم پردوی زړه ورکړی و، نو دا مرغان یې خپلې ښځې ته ورکړل او ورته یې وویل چې ښه پاملرنه یې کوه. د پاچا ښځې زوی وزېږاوه. د شاهزاده او د مرغی د بچي سره یو تر بله ډېره جوړه وه او دواړو به سره لوبې کولې. فنزه به غره ته تلله او دوی دواړو ته به یې ښې ښې مېوې راوړلې چې دوی به پرې ډېره ښه وده کوله. څه به یې شاهزاده ته ورکولې او څه به یې خپل بچي ته نو له دې کبله د پاچا نوره مینه هم د فنزه سره زیاته شوله او د دې قدر به یې کاوه. یوه ورځ فنزه مېوو پسې تللې وه، بچی یې د شاهزاده په غېږ کې په پړتکو شو شاهزاده ورته په قهر شو او په ځمکه یې وواهه او مړ شو. چې فنزه راغله ګوري چې بچی یې مړ پروت دی ډېره خپه شوه او ویې ویل: پاچاهان ډېر بد او بې وفا خلک دي افسوس دې د هغه چا په حال وي چې د دې بې همتو او ټیټو خلکو په صحبت او مجامعت خوښي کوي. دوی د هغه چا قدر

او عزت کوي چې مال ته يې په تمه وي او يا يې له علم څخه استفاده کوي او چې حاجت او اړه يې پوره شي نو بيا نه دوستي وي او نه وروري، نه احسان پېژني او نه ګناه عفوه کوي، او نه حق پېژني. دا هغه خلک دي چې کار يې ريا او بدکاري وي، خپله لويه ګناه ورته وړه ښکاري، او که دوی په مخالفت وړه ګناه هم څوک وکړي دوی ته لويه برېښي. دا پاچا بدبخت له دغه ډول خلکو څخه دی چې د خپل ملګري او ورور سره يې خيانت وکړ بيا يې نو پر شاهزاده ورټوپ کړل او سترګه يې پرې ړنده کړه او والوت په يوه ونه کې کښېناست. پاچا ته دا خبره ورسېده او ډېر خپه شو ويې غوښتل چې د دې مرغۍ نيولو ته چل جوړ کړي. نو نژدې ورته ودرېده، غږ يې وکړ او ويې ويل «زما له خوا تا ته امن دی راځه راکښته شه.»

فنزه ورته وويل:

– څوک چې ټګي کوي د خپلې ټګۍ په جزا ژر وي که پسته رسېږي. که په خپله ټګ ته جزا ورونه رسېږي نو لمسيو لمسيو ته خو يې رسېدونکې ده. ستا زوی زما زوی سره غدر وکړ ما هم مناسب عذاب ورکړ.

پاچا وويل:

– رښتيا چې زما زوی ټګي وکړه او د خپلې ټګۍ جزا وورورسېده نور نو زما او ستا په منځ کې نور څه نه شته. راځه نوره ته زما له خوا په امن يې.

– فنزه وويل نور مې په تمه کېږه مه، ځکه چې پوهان وايي چې له چا نه دې چې مړی وکړ بيا نو مه ورنژدې کېږه ځکه چې هر څومره ښه ورسره بيا وکړې ځای نه نيسي او بد ګوماني يې لا پسې زياتېږي نو ډار ترې په کار دی او ليرې والی ترې ښه دی. ماته له تاسو نه پوره درد راورسېده نور نو خدای پامان.

پاچا وويل:

– څه چې موږ وکړل او تا يې له موږ څخه جزا نه وای اخيستې او يا تا موږ سره لومړی غدر او خيانت کړی وای نو بيا تاته ډار په کار و اوس چې لومړی موږ گناه وکړه نو ستا څه گناه ده؟ او ولې پر ما باور نه لرې؟ راځه راشه زما له پلوه تاته امن دی.

فنزه وويل:

– کينه په زړه کې کلک ځای نيسي اوپه ژبه هغه څه رښتا نه ويل کېږي چې په زړه کې وي. زړه پر زړه له ژبې څخه ښه پوهېږي نو زما زړه ستا په ژبه تصديق نه کوي او ستا زړه زما پرژبه.

پاچا وويل:

– کينه خو د ډېرو خلکو په زړه کې وي. ښه دا ده چې سړی په زړه کې کينې ته ځای ورنه کړي او له زړه يې وباسي.

فنزه وويل:

– خبره خو همداسې ده، خو دا غلطه ده چې د وينو پوروړی به خپله کينه له زړه وباسي او ترې وبه گرځي. پوهان له ټکيو او چلونو څخه ډار کوي او ځان ساتي. ډېر دښمن وي چې پوه شي چې په زور خو کار نه کېږي نو د کسات اخيستلو له پاره خپل دښمن سره نرمي کوي تر څو چې خپل مطلب پوره کړي.

پاچا وويل:

– هوښيار او کريم د دوستانو او اشنايانو دوستي او اشنايي نه پرېږدي اگر که ډار هم ورپسې وي.

فنزه وويل:

– د هر چا له کينې څخه بايد وېره وشي خو د پاچاهانو له کينې څخه ډېره وېره په کار ده ځکه چې د پاچاهانو دين او قاعده کسات اخستل دي او له دې څخه

ډېر خوند اخلي او فخر ورباندې کوي. بله دا چې هوښيار د کينې په غلي کېدلو نه غولېږي، ځکه چې کينه لکه سکروټه داسي ده کله چې سکروټه لرګي نه مومي نو غلې پرته وي او چې لرګي پرې واچول شي بيا ترې لمبې پورته شي. همدارنګه د کينې را پاروونکی که هم پېدا شي بيا غلې نه پاتې کېږي، بيا نو په زاريو او عذرونو هم څه کار نه کېږي تر څو يې چې خپل سرنه وي ورپه خوله کړی. نو زما او ستا په منځ کې نور څه علاقه او اړيکه پاتې نه ده.

پاچا وويل:

– ته خو پوهېږې چې څوک چاته نه ضرر رسولای شي او نه ګټه هر څه د قضا او قدر پورې تړلي دي او لکه څرنګه چې څوک نه شي کولای چې څه پېدا او خلق کړي همدارنګه فنا کولای او هلاکولای يې هم نه شي نو نه زما زوی ملامت و او نه ته، دا ټول قضا او قدر دی نو بايد يو تر بله سره په ګناه ونه نيسو.

فنزه وويل:

– خبره خو همداسې ده لکه چې ته وايې خو حازم او وړاندې کتونکی بايد چې ډار له زړه ونه باسې خو بايد چې په قدر هم تصديق وکړي او پر حزم هم عمل وکړي او وړاندې فکر وکړي. زه وېرېږم چې څه دې چې په زړه کې دي هغه رنګه دې په خوله نه دي. زما او ستا خبره هم دومره وړه خبره نه ده، ځکه چې ستا زوی زما زوی وواژه او ما ستا د زوی سترګه ړنده کړه. ته غواړې چې زما په وژلو اوس خپله خوا سړه کړې او پر ما ځان ګران دی، نه غواړم چې ومرم. تر څو چې ستا خپل زوی ياد وي او زما خپل نو له زړونو څخه مو سره نه وځي.

پاچا وويل:

– په هغه چا کې خير او ګټه نه شته چې څه يې په زړه کې وي او له هغه نه ځان نه شي خلاصولای.

فنزه وویل:

– هغه څوک چې تله یې ژوبله وي او بیا هم ځي نو مالومه ده چې د تلې زخم به یې نور هم پسې وشړېږي. سړی باید په زوره ځان په بلا ککړ نه کړي څوک چې د دښمن په خوله وغولېږي او له حزم څخه کار وانه خلي نو د خپل ځان لوی دښمن دی د قضا او قدر حال مالوم نه دی چې څه به کېږي خو باید چې سړی حازم او مهال سنج وي ، خپل ځان ورک نه کړي. هوښیار زود باوره نه وي او چې د ژوند بله لار یې وي نو په ډار کې ژوند نه غواړي. زما مخه هم آزاده ده. پینځه خویونه دي چې سړی پرې په هر ځای کې بسیا او خوښ وي: چاته ضرر نه رسول ، ښه ادب ، څوک نه غولول، ښه خلق، په کار کې پوهه او مهارت. که څوک پر خپل ځان وډارېده نو کولای شي چې له مال ، اولاد او وطن څخه زړه صبر کړي ځکه چې عوض یې پیدا کولای شي خو ځان بیا نه پیدا کېږي. ډېر بد مال هغه دې چې د چا ښه پر نه کېږي، ډېره بده ښځه هغه ده چې د مېړه سره موافقت نه لري، ډېر بد اولاد هغه دی چې د مور پلار په خبره نه وي ډېر بد ورور هغه دی چې په رېړ او سختۍ کې د ورور په کار نه شي او ډېر بد پاچا هغه دی چې بې ګناه خلک هم ترې ډارېږي. [اوس که څه هم پاچا له ما سره د لطف او مهربانۍ لاره نیولې، زه اجازه غواړم چې د پاچا له حضوره رخصت شم، د مخ یاد یې د لمر سپوږمۍ په ښکلا کې او د مینې خاطره یې د سهار د وږمې په ملایمت کې ولټوم.

په دې ډول فنزه له پاچا سره خدای پاماني وکړه او ترې والوتله.

ښکاري او زمرۍ

دابشلیم وویل:

– د هغه چا مثال را ته بیان کړه چې د ځان د ساتلو له پاره د نورو ځورولو او کړولو ته زړه ښه کوي.

بیدپای وویل:

– د ژویو ځورولو ته یوازې جاهلان زړه ښه کوي، هغه چې د خپلو کړنو د عاقبت په فکر کې نه وي او په دې نه پوهېږي چې له بدو بد زېږي. په دې دې ځوک نه غره کېږي چې د خپل بد عمل سزا ورته ژر نه ده رسېدلې، هغه څه چې باید وشي هغه کېږي. لکه په زمرۍ چې د ښکاري له لاسه وشول.

پاچا وویل:

– په زمرۍ څه وشول؟

بیدپای فیلسوف ځواب ورکړ:

په یو ځنګل کې یوه زمرۍ له خپلو دوو بچیو سره اوسېدله. یوه ورځ زمرۍ ښکار ته تللې وه، بچي یې یوازې وو. یو ښکاري پرې راپېښ شول د زمرۍ بچي یې ووژل او پوستکي یې ترې وښکل. زمرۍ چې دا حال ولید په چیغو او سورو یې پر خپل حال ژړل او له خدایه یې عدالت غوښت. په دغه ځای کې یو ګیدړ هم اوسېده،

چې دزمرۍ بدې ورځې يې وليدلې د حال پوښتنه يې وکړه. زمرۍ ورته دخپلو بچيـو د مړينې او د ښکاري د ظلم وويل.]

ګيدړ وويل:

– خوشي چيغې مه وهه او سر په خپل ګرېوان کې کښته کړه څه چې ښـکاري ستا پر بچيو کړي تا هم د نورو بچي په همدې ډول ځيرلي او داړلي دي، چې پـر چـا دې کول پر تا وشول اوس نو لکه نورو چې ستا په کړو صبر کاوه ته هم د ښکاري پـه کړو صبر کوه ځکه وايي: "مه کوه پر چا چې وبه شي پرتا " او چې څه کـرې هغـه بـه ريبې.

زمرۍ ورته وويل:

– واضح يې راته ووايه چې دا څه وايې؟

ګيدړ وويل:

– خوراک دې څه و؟!

زمرۍ وويل:

– د وحشيانو غوښې.

ګيدړ وويل:

– چا د وحشيانو غوښې درکولې.

زمرۍ وويل:

– په خپله مې ښکار کاوه او غوښې مې خوړلې.

ګيدړ وويل:

– د هغو وحشيانو مور او پلار نه وو چې تايې غوښې خوړلې؟

زمري وويل: هو وو.

ګيدړ وويل:

– هغو هم دغسې چیغې وهلې او که دا ته یې وهې؟ چې د نورو په ضرر او ظلم راضي وې نو اوس په خپله هم په پراخ وچولي د خپل عمل مکافات زغمه او چیغې مه وهه!

چې زمری د ګیدړ خبره واورېدله نو په خپله ګناه پوهه شوه او ویې ویل چې دا زما د خپل عمل جزا ده چې را رسېږي نو بیا یې ښکار پرېښود او په مېوو او عبادت یې خپل ژوند تېراوه.

کله چې یوې پوختکې ولیدل چې زمری اوس له غوښو خوړلو څخه لاس اخیستی دی او مېوې خوري نو ورته یې وویل:

– ما ګومان کاوه چې سږ کال ګوندې ونې مېوه کمه نیولې ده دا خو ته یې چې خپل رزق یانې غوښې خوړل دې پرېښي او زموږ په رزق کې دې ځان را شریک کړی دی. خواره شې چې خپل رزق پرېږدې او زموږ په رزق ځان راګډوې.

زمري چې د پوختکې خبره واورېدله نو له مېوو خوړلو څخه یې هم لاسونه ونغاړل واښه به یې بیا خوړل او خپل عبادت به یې کاوه.

دا مثال مې درته ددې له پاره ووایه چې پوه شې چې ناپوهه د خلکو له ضرر رسولو نه هغه وخت لاس اخلي چې په خپله ورته ور ورسېږي او مخکې تر مخکې یې ورته فکر نه وي او نه پوهېږي چې ضرر رسول ښه کار نه دی.

څوک چې څه د ځان له پاره نه غواړي نو نورو ته یې هم باید چې ونه غواړي.

* * *

[بیدپای فیلسوف چې تر دې ځایه خبرې ورسولې پاچا غلی شو. بله پوښتنه یې و نه کړه. ببد پای وویل:

– څه چې زما زده وو، د پاچا په امر مې د پاچا د پوښتنو په ځواب کې وویل. اوس که د پاچا اجازه وي یو عرض لرم.

دابشلیم وویل:

– ووایه، څه غواړې.

بیدپای وویل:

– دا کیسې چې ما یې د پاچا په حضور کې د بیانولو افتخار درلود، که نورو ته هم ورسېږي نو داسې به وي لکه د پاچا عمر چې زرگونه کاله نور هم اوږد شي، ځکه چې راتلونکي نسلونه به هم ترې پند واخلي.]

دابشلیم امر وکړ چې دا کیسې دې ولیکل شي او دده په کتابخانه کې دې وساتل شي.

نوشېروان چې له دې کتاب څخه خبر شو نو خپل وزیر اجمیر ته یې وویل چې یو سړی د دې کتاب راوړلو پسې ولېږه چې هم په پارسي پوه وي او هم په سانسکریت. په دې صفت سړی یې برزویه حکم پېدا کړ او هند ته یې ددې کتاب پسې واستاوه. هغه حیله وکړه ، کتاب یې له سانسکرت څخه را نقل کړ او په فارسي یې وژباړه. په اسلامي دوره کې همدا د برزویه کتاب بیا عبد الله بن مقفع په عربي ژبه ترجمه کړ او فایده یې ډېره شوه.

پای

لړلیک

زمری او غوايي...۱

کوږ کوږی کوتره...۵۱

کونګان او کارغان...۶۲

بیزی او شمشتۍ ۷۵

پردېسي او زرګر ۸۷

سلار، بیلار او ایران دخت..۹۷

شیخ ګیدړ.. ۱۰۸

شاهزاده او ملګري يې.. ۱۱۹

موږک او پیشو ۱۲۶

لمانځي او نولی.. ۱۳۱

پاچا او فنزه مرغه.. ۱۳۴

ښکاري او زمری...۱۴۳

د کلیلې او دمنې تعریف مې ډېر اورېدلی و خو پوره مې نه وه لوستې. دا لومړی ځل دی چې پښتو ژباړه یې لولم. ژباړه یې ډېره سلیسه او د پښتو د اوسنیو نثرونو په شان ده، یعنې د پخوانیو متکلفو نثرونو اثر ورباندې پروت نه دی چې تر مطلب یې (وپوهېدې) ډېر وي. ممکن دغې ازادې ترجمې به د ژباړې متن توبدلی او کوچینی کړی وي. دغه کار اثر له اوسني زماني سره برابر کړی او د دې زمانې د خلکو د لوستو ور یې ګرځولی دی.
زه محترم منلي صاحب ته د دومره ښې ژباړې او د ژباړې لپاره د دومره ښه انتخاب مبارکي وایم او په لوستونکو زړه ور غږ کوم چې تاریخ تېر اثر نه لولئ، بلکې داسې اثر لولئ چې د اخلاقو او ښکلا په څېر د هرې زمانې خلکو ته اهمیت لري. کلیله او دمنه د اخلاقو او ښکلا یوه سرچینه ده.

استاد محمد صدیق پسرلی

دریم چ